

בעניין: עו"ד בנימין שור

המבקש;

- נ ג ד -

1. היועצת המשפטית לממשלה

2. היועצת המשפטית לכנסת

3. סיעת הליכוד

4. סיעת יש עתיד

באמצעות ב"כ גזית-בקל, עורכי דין
החשמונאים 107, תל-אביב
טל' 03-6733331; פקס' 03-6733338

5. סיעת המחנה הממלכתי

6. סיעת ש"ס

7. סיעת יהדות התורה

8. סיעת הציונות הדתית

9. סיעת עוצמה יהודית

10. סיעת ישראל ביתנו

11. סיעת רע"ם

12. סיעת חד"ש-תע"ל

13. סיעת העבודה

14. סיעת נעם

המשיבים;

תגובה לבקשה לקביעת תאריך הבחירות לכנסת ה- 26

בהתאם להחלטת כב' יו"ר הוועדה מיום 23.1.2023 (ומיום 19.2.2023), מתכבדת המשיבה 4, סיעת יש עתיד, להגיש עמדתה בנוגע לתאריך הבחירות לכנסת ה- 26. כפי שיפורט להלן, חוק יסוד: הכנסת קובע כי הבחירות לכנסת ה- 26 ייערכו ביום טז' בחשוון התשפ"ז (27.10.2026).

ואלה נימוקי התגובה

א. פתח דבר

1. בטרם ניגש להתייחס להוראות חוק יסוד: הכנסת, מן הראוי להתייחס לנקודת המוצא של הבקשה דנא, עליה חזר המבקש מספר פעמים, לפיה אין ליו"ר ועדת הבחירות סמכות "לבדות" תאריך מלבו.

2. מדובר בטענה מיותרת. יו"ר ועדת הבחירות, כמו בית המשפט, אינו "בודד" את הדין, אלא מפרש אותו.

במציאות הקשה בה אנו חיים כיום, כאשר גורמים שונים מציגים את שופטי ישראל כמי שפוגעים בשלטון החוק, יש להבהיר, כי ליו"ר ועדת הבחירות הסמכות לפרש את הדין, ומעליו - הסמכות העליונה לפרשנות הדין במדינת ישראל היא בית המשפט העליון. למעשה, פרשנות הדין היא אחד מתפקידיו המרכזיים של בית המשפט מזה, ובענייננו, יו"ר ועדת הבחירות מזה. פרשנות אינה "המצאה", ופרשנות שאינה מוצאת חן בעיני המבקש אינה "בדיה". על רקע טענות אלה, קשה להשתחרר מהרושם שהבקשה מבקשת לצייר תמונה מטעה, לפיה תאריך הבחירות לכנסת ה-26 הנו התאריך שקבע מגיש הבקשה, וכבר "להודיע" מראש, כי כל קביעה אחרת תהיה "בדיה" מנוגדת לדין.

טוב יעשה אפוא המבקש אם יחזור בו מטענות מסוג זה, וטוב יעשו המשיבים כולם אם יקפידו לשמור על ועדת הבחירות המרכזית כעל טריטוריה מוגנת מפני טענות פוליטיות, שאין בהן אלא לפגוע באמון הציבור בתקינות הליך הבחירות.

ב. חישוב תקופת כהונת הכנסת נעשה בהתאם ללוח השנה העברי

3. הוראות חוק יסוד: הכנסת (להלן: "חוק היסוד") קובעות, כי הכנסת תכהן ארבע שנים מיום בחירתה (סעיף 8) ומועד הבחירות לכנסת יהיה יום ג' השלישי לחודש חשוון של השנה שבה תמה כהונת הכנסת היוצאת, למעט כאשר מדובר בשנה עוקבת לשנה מעוברת (סעיף 9).

4. סעיף 3 לחוק הפרשנות, תשמ"א-1981 קובע - "שנה" ו"חודש" - לפי הלוח הגרגוריאני, ואם צוינה תחילת תקופתם או סופה לפי הלוח העברי בלבד - לפי הלוח העברי" [ההדגשות, כאן ולהלן, אינן במקור].

5. בענייננו, הוראות חוק היסוד מותאמות ללוח השנה העברי, הן מבחינת תאריך הבחירות, הן מבחינת ההתייחסות לשנה מעוברת, והן לאור העובדה שסיום התקופה הנמנית הוא תמיד "בחודש חשוון".

6. על-כן יש למנות את תקופת כהונת הכנסת ה-25 בהתאם ללוח השנה העברי. כך גם ציינו המלומדים א' רובינשטיין ור' הר זהב בספרם פירוש לחוקי היסוד - חוק-יסוד: הכנסת (תשנ"ג) בעמ' 67:

"לפי סעיף 3 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981, וסעיף 1 לפקודת הפרשנות (נוסח חדש), הביטוי "שנה" מתפרש בשנה גריגוריאנית, אך פירוש זה חל כשאין כוונה אחרת משתמעת. הוראות החוק המדברות על חודש חשוון ועל שנה מעוברת מצביעות בעליל על כוונה אחרת ועל כך שהשנה כאן היא שנה לפי הלוח העברי".

ג. חישוב תקופת כהונת הכנסת ה-25

7. חוק היסוד קובע, כאמור, כי כנסת תכהן 4 שנים מיום בחירתה. יום הבחירות לכנסת ה-25 היה ז' חשוון תשפ"ג. ארבע שנות כהונה, בהתאם לחוק היסוד, מסתיימות אפוא ביום ו' חשוון תשפ"ז.

8. לפיכך, בהתאם לסעיף 9 לחוק היסוד מועד הבחירות לכנסת ה-26 צריך להיות ביום ג' השלישי בחודש חשוון של שנת תשפ"ז. יום ג' השלישי של חודש חשוון תשפ"ז הנו טז' בחשוון (27.10.2026).

9. הנה כי כן, פרק זמן של ארבע שנים מיום הבחירות לכנסת ה-25 "מביא אותנו" לשנת תשפ"ז. תאריך הבחירות הוא לפיכך יום ג' השלישי של חודש חשוון בשנת תשפ"ז. הואיל וארבע שנות כהונה יסתיימו לפני יום ג' השלישי של חודש חשוון תשפ"ז, הרי שממילא, לא מתעורר קושי, גם לא לכאורה, בכל הנוגע לתאריך הבחירות לכנסת ה-26, שכן הכנסת ה-25 תשלים ארבע שנות כהונה מלאות (ועוד תשעה ימים) עד למועד הבחירות בהתאם לסעיף 9 לחוק היסוד.

ד. פרשנות סעיף 36 לחוק היסוד

1ד. על טענת המבקש וחוסר ההגיון הפרלימנרי שטמון בה

10. על-אף האמור לעיל, מבקש הבקשה טוען כי הבחירות לכנסת ה-26 צריכות להיערך שנה שלמה לאחר מכן. כל כך למה? משום שאליבא דידו, כאשר ארבע שנות כהונה מסתיימות בחודש חשוון יש להתעלם מחודש חשוון, "לדלג" עליו, ולהעניק לכנסת שנת כהונה שלמה נוספת. המבקש משתית את טענתו זו על סעיף 36 לחוק היסוד, אשר קובע:

"החליטה הכנסת להתפזר, תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה עד לחודש חשוון הקרוב שלאחר גמר ארבע שנים מיום הבחירה."

11. טיעון המבקש כושל במבחן הלשון, במבחן תכליתו הסובייקטיבית של הסעיף, ובמבחן התכלית האובייקטיבית.

12. כאמור, בענייננו, תקופת ארבע השנים של הכנסת ה-25 תסתיים בחודש חשוון תשפ"ז, ולפני יום ג' השלישי בחודש. למרות זאת טוען המבקש, כי יש לפרש את סעיף 36 לחוק היסוד ככזה המתייחס ל"חודש חשוון כיחידה אחת", ולפיכך יש להתעלם מחודש חשוון בו מסתיימות ארבע שנות הכהונה, ולקבוע כי הבחירות ייערכו בחודש חשוון שיחול שנה שלמה לאחר מכן. במילים אחרות, טענת המבקש היא כי אם במהלך התפזרותה של כנסת פלונית נקבע המועד לבחירות לכנסת שאחריה לחודש חשוון - הכנסת שאחריה תכהן תמיד למעלה מחמש שנים. אליבא דמבקש, אם בשני יקומים מקבילים הבחירות נערכות באותו יום בדיוק - ביקום האחד ללא שהכנסת התפזרה; וביקום השני לאחר שהכנסת התפזרה - מועד הבחירות הבאות יהיה, במקרה הראשון, אחרי ארבע שנים, ואילו במקרה השני, אחרי חמש שנים.

13. המבקש לא הציג איזו תכלית חקיקתית מושגת בפרשנותו, מה ההגיון להתעלם מחודש חשוון ולהאריך את כהונת הכנסת בשנה שלמה; כל שכן כיצד הגיע למסקנתו. אך את ההחסיר המבקש נעשה אנחנו.

2ד. על פרשנות חוקי יסוד

14. בבואנו לפרש טקסט חוקתי, שומה עלינו לזכור, לצד עקרונות החקיקה הרגילים, את המאפיין הייחודי של פרשנות חוקי יסוד בישראל. בבג"ץ 2257/04 סיעת חד"ש-תע"ל נ' יושבת-ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-17, כבוד השופטת דליה דורנר, פ"ד נח(6) 685 (2004) (להלן: "עניין חד"ש-תע"ל") דן בית המשפט העליון בפרשנות חוק יסוד: הכנסת, בפסקו:

"במסגרת הפרשנות התכליתית יש להתחשב במאפייניו של הטקסט המתפרש. איננו מפרשים חוקה באותו אופן שבו אנו מפרשים צוואה. פרשנותם התכליתית של חוקי היסוד צריכה

להיעשות - בלשוננו של מ"מ הנשיא השופט אגרנט - מתוך "מבט רחב" (ד"ר 13/60 היועץ המשפטי לממשלה נ' מתאנה [16], בעמ' 442). הפירוש צריך להיעשות מתוך תפיסה רחבה ולא באופן טכני. הגישה צריכה להיות פונקציונלית ולא לגליסטית (ראו: בג"ץ 1384/98 אבני נ' ראש-הממשלה [17], בעמ' 209). אין בכל אלה היתר לתת לטקסט חוקתי מובן שלשוננו (המפורשת או המשתמעת) אינה יכולה לשאת."

15. כב' הנשיא (בדימ') ברק הרחיב על-אודות אותו "מבט רחב" בספרו **פרשנות במשפט - פרשנות חוקתית (תשנ"ד)**, בעמ' 83-87 (בפרק העוסק בייחודה של הפרשנות החוקתית):

"פירוש מתוך מבט רחב אין משמעו ניתוק מהטקסט החוקתי. יהא המבט הרחב ככל שיהיה, **כל מובן משפטי הניתן לטקסט החוקתי צריך להתאים לאחד ממובניו הלשוניים**. לכל פירוש חוקתי מתוך מבט רחב חייב להיות עיגון לשוני. פירוש מתוך מבט רחב משמעו, שהמובן הניתן לטקסט החוקתי חייב לשקף איזון עדין בין תכליתו ההיסטורית, ההיסטוריה של התפתחותו ועקרונות היסוד של השיטה... **פרשנות מתוך מבט רחב משמעה פרשנות על-פי התכלית של ההוראה החוקתית, כאשר זו נתפסת ב"מבטה הרחב", כלומר: תכלית הנלמדת מהלשון, מההיסטוריה, מהתרבות ומעקרונות היסוד המודרניים. הוראה חוקתית לא הוחקה בחלל חוקתי, והיא אינה מתפתחת באינקוואטור חוקתי. היא מהווה חלק מהחיים עצמם**. ... פרשנות מתוך מבט רחב אינה טכנית אלא גמישה; היא משקיפה על התפקיד של הטקסט החוקתי במבנה המשטר והחברה, ומעניקה לו מובן, המאפשר לו לקיים את תפקידו בהווה ובעתיד בצורה הראויה ביותר."

16. כב' יו"ר ועדת הבחירות, בכובעו כשופט בית המשפט העליון, פסק אף הוא במסגרת בג"ץ 3390/16 **עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' הכנסת** (נבו 08.07.2021) בפסקאות 52 - 68 (להלן: **"עניין עדאלה"**) את הדברים הבאים ביחס לפרשנות חוקתית; והגם שנמסרו במסגרת דעת מיעוט, הם משקפים את העמדה המיוסדת בנוגע לפרשנות חוקתית:

"נקודת המוצא היא שטקסט בעל אופי חוקתי מנוסח מטבעו ברמת הפשטה גבוהה, בתמצית ובהכללה, מתוך הנחה שתוכנו ופרשנותו צריכים להתאים לדורות הבאים - דור דור ודורשיו, דור דור וערכיו, דור דור ואתגריו. מכאן, שנדרש 'מבט רחב' בבואנו לפרש חוקה. גישה פרשנית לטקסט חוקתי - כך נזדמן לנו לכתוב - היא גישה שאיננה פורמליסטית-צרה, אלא מעוגנת בהיסטוריה, בחברה, בערכים יהודיים ואנושיים, במשיכות מכחול רחבות (אליקים רובינשטיין ונעם סולברג "הכרזת העצמאות של מדינת ישראל: אחרי פלוצה (כמעט) היתה לה עדנה" נתיבי משפט וממשל: סוגיות במשפט הציבורי בישראל 179, 188 (2003)...). **חילוץ משמעות פרשנית קונקרטי מתוך עקרונות יסוד חוקתיים מופשטים זקוק לעוגן יציב; הן מצד כללי הפרשנות, הן מצד הלגיטימציה הדמוקרטית שבבסיס הביקורת השיפוטית. כאמור, מצב חוקי-היסוד שלפנינו, העשויים טלאים טלאים, מחריף את החשש מפני סטייה מגבולות הלגיטימציה הדמוקרטית שאנו זקוקים לה ... זהו המובן ההפוך של אותו 'מבט רחב' שבו פתחנו, המוביל למגמה פרשנית מצמצמת, זהירה ומרוסנת."**

- כב' השופט סולברג התייחס בהקשר זה לתורת הפרשנות התכליתית, והבהיר ביחס ליישומה בהקשר של נורמות חוקתיות:

"כידוע, במסגרת תורת הפרשנות התכליתית - שבנתיבותיה אנו צועדים בבית משפט זה - נדרש לשקול ולאזן בין תכליתה הסובייקטיבית של נורמה משפטית לבין תכליתה האובייקטיבית... **אשר לפרשנותה של נורמה חוקתית, כפי שאפרט להלן, ישנן הצדקות ליתן משקל משמעותי לתכלית האובייקטיבית של ההוראה החוקתית, גם על חשבון התכלית הסובייקטיבית שלה. דווקא: גם אליבא**

דברק, אין להתעלם מן התכלית הסובייקטיבית. מן הראוי להעמיק חקר ולבחון מה היתה התפיסה החוקתית שבה אחזו מנסחי חוקי-היסוד, במסגרת מלאכת הפרשנות של חוקי-יסוד אלו ... השיקולים התומכים במתן משקל לכוונת המחוקק, עליהם עמדתי בדנג"ץ גיני - 'הגיון בריא, הפרדת רשויות, אובייקטיביות וניטרליות של מעשה השפיטה, ודאות משפטית' ... כוחם יפה, ואף ביתר שאת, כאשר עסקינן בפרשנות נורמה חוקתית. על אחת כמה וכמה, כאשר מתחשבים במבנה החוקתי 'נוסח ישראל', אשר זקוק ליציבות גם מצד ההכשר הדמוקרטי והציבורי שעליו הוא נסמך ...

הליך היווצרותו של המבנה החוקתי בישראל הולך ונמשך למעלה מ-60 שנה. במהלך הזמן הזה נשתנו תפיסות יסוד באשר לערכיה של מדינת ישראל. במסגרת תהליך ארוך שכזה, בחינה סובייקטיבית של כוונת מכוני חוק-יסוד פלוני אינה מכריעה את הכף. יש להידרש אל המכלול ... נכונה לדעתי גישתו של פרופ' ברק, שלפיה - בניגוד לפרשנות דבר חקיקה רגיל - במסגרת פרשנות הוראה חוקתית אין להכריע בהכרח על סמך כוונתה הסובייקטיבית של הרשות המכוננת, ולאמץ את תכלית ההוראה החוקתית כפי שזו ראתה לנגד עיניה, גם אם תכלית זו ברורה וחד-משמעית; יש לבחון אם היא עולה בקנה אחד עם התכליות האובייקטיביות של אותה הוראה חוקתית."

3ד. טענת המבקש כושלת במבחן הלשוני

17. ראשיתה של הפרשנות בלשון סעיף 36. אליבא דידנו, פרשנות של המבקש כושלת כבר במבחן זה.
18. סעיף 36 נועד לשמש **כלי עזר** לקביעת תאריך בחירות במקרה שבו הכנסת מתפזרת, ומועד הבחירות נקבע לחודש שאינו חודש חשוון, הוא החודש בו אמורות להתקיים בחירות "בדרך המלך". במקרה כזה, סעיף 36 מציב שני כלי עזר לקביעת התאריך לבחירות הבאות. הראשון - כי הבחירות יתקיימו בחלוף כהונה של "ארבע שנים מיום הבחירה", והשני - הדרישה כי הבחירות לכנסת שלאחריה יתקיימו בחודש חשוון הקרוב למועד זה.
19. טענת המבקש היא, כי בבואנו לחשב את תקופת הכהונה יש להתעלם מחודש חשוון שבו מסתיימת תקופת ארבע השנים. אולם, לא ניתן למצוא בהוראת סעיף 36 כל בסיס לפרשנות זו. **ההיפך הוא הנכון: מנסח הסעיף התייחס לתקופת הכהונה של הכנסת הקודמת במונחים של שנים ("ארבע שנים"), ולא במונחים של חודשים.**
 הפרשנות שמציע המבקש מנסה להחדיר ללשון של סעיף 36 לחוק היסוד מילים שאינן נכללות בו. פרשנותו של המבקש קוראת את הסעיף המדובר כאילו נכתב בו - "תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה עד לחודש חשוון הקרוב שלאחר גמר ארבע שנים מיום הבחירה, כאשר חודש זה לא יבוא במניין ארבע השנים". ויודגש בהקשר זה, מקום בו עסקינן בטענה המבקשת **להאריך** תקופת כהונה כנסת בשנה שלמה, על-אף שארבע שנות כהונתה הסתיימו, הרי שזו צריכה היתה להיות מעוגנת בלשון ברורה ומפורשת, בשים לב לחשיבותה של הסוגיה.
20. בהמשך דברינו נתייחס לבחירה של מנסחי הסעיף להוסיף את התיבה "הקרוב" למילים "חודש חשוון", ונראה כי זו נועדה לשלול אפשרות בו תקופת כהונתה של הכנסת הקודמת **תקוצר** מפרק זמן של ארבע שנים. ואולם, עוד טרם שנעיין בפרוטוקול הדיונים בכנסת, קל להיווכח - כבר בקריאה פשוטה - כי אין כל בסיס לתילי התילים אותם בונה המבקש על תיבה זו - "הקרוב".

21. **תיבה זו מוסבת על המועד בו תסיים הכנסת הקודמת ארבע שנות כהונה**, וממילא משעה שתקופה זו מסתיימת - יש לקבוע את מועד הבחירות לחודש חשוון "הקרוב" למועד זה, ובוודאי גם אם מדובר באותו חודש עצמו.

4ד. התכלית הסובייקטיבית של סעיף 36

22. המבקש ער לכך שמבחינה לשונית פרשנותו זו היא מוקשית ביותר וכי ניתן - ואף צריך - לפרש את סעיף 36 באופן שונה, כך שהתיבה "הקרוב" כוללת גם את חודש חשוון בו מסתיימת כהונת ארבע השנים, ולכן את עיקר יהבו הוא משליך על התכלית הסובייקטיבית, לטענתו, של סעיף 36 המדובר.

23. דא עקא, טענת המבקש כאילו תכליתו של סעיף 36 הנה "להאריך" את תקופת הכנסת נטולת עיגון בטקסט או ברקע לחקיקה. למעשה, די לקרוא את סעיף 9 לחוק היסוד על-מנת להבין את תכליתו הסובייקטיבית של סעיף 36 - **רצון לשמר את מועד הבחירות בחודש חשוון**, במקרה שבו הכנסת מפזרת את עצמה. ואכן, כך נלמד מהרקע לחקיקת הסעיף.

24. ביום 27.2.57, במסגרת דיון בסעיפי חוק היסוד, דנו חברי ועדת חוקה, חוק ומשפט (להלן: "הוועדה") בשאלה **כיצד ניתן להבטיח שיום הבחירות יישאר תמיד בחודש חשוון במקרה של פיזור הכנסת לפני תום תקופת כהונתה**. מצב הדברים אליו התייחסה הוועדה היה, כי כנסת פלונית תפזר את עצמה ומועד הבחירות ייקבע לחודש אחר שאינו חודש חשוון. או אז, גם תקופת ארבע השנים תסתיים בחודש שאינו חשוון, ונדרשת קביעה לגבי תאריך הבחירות שלאחר מכן.

25. לשם כך, הציע ח"כ ידן להוסיף לחוק את הסעיף הבא (אז כסעיף 26(ב)): "החליטה הכנסת להתפזר, תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה **עד לחודש חשוון הקרוב ביותר לתקופה של ארבע שנים** מן החודש בו נבחרה".

כלומר, ההצעה המקורית התייחסה אך ורק לחודש בו ייערכו הבחירות - חודש חשוון. מציע הצעת החוק ביקש לעגן בכל מקרה את חודש חשוון כמועד בו ייערכו הבחירות, **אף אם הכנסת שלאחר "הכנסת המתפזרת" תכהן פחות מארבע שנים**. זאת, שכן "הקרוב ביותר" עשוי להיות גם חודש חשוון שלפני תום ארבע השנים. למשל, אם ארבע שנות כהונת עתידות להסתיים בחודש כסלו - ברור כי "חשוון הקרוב ביותר" היה מביא לכהונה של פחות מארבע שנים.

26. חברי הכנסת סברו כי מצב דברים זה עשוי לסתור את הוראת סעיף 8 לפיה תקופת כהונת הכנסת היא ארבע שנים. לכן, הוחלט **לקבל** את הצעתו של ח"כ אזניה "לתקן את הצעת מר ידן באופן שעל כל פנים תקופת כהונת הכנסת **לא תהיה פחות מארבע שנים**", ... במקרה הצורך - יותר".

פרוטוקול מס' 39/ב משיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט (מיום 27.2.57) מצ"ב **כנסת א'.**

27. כבר בנקודה זו ניתן להבין כי הצגת המבקש כאילו ברקע סעיף 36 מצויה כוונה "להאריך" את תקופת הכנסת שאחרי הכנסת המתפזרת **אינה נכונה**. תכלית הסעיף היתה בראש ובראשונה שמירת מועד הבחירות בחודש חשוון, ולצד זאת, חידוד כי הבחירה בחודש חשוון לא צריכה "לבוא על חשבון" משך הכהונה - לפחות ארבע שנים. זו היתה כוונת מנסחי החוק, וזו גם תכליתו הסובייקטיבית של הסעיף.

28. מסקנה זו מתחזקת מהדיונים הנוספים שנערכו בהכנת בחוק. בדיון הוועדה מיום 22.7.57, ציין יו"ר הוועדה ח"כ ניר כי: **"הכוונה היא לשמור על מועד הבחירות הקבוע בחודש חשון**. על ידי כך יוצא כי הכנסת הבאה אחר זו שהחליטה להתפזר לפני סיום כהונתה התקין, תוכל לכהן ארבע שנים ועד כמה חודשים שנותרו **עד חודש חשון**". הדברים מדברים בעד עצמם.

בהמשך לכך עלתה הצעתו של ח"כ קליבנוב לתקן את הנוסח ל"**חודש חשון הסמוך**" במקום **"חודש חשון הקרוב"**. הצעה זו לא התקבלה, ככל הנראה מטעמי נוסח, שכן **"הסמוך"** לא היה ביטוי שהיה מונע את החשש כי כנסת כלשהי תכהן פחות מארבע שנים.

פרוטוקול מס' 64/ב משיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט (מיום 22.7.57) מצ"ב **כנסת ב'**.

29. ביום 29.1.58, במסגרת דיון הוועדה בקביעת מועד קבוע לבחירות לכנסת ובכל הנוגע להשפעתו על תקופת כהונת הכנסת השלישית (אשר חוקקה את חוק היסוד), ציין שר המשפטים רוזן כי: **"צריך לכתוב בסעיף 8(א) כי הבחירות יהיו בחודש חשון (אם הצעה זו תישאר בעינה¹) שלאחר תום כהונתה של הכנסת היוצאת. צריך רק למצוא דרך שאי-אפשר יהיה להאריך, בהסתמך על כך, את כהונתה של הכנסת בשנה שלמה לאחר ארבע שנות כהונתה"**.

לא היה חולק על עמדה זו של שר המשפטים, ועל רקע זה הציע ח"כ כהן **"למנוע את הפרוש לו חושש שר המשפטים, על ידי שנאמר 'הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' השלישי לחודש חשון הקרוב לתום כהונתה של הכנסת היוצאת'". לפיכך, אם הבררה תהיה בין הקדמת התאריך בכמה ימים ובין דחייתו לשנה כמעט, יהיה ברור שהבחירות ייערכו בתאריך הקרוב יותר, בין לפני ובין אחרי תום ארבע שנים"**.

פרוטוקול מס' 27/ג משיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט (מיום 29.1.58) מצ"ב **כנסת ג'**.

30. הנה כי כן, מדיוני הוועדה עולה, כי בעת חקיקת סעיף 36, הקפידו חברי הוועדה לשמור בראש ובראשונה על מועד בחירות קבוע לבחירות לכנסת בחודש חשוון. חברי הוועדה הביעו במפורש את הכוונה כי לא יהיה מצב בו תוארך כהונת כנסת בשנה שלמה, לצד זאת הם ביקשו להבטיח כי ההוראה הכללית הנוגעת לתקופת הכהונה - ארבע שנים - תישמר, ולא תיפגע. כך, הביטוי **"עד לחודש חשון הקרוב ביותר"** נשלל אך ורק כיוון שאפשר מצב בו תקוצר כהונת הכנסת לפחות מארבע שנים, ואילו המילה **"לאחר"** מצאה מקום בסעיף בדיוק לצורך זה, למנוע מצב בו הבחירות יהיו בחודש חשוון שלפני תום ארבע שנים, ולהבטיח כי ה"**חשון**" יהיה החשוון שאחרי תום ארבע שנים.

31. טענת המבקש (בסעיף 20 לבקשה), כי המילה **"שלאחר"** מופיעה בסעיף הואיל והשמטתה **"אינה מקיימת את תכלית ההארכה"** - שגויה מן היסוד, אין לה עיגון בהיסטוריה החקיקתית, ובכל הכבוד, לא הוצג גם הגיון שיבאר את הפרשנות הנטענת. בשום נקודה בהיסטוריה החקיקתית לא מתגלה **"כוונה"** להאריך את תקופת הכנסת מעבר לארבע שנים.

¹ שכן באותה עת טרם הוכרע אם הבחירות ייערכו בחודש חשון או בחודש סיון באופן קבוע.

32. יתר על כן, מדיוני הוועדה ניתן להבין כי סעיף 36 הוא בבחינת "כלי עזר", אשר תכליתו בראש ובראשונה "להחזיר" את מועד הבחירות לחודש חשון במקרה שבו הכנסת תתפזר, והוא נועד להשלים את הוראות סעיפים 8, ו-9 לחוק היסוד.

33. אם כך, התכלית הסובייקטיבית של הוראת סעיף 36 היא כפולה: **שמירה על תאריך הבחירות הקבוע בחוק (חשון)** במקרה של התפזרות הכנסת הקודמת, זאת על מנת שלא לסתור את הוראת סעיף 9 לחוק היסוד הקובעת כי הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' השלישי לחודש חשון; ולצד זאת, **שמירה על תקופת כהונת הכנסת** במקרה של התפזרות הכנסת הקודמת, וזאת על מנת שלא לסתור את הוראת סעיף 8 לחוק היסוד הקובעת כי תקופת כהונת הכנסת תהיה ארבע שנים.

34. לפיכך, מקום בו מסתיימת תקופת ארבע השנים לפני יום ג' השלישי בחודש חשון, **אין כל ספק כי פרשנות סובייקטיבית של סעיף 36 לחוק היסוד מביאה לכך כי הבחירות ייערכו במועד זה, אף אם תקופת ארבע השנים הסתיימה באותו חודש חשון**. אין כל בסיס לטענה כאילו "כוונת המחוקק" היתה אחרת.

35. נוסף ונציין למעלה מהדרוש, כי במצב דברים בו יום ג' השלישי של חודש חשון בשנה בה מסתיימת הכהונה היה מביא לכך שכנסת תכהן 4 שנים פחות מספר ימים היתה מתעוררת שאלה פרשנית-חוקתית ממשית, האם יש לפרש את סעיף 36 ככזה העשוי לקצר את כהונת הכנסת במספר ימים, אם לאו. במקרה כזה אכן ישנה "התנגשות" בין תכליות פנימיות של סעיף 36 לחוק היסוד - חודש חשון מזה, וארבע שנים מזה. מעיון בדיוני הוועדה עולה כי התכלית הסובייקטיבית של הסעיף מביאה דווקא למסקנה כי עדיף קיצור תקופת כהונה לתקופה קצרה, מאשר הארכה בשנה שלמה.

דא עקא, בענייננו אין צורך "לבחור", ואין מגיעים למצב דברים בו יש "לבחור" בין תקופת כהונה הקצרה במספר ימים מארבע שנים ובין קיום בחירות בחודש שאינו חשון. בענייננו, ארבע שנים מסתיימות לפני יום ג' השלישי של חודש חשון - ומועד הבחירות, גם לפי סעיף 36, בהינתן תכליתו הסובייקטיבית הנו טז' חשון, תשפ"ז.

5ד. תכליתו האובייקטיבית של סעיף 36

36. כאמור לעיל, בפרשנות חוקתית ידה של הפרשנות האובייקטיבית על העליונה. בענייננו, אין ספק כי התכלית האובייקטיבית עולה בקנה אחת עם התכלית הסובייקטיבית. ההתפתחויות ההיסטוריות, ההקשר החוקתי, ערכי היסוד של השיטה - כל אלה מביאים למסקנה כי אין "לדחות" את הבחירות בשנה שלמה אך משום שהבחירות הקודמות נערכו בחודש חשון, וכי התכלית האובייקטיבית מחייבת פרשנות שבו הכנסת תכהן ארבע שנים (ועוד תשעה ימים) ולא למעלה מחמש שנים. **קשה לחשוב על יישום מובהק יותר של הדמוקרטיה הייצוגית מאשר קיום בחירות במועד קבוע, אשר בישראל נקבע לארבע שנים, כפי שכל ילד בית ספר יודע, ואת עיקרון היסוד הזה מנסה הבקשה לערער**. הארכת תקופת כהונה של כנסת ללמעלה מחמש שנים - כפי שמעולם לא אירע בהיסטוריה הישראלית - היא, באופן ברור, תוצאה קשה, שיש בה כרסום מהותי במאפיינים הדמוקרטיים של המשטר החוקתי בישראל.

בכל הכבוד, דומה כי הדברים כמעט מובנים מאליהם, ונוסיף עליהם אך מעט.

37. סעיף 8 לחוק היסוד קובע, כאמור, כי הכנסת תכהן: "ארבע שנים מיום היבחרה". בהתייחסו להוראת סעיף זה, פסק כב' הנשיא השופט ברק בעניין **חז"ש - תע"ל**:

"זהו הביטוי המובהק של הדמוקרטיה הישראלית. בצדק ציין חברי השופט מ' חשין כי 'העם בחר בכנסת לארבע שנים בלבד. העם לא נתן ייפוי-כוח בידי הכנסת להאריך את תקופת כהונתה שלה עצמה לארבע שנים נוספות'."

38. בדנג"ץ 1913/97 **מואסי נ' שר הפנים**, פ"ד נב(2) 49 (1998), נדונה סמכות שר הפנים להאריך את משך כהונתה של מועצה מקומית מתוקף הוראות חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה-1965 (להלן: **"חוק הרשויות המקומיות"**). באותו עניין פסק כב' השופט חשין:

"שלושה המה עיקרים סטטוטוריים החולשים על קובץ ההוראות היוצרות את הסדרי הבחירות למועצות המקומיות. ... אחד, הבחירות למועצות המקומיות תיערכנה אחת לחמש שנים. שניים, הבחירות לכל המועצות תיערכנה באותו יום שנקבע בחוק. שלושה, בנסיבות אלו ואחרות המנויות בחוק, קונה שר הפנים סמכות לשנות - בעניינה של מועצה פלונית - הן מעיקר ראשון הן מעיקר שני; דהיינו: השר מוסמך לסטות מעקרון חמש השנים ומעקרון המועד המשותף לבחירות.

שלושה עיקרים אלה, אין הם שוי-עוצמה. העיקרון הראשון - הוא העיקרון המורה אותנו על עריכתן של בחירות לאחר תקופת כהונה הקצובה מראש ובמועדים קבועים מראש - הוא עקרון התשתית, וכוחו נעלה על כל שאר עקרונות והוראות במשפט הבחירות. לאמתם של דברים חולש עיקרון זה על כל המשפט הציבורי, והוא אבן-הראשה בשיטת המשפט כולה. עיקרון זה (בצדם של עקרונות-נפילים כמותו) עושה את ישראל מדינה דמוקרטית, ועליו מושתתים אף חוקי היסוד האומרים "לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". אכן, קיומן של בחירות למוסדות השליטים במועדים קבועים ולאחר תקופת כהונה קצובה, אינה אלא חלף-דיבור לזכותו של היחיד לבחור ולהיבחר, זכות שכונתה לא אחת נשמת-אפה של הדמוקרטיה. ...

ראו עוד הוראת סעיף 9א לחוק-יסוד: הכנסת, שלפיה אין הכנסת מוסמכת להאריך את תקופת כהונתה אלא בנסיבות יוצאות-דופן במיוחד ובחוק שנתקבל ברוב של שמונים חברי-הכנסת ... על עיקרון זה יחולו דברים שנאמרו על זכויות היסוד של היחיד, 'כי עוצמתן ... מקרינה על סביבותיהן, וכוחן רב עמן במאבק אפשרי כי יקום ביניהן לבין זכויות אחרות ... אותו בוחק מסנוור שזכויות היסוד שולחות אל כל עבר, מרחיב, למותר לומר, את תחומי פריסתן, ומאליו מביא הוא לצמצום תחומיהן של זכויות הנגד וסמכויות הנגד': רע"א 2316/96 איזקסון נ' רשם המפלגות ואח' [7], בעמ' 541. כך הוא באשר לעצם קביעתו של מועד ידוע מראש לקיומן של בחירות מעת לעת, וכך הוא באשר לתקופה בת חמש השנים - להבדילה, למשל, מתקופה בת עשר שנים - שנקבעה לכהונתה של מועצה מקומית."

39. הדברים שנכתבו על רשויות מקומיות יפים לענייננו מכוח קל וחומר. חשיבותן של הרשויות המקומיות היא גדולה, אבל בהיבט הדמוקרטי, הבחירות לכנסת הן אבן הראשה של הדמוקרטיה.

40. יצוין כי ההלכה שנקבעה בדיון הנוסף הפכה את דעת הרוב בבג"ץ 8833/96 **זוהיר לחאם נ' שר הפנים**, נא(1) 38 (1997) ואישררה את עמדת כב' השופט לוי. פסק דינו המקורי של כב' השופט לוי קבע, במקרה דומה, כי את סמכותו של שר הפנים לקבוע מועד בחירות "במועד לאחר מכן" יש לפרש כך שסמכות זו לא מאפשרת "דילוג" על מועד בחירות:

"פרשנות המילים "במועד שלאחר מכך" ככוללת את המועד הסימולטני הבא של הבחירות לכל הרשויות המקומיות, אינה נראית לי סבירה, כי היא מעדיפה דילוג על פני מועד סימולטני אחד של בחירות לכל המועצות המקומיות כדי להגיע למועד הבא של הבחירות הסימולטניות על פני החלופה הקונסטיטוציונית הברורה של קיום בחירות בכל מועצה מקומית כל חמש שנים, והריהי מרוקנת את סעיף 4 מתוכנו..."

גם הדברים הללו יפים לעניינו בהתאמה המתבקשת. פרשנות התיבה "שלאחר" בחוק היסוד ככזו שמאפשרת "דילוג" על פני יום ג' השלישי לחודש חשוון - על-אף שהוא חל **לאחר** תום ארבע שנות כהונה - מרוקנת את הוראת סעיף 8 לחוק היסוד מתוכנה, וחותרת תחת תפיסות היסוד החוקתיות במדינת ישראל.

41. מעניין לציין, כי בדיון מליאת הכנסת לקראת הקריאה הראשונה של הצעת חוק הרשויות המקומיות, עמד ח"כ יוסף קושניר על חשיבות קיום הבחירות במועדן:

"כידוע, אחד מסימניה המובהקים של הדמוקרטיה הוא לקיים בחירות במועדן, כדי שיהיה מוראו של הבוחר על הנבחר, שהנבחר יידע שהוא ישרת בתפקידו רק אותו מועד שאליו נבחר ולא למעלה מזה. אפשרות הארכת התקופה לשנה או אפילו למעלה מזה משחררת את הנבחר מכך ומתלותו בבוחר, וממילא מחבלת בדמוקרטיה."

דברי הכנסת (ישיבה 474, מיום 24.5.65) בעמ' 1919 מצ"ב **כנסת ד'**.

42. בעניין **עדאללה** הוסיף כב' השופט סולברג, בנוגע לפרשנות האובייקטיבית של חוקי יסוד את הדברים הבאים:

"כיצד למד השופט-הפרשן על אודותיה של תכלית אובייקטיבית? מעבר לתכלית העולה מלשון הטקסט ומן הכוונה הסובייקטיבית של יוצריו, מתחשב הפרשן במקורות רבים: **ההתפתחויות ההיסטוריות - הכלליות וההלכתיות - מאז נוצר הטקסט החוקתי; ההקשר החוקתי שבו פועלת הנורמה החוקתית; ערכי היסוד של השיטה, כפי המשמעות הניתנת להם בהווה, וכיוצא באלו מקורות רלבנטיים.** באמצעות מכלול המקורות הפרשניים הללו, שוזר הפרשן את התכלית האובייקטיבית של הנורמה החוקתית (ברק - פרשנות חוקתית, עמ' 173).

בענייננו, ההקשר החוקתי בו פועלת הוראת סעיף 36, ערכי היסוד של השיטה, המתייחסים לקיום בחירות בכל ארבע שנים, **והלגיטימציה הדמוקרטית המוצקה של קיום הבחירות בישראל בכל מקסימום ארבע שנים** - מובילים למסקנה כי תכליתו האובייקטיבית של סעיף 36 מחייבת את הקביעה כי מקום בו ארבע שנות כהונה מסתיימות בחודש חשוון - הבחירות יתקיימו בחודש חשוון של אותה שנה; התכלית האובייקטיבית של סעיף 36 נעוצה בביטוי העליון של הדמוקרטיה הייצוגית - קיום בחירות במועדים קבועים ותכופים. בישראל, בחירות נערכות מכוח חוק בכל ארבע שנים. זהו מרכיב יסודי ביציבות המשטרית.

כך תושג הרמוניה עם יתר סעיפי החוק, כך יישמרו עקרונות היסוד של השיטה בישראל, כך יובטח עקרון העל של הדמוקרטיה הייצוגית בישראל. ההצעה "לנדוד" לשנה אחרת (תשפ"ח) בניגוד להוראת סעיף 9 לחוק היסוד - נטולת כל עוגן בפרשנות האובייקטיבית, ואינה מקדמת תכלית כלשהי. למעשה, המבקש לא ניסה אפילו להציג תכלית אובייקטיבית אחרת (ובצדק, שכן אין בנמצא תכלית שכזו).

43. בהקשר זה צריך לציין, ואין זה סוד, כי מרבית הכנסות בישראל כיהנו פחות מארבע שנים. **למעשה, מאז בחירת הכנסת ה-12 (בשנת 1988 עת נערכו הבחירות בתום ארבע שנים) לא כיהנה בישראל כנסת כהונה מלאה ושלמה.** כל הכנסות התפזרו (או פוזרו) והבחירות נערכו בחודשים אחרים, שאינם חודש חשון. לפיכך, ההיסטוריה החוקתית הישראלית היא כזו שכנסות כיהנו בה אף פחות מארבע שנים, **ולא יותר מארבע שנים.** גם לנתון זה חשיבות בבואנו לפרש את תכליתו של סעיף 36.

ה. סיכום

44. הכנסת ה-24 התפזרה לפני תום כהונתה, לפיכך, הבחירות לכנסת ה-26 צריכות להיערך בחודש חשון בתום ארבע שנות כהונת הכנסת ה-25. ארבע שנות כהונת הכנסת ה-25 יסתיימו ביום ו' חשון תשפ"ז. מועד הבחירות לכנסת ה-26 הוא אפוא יום ג' השלישי לחודש חשון תשפ"ז.

45. הבקשה המונחת לפני כב' יו"ר ועדת הבחירות מבקשת לכפות פרשנות מאולצת, בלתי טבעית, זרה למארג החוקתי הישראלי, ולפיה הכנסת ה-25, **לאחר שתשלים ארבע שנות כהונה מלאות**, תכהן שנה שלמה נוספת, רק בשל העובדה כי הבחירות נערכו בחודש חשון.

46. מדובר בתוצאה נטולת היגיון ותכלית, המושגת באמצעות פרשנות מאולצת, ומהווה פגיעה קשה בעקרונות היסוד הדמוקרטיים של ישראל ואין לקבלה.

47. מבין הפרשנויות האפשריות שניתן לתת להוראת סעיף 36 לחוק, הפרשנות שמטיבה להגשים את תכלית החקיקה - הסובייקטיבית והאובייקטיבית - היא זו שלפיה הביטוי "הקרוב שלאחר" **אינו** מוציא מכלל חשבון את חודש חשון בו מסתיימות ארבע השנים.

על-כן, בהתאם לסעיף 36 ולסעיף 9 לחוק היסוד, הבחירות לכנסת ה-26 צריכות להיערך ביום ג' השלישי בחודש חשון תשפ"ז, הלא הוא טז' בחשון תשפ"ז (הידוע בכינויו הלועזי 27.10.2026).

אלירם בקל, עו"ד

עודד גזית, עו"ד

ב"כ סיעת יש עתיד

פרוטוקול מס. 64 / 27.7.1957
מישיבת ועדת החוקה חוק ומשפט, שהתקיימה ביום ב'
כ"ג בתמוז תשי"ז (22.7.1957) בשעה 11

ש.ו.ב.

הנוכחים

חברי הוועדה:

נ. ניר רפאלקס - היו"ר
ב. אזניה
מ. בגין
ד. בר רב הא
ש. הלל
י. הררי
ז. ורהפטיג
י. ישעיהו
ש. כפריח
ד. נצר
מ. קליבנוב
י. שופמן
ש. יוניצ'מן

מוזמנים:

שר המשפטים פ. רוזן
ת. כהן - היועץ המשפטי לממשלה

סדר - היום

המשך הדיון בחוק הכנסת.

היו"ר נ. ניר:

אני פותח את ישיבת הוועדה.
את הדיון בסעיפים 24(ד), 25 ו-26 נקיים
מאוחר יותר. עתה נמשיך בדיון מסעיף 28.

סעיף 28

היו"ר נ. ניר:

במקום "פרטי השכר ייקבעו בחוק", אני מציע
"הפרטים ייקבעו בחוק".

ב. אזניה:

יחכן וצריך להעדיף "משכורת" על פני "שכר".

שר המשפטים פ. רוזן:

אני חושב ש"שכר" מתאים בהחלט. על כל פנים
יש להתאים את הנוסח לזה שנקבע בחוק שכר חברי

הכנסת.

ש. הלל:

אני מציע לכתוב "שכר חברי הכנסת ייקבע בחוק".

מ. בגין:
אילו נתקבל נוסח זה, היה מתפרש כאילו החוק קובע רק את השכר, ולא היא. לכן אני חושב שאין לשנות את הנוסח המוצע. הצעתי היא להוסיף "שכר קבוע".

י. הריץ:
בכל סעיפי האיזכור של חוקים אחרים צריך להיות אותו נוסח. אני מציע לכן לכתוב "כפי שייקבע בחוק".

הוחלט לנסח את סעיף 28:
"חברי הכנסת יקבלו שכר כפי שייקבע בחוק".

סעיף 29

י. הריץ:
אם כוונתנו היא למנוע שכתיב התפטרות ייחתמו לא על ידי חבר הכנסת בעצמו, לא פטרנו מאומה על ידי סעיף זה. לפי נוסח הסעיף אין כל מניעה שמי שקיבל מראש את כתב ההתפטרות של חבר הכנסת גם יוכל להוסיף עליו את התאריך. ומה יעשה יו"ר הכנסת אם יקבל מכתב שהיחה עליו חתימה מקודם, או שהוסיף עליו משהו אחר את התאריך? כדי להשיג את המטרה הרצויה לכולנו, חושבני שיש לקבוע כי חבר הכנסת חייב להופיע בפני יושב-ראש הכנסת ולחתום על כתב ההתפטרות בפניו. אם נבצר ממנו להופיע אישית, יחליט יושב-ראש הכנסת על צורת הגשת ההתפטרות.

אשר לחלק השני, אני מציע רק לכתוב שהפסקת חברות נכנסת לתוקפה לאחר 48 שעות, מבלי לציין במפורש "אלא אם חזר בו".

ש. הלל:
לא רק מנימוק זה, אלא גם מטעמי כבוד ראוי הוא שכתב ההתפטרות יימסר על ידי חבר הכנסת אישית ליו"ר הכנסת. אילו קבענו זאת, היינו משיגים ממילא מה שמחכוונס להשיג על ידי הארכה של 48 שעות.

ד. בר רב האי:
כולנו מתנגדים להגשת כתבי התפטרות חתומים מראש. הצעתי היא לקבוע שחבר כנסת מתפטר בדרך כלל על ידי הגשת כתב התפטרות לידי יושב-ראש הכנסת. נבצר ממנו לעשות זאת, לרגל העדרו מן הארץ או לרגל מחלה, אני מציע לקבוע שישלח את כתב התפטרותו ליו"ר הכנסת, וחתימתו ותאריכה בכתב ההתפטרות יאושרו על ידי שני עדים - או שנקבע אישור נוסטריוני או קונסולארי בחו"ל. לא הייתי רוצה להשאיר בידי היו"ר את התפקיד לקבוע בכל מקרה ומקרה אם הוא מאמין שאמנם נחתם כתב ההתפטרות מרצונו החפשי של חבר הכנסת, ובאותו יום.

ז. ורהפטיג:
אני מציע לכתוב "רוצח" חבר הכנסת להתפטר", כי אם כותבים "חבר כנסת רשאי להתפטר" סותרים כאילו הנחה, שאינה קיימת, שחבר כנסת אינו רשאי להתפטר. צריך לקבוע כיצד מתפטרים, אך לא את הרשות להתפטר. הצעתי היא לקבוע בסעיף זה שכתב ההתפטרות יהיה חתום על ידי חבר הכנסת ביום מסירתו; נבצר ממנו למסור את כתב ההתפטרות ליו"ר הכנסת, ימסר כתב ההתפטרות בצורה שתיקבע בחקנון.

ש. הלל:
מן הרגע שאדם נבחר להיות חבר כנסת, מוטלת עליו החובה למלא תפקיד זה, ולא צריך ליצור את הרושם כאילו לאחר שנבחר אדם לכנסת אין עליו חובה כלשהי.

היו"ר נ. ניר:

עלינו לקבוע: א. אם משאירים את הפסקה בדבר ארכה של 48 שעות; ב. אם משאירים את הפסקה "אם לא חזר בו חבר הכנסת מהתפטרותו לפני כן; ג. אם להוסיף למסירת כתב ההתפטרות את המלה "אישית"; ד. אם כן - כיצד תיעשה ההתפטרות אם נבצר מחבר הכנסת להגיש את כתב ההתפטרות אישית; ה. אם במקום "חבר כנסת רשאי להתפטר" יש לכתוב "רוצה חבר הכנסת להתפטר".

הוחלט א. להשאיר את הפסקה בדבר ארכה של 48 שעות.

ד. בר רב האי:

מאחר שהארכה נתקבלה, חייבים להוסיף גם את הפסקה בדבר יכולתו של חבר הכנסת להתחרט. אם לא כן, יוצא שהארכה של 48 שעות חסרת כל משמעות מעשית, פרט להוספת שני ימי משכורת לחבר הכנסת שהברותו נפסקה.

מ. בגין:

אם אין מוסיפים פסקה זו, לא ברור אם מבחינה משפטית רשאי חבר הכנסת שהגיש כתב התפטרות, לסלק חתימתו.

שר המשפטים פ. רוזן:

כדי להסיר ספק ולא לתת מקום לכל מיני פרושים, אני מציע לאשר את הנסח המוצע לפניכם.

י. הררי:

אני מציע לכתוב "אלא אם כן חזר בו חבר הכנסת מהתפטרותו לפני כן"; לפי הנוסח הנוכחי כאילו מזמינים את ההתחרטות מצד חבר הכנסת.

הוחלט ב. הסיפא של סעיף קטן (ב) תנוסח כדלקמן:

"אלא אם כן חזר בו חבר הכנסת מהתפטרותו לפני כן".

זכות הסתייגות לח"כ ז. ורהפטיג

ג. להוסיף את המלה "אישית" אחרי "על ידי הגשת כתב התפטרותו".

היו"ר נ. ניר:

אשר לדרך בה יש לנהוג אם נבצר מחבר הכנסת להגיש את כתב ההתפטרות אישית ליו"ר, יש כמה הצעות: שהצורה תיקבע בחקנון, או על ידי היושב-ראש, או שהחתימה תיעשה בנוכחות נוסריון או קונסול או עדים.

הוחלט ד. צורת ההתפטרות אם נבצר מחבר הכנסת להופיע אישית, תיקבע בחקנון.

ה. אושר הנוסח "חבר הכנסת רשאי להתפטר מכהונתו", כמשפט נפרד.

היו"ר נ. ניר:

היועץ המשפטי יערוך את סעיף 29 מחדש, לאור העקרונות שנוקבלו על ידי הוועדה.

סעיף 24

היו"ר נ. ניר:

לגבי סעיף קטן (ד) עלינו להכריע בין שתי הצעות: הכנסת תכונס בפגרה על פי דרישתם של 25 או של

30 חברי כנסת.

ה צ ב ג ה

בעד 25 חברי כנסת - 6

בעד 30 חברי כנסת - 6

נתקבלו שתי גירסאות

סעיף 25

היו"ר נ. ניר:
הכוונה היא לשמור על מועד הבחירות הקבוע בחודש חשון. על ידי כך יוצא כי הכנסת הבאה אחר זו שהחליטה להתפזר לפני סיום כהונתה החקין, תוכל לכהן ארבע שנים ועד כמה חדשים שנותרו עד חודש חשון. על ידי כך ניתנת אפשרות לקיים בדרך כלל את הבחירות בסתיו, ולא נהיה נתונים לתנודות לפי התאריך בו מחליטה כנסת מסוימת להתפזר.

י. קליבנוב:
נדמה לי שלפי הנוסח שנחקבל אצלנו צריך לומר "חודש חשון הסמוך" במקום "חודש חשון הקרוב".

היו"ר נ. ניר:
נשאר זאת לניסוחו של מר שלי.

סעיף 25 - אושר

סעיף 26

היו"ר נ. ניר:
בהצעת החוק, לפי החוברת הכחולה, מוצעת בסעיף 26 פרוצדורה לפיה יכולה הכנסת לקבוע כי היא מתפזרת (קורא את הסעיף).

ב. אונניה:
השאלה היא אם הכנסת מתפזרת על פי חוק או על פי החלטה. לפי דעתי צריכה הכנסת להתפזר רק על פי חוק, כי הפרוצדורה שנקבעה לגבי דיון בחוקים מאפשרת דיון יסודי יותר, בשלבים אחדים. אם ייקבע שעל פי החלטה, צריך יהיה לקבוע כמה חברי כנסת יכולים להציע קבלת החלטה כזאת.

שאלה שניה היא אם יש להעניק לנשיא רשות לפזר את הכנסת על פי החלטת הממשלה. לפי ההסדר הקונסטיטוציוני שלנו לא מחקבל על הדעת שהנשיא יקח את היוזמה לידיו.

ע. איכילוב:
אם יוחלט על דרך של חוק, הרי הפרוצדורה לכך היא העלאת הצעה לסדר היום ותוך 10 דקות יסתיים בה הדיון. לעומת זאת, אם ייקבע שעל פי החלטה, הרי אם מספר מסויים של חברי כנסת יגיש הצעה כזאת ליושב-ראש, חייב יהיה להתקיים דיון ממצה, פומבי, צבורי. אמנם גם לאחר דיון כזה תהיה ההחלטה לפי רצונו של אותו רוב, אך הוא לא יוכל למנוע את עצם הדיון. אני מציע שזכות ההצעה תינתן ל-25 חברי.

יתכן שיש נמוקים רבים בעד או נגד מסירת סמכות מסוימת גם לנשיא המדינה, אך נראה לי שהיום, חשע שנים מאז הקמת המדינה, איננו מוכנים לחיקוק מלא בענין זה.

מ. בגין:
בין שהמדובר בהצעת החלטה ובין שהמדובר בהצעת חוק, הדרך היחידה להגשת ההצעה היא הצעה לסדר היום. כך שמבחינה זו אין הבדל. לאור רצינות הענין, אנו נעצמנו מציעים ערובות מסוימות שימנעו היווצרות רוב מקרי, ושלא כל חבר כנסת יוכל להטריד אתהכנסת בענין כה חמור חדשים לבקרים. מאידך, כדי שלסעיף זה יהיה איזה ערך שהוא, חייבים לנסחו כך שהוא יתן אפשרות לאופוזיציה להציע את פיזור הכנסת, אחרת אין בו צורך; הרוב תמיד יכול לקבל החלטה (או הצעת חוק) כזאת. מספר חברי הכנסת שייקבע חייב להתחשב בהקפה של "האופוזיציה הנאמנה", אחרת נצטרך להשאיר את הדרך של הצעה לסדר היום - בין כהצעת החלטה ובין כהצעת חוק. הצעתי היא לתת אפשרות ל-25 חברי כנסת להציע ליו"ר הכנסת לקיים דיון על הצעה לפיזור הכנסת.

כן אנו עומדים להציע כי במקרה של ממשלה הובע אי-אמון ובמשך תקופה מסויימת - נאמר שלשה חדשים - אינה מוקמת ממשלה חדשה הנהנית מאמון הרוב בכנסת, מחפזות הכנסת ונערכות בחירות חדשות. במקרה זה התפזרות הכנסת היא ענין שלחובה, ולא חלוי בהסכמת רוב.

י. הררי:

אם לבחוק בין דרך של חקיקת חוק ובין דרך של החלטה, חושבני כי אין כל טעם בסעיף כזה אם מחכוונים לדרך של חוק: הלא ברור שהכנסת יכולה לחוקק איזה חוק שתרצה. יש טעם לקבוע הוראה כזאת בחוקה, לה כפופים חוקים הנחקקים מדי פעם, אך הלא אצלנו אין כל מניעה לשנות את החוק שאנו דנים בו עכשיו, כאילו היה גם כן חוק רגיל, על ידי חוק אחר.

נימוקם של המצדדים בדרך של חקיקת חוק היה, שפרוצדורה זו מבטיחה דיון מעמיק ויסודי יותר. הפרוצדורה המוצעת בסעיף 26 של החוקה הכחולה - ושנוכל להוסיף עליה כראות עינינו - יכולה להבטיח דיון יסודי לא פחות. מאידך, גם דיון בחוק יכול להיות מזורז ובלתי יסודי.

הצעתי מזמן לתת סמכויות שלפיוזור הכנסת בידי הנשיא. אם אין רצון ליתן סמכויות בידי, אין לנו צורך בנושא משרה זו. מעמדו הוא מעל המפלגות במדינה וריביון, וכאשר נוצר משבר בין סיעות הקואליציה ולא ניתן להרכיב ממשלה חדשה, מחליל מכשיר זה לפעול. מכיון שאני רואה כך את התפקיד, אין טעם לקשור את הפעלתו בהחלטת הממשלה. יכול להיווצר מצב בלתי נורמלי, שממשלה אשר הכנסת הביעה לה אי-אמון ממשיכה לכהן אפילו שלוש שנים; אין מצליחים להרכיב ממשלה אחרת שתזכה באמון הכנסת, אך הכנסת גם אינה מוכנה להחליט על התפזרותה. אם המשבר נמשך יותר מדי זמן, בריא יותר שתיבחר כנסת חדשה. צעדו של הנשיא לא ייעשה חוץ קלות דעת; יקדמו לו דיונים ממושכים בהם ישתתף העם כולו. אך אם יגיע למסקנה, צריכה להיות לו גם הסמכות לפזר את הכנסת.

על כל פנים, אין לדעתי מקום לנימוק שעדיין אין אנו בשלים לקבל החלטות בענין זה. שמענו נימוק זה מראשית כהונת הכנסת הראשונה, ואינני רואה שהכנסת השניה הייתה בשלה יותר מן הראשונה, או השלישית יותר מן השניה. נראה לי כי ההיפך הוא הנכון.

ד. בר רב האי:

אם אפשר יהיה לפזר את הכנסת על פי החלטה, ניצור תקדים מנוגד לכל השיטה החקיקתית שלנו: החלטה שיכולה לבטל הוראה בחוק. כאשר רוצים לשנות חוק, צריך להציע הצעה לחיקוק החוק וללכת לפי הפרוצדורה שנקבעה. מלבד זאת, אם יש רוב להצעה יודעים זאת מיד: היא נכנסת לסדר היום והדיון בה מובטח. אם אין לה רוב, לפחות אין מבזבזים על כך שעות בדיונים.

לי נדמה כי הפרקטיקה הקונסטיטוציונית הקצרה שלנו מוכיחה שחייבת להיות גם אפשרות של פיוזור הכנסת על ידי כוח שלישי. יכול להיווצר מצב שהממשלה נופלת, והכנסת אינה מסוגלת להקים ממשלה חדשה. ממשלת המעבר היא "מחוסנת" וחברי הכנסת אינם מעוניינים בשנוי המצב כי טוב להם כך. אולם אז חדש לפעול גם העקרון של אחריות קולקטיבית בתוך הממשלה, וכל אחד מן השרים יכול לעשות כראונו בשם חשלו. יתר על כן, יתכן שאותה ממשלה זמנית נותרה אפילו מן הכנסת הקודמת, לפי הרכב כוחות שאינו מתאים לתוצאות הבחירות, אלא שאין אפשרות להקים ממשלה אחרת שתזכה לאמון הרוב. אז יש צורך לקבוע תקופה מסויימת ואח חוק תקופה זו אין אפשרות להרכיב ממשלה, גם כן צריך לפזר את הכנסת. הסייגים שאני מציע הם: הנשיא יפעל רק על פי הצעתו של ראש הממשלה, ורק כעבור תקופה מסויימת ממועד הבחירות או ממועד הבעת אי-אמון לממשלה.

ע. איכילוב:

ואם המצבים שתארת יתקיימו אך ראש הממשלה לא יציע זאת לנשיא?

ד. בר רב האי:

אני מוכן לשקול מה יש לעשות במקרה כזה. אני רוצה שלנשיא תהיינה הנחיות ברורות בחוק לפעולותיו, ולא יהיה נתון ללחצם של חוגים מעוניינים בצבור - כפי שיקרה אם הוא יצטרך לשקול מתי המשבר חמור עד כדי חיוב פיוזור הכנסת. אני מאמין שעצם קיום אפשרות הפיוזור של הכנסת תורם את נטיות ההתפזרות של המפלגות.

היו"ר נ. ניר:

גם היום ברור שכל חבר כנסת יכול במסגרת הצעות לסדר היום להציע או הצעת חוק או הצעת החלטה, ואין צורך לקבוע זאת במפורש בחוק זה. יש טעם לסעיף כזה רק אם אנו באים לקבוע מספר מסויים של חברי כנסת שיכול להעלות הצעה כזאת. היות ואיני רוצה הברל מהותי, אני מוכן לקבל את הנימוק היורדי של ח"כ בר רב האי, שחוק יש לשנות על ידי חוק.

מכיון שאני רואה את יסוד הבעיה בקביעת מספר חברי הכנסת שיכולים להעמיד הצעה כזאת לדיון, אני מציע לקבוע 25. מספר זה היה קיים עד עכשיו, ואיני חושב שעלינו לחוקק חוקים מתוך כוונה להוסיף ליחסי הכוחות בכנסת זו דוקא. עם זאת אני מוכן להביא בחשבון שבענין זה צריך להיות מספר חברי הכנסת גדול יותר מאשר לגבי הדרישה לכנס את הכנסת בפגרה. מאחר שהצעת ש-25, אני מוכן לשקול אם כאן לא יהיה זה נכון יותר להציע 30.

אשר לסמכויות לממשלה או לנשיא לפזר את הכנסת - אין זה שייך לחוק הכנסת. * במידה ותתקבל הצעה כזאת, הרי מקומה בחוק הממשלה, או באותו פרק של החוקה שיקבע את הפרוגטיבות של הנשיא. אשר לכנסת עצמה, אם יש רוב נגד הממשלה, רוב זה גם יקבל את ההחלטה לפזר את הכנסת.

ז. ורהפטיג:

אני מתנגד לפיזור הכנסת על ידי הנשיא. למעשה הוא יפעיל סמכות כזאת כשיידרש לכך על ידי הממשלה. החלטה כזאת יכולה להתקבל על פי דעת הרוב בלבד בתוך הממשלה, ויוצא שחלק - שבתוך הכנסת יכול להיות מיעוט לעומת כל שאר החלקים - יכול לכפות דעתו על הרוב בכנסת המתנגד לקבל החלטה על התפזרות. על אחת כמה וכמה יש פעולה מנוגדת לדעת הרוב בכנסת, אם נותנים לנשיא על דעת עצמו להחליט על פיזור הכנסת. פרוש הדבר הוא הכנסת הנשיא למערבולת הפוליטית, וזו פרושה ראשונה רצינית מאד במבנה הקונסטיטוציוני שלנו. אם רוצים לחזק את סמכויות הנשיא, יש להתחיל מן הסמכות לעכב אישורם של חוקים מסויימים, וזה יספיק לעת עתה.

אשר לדרך קבלת ההחלטה על התפזרות הכנסת, גם אני איני רואה הברל יסודי בין חוק להחלטה, אלא בהגבלת מספר החברים הרשאים להעלות זאת. מכאן מובן שאם יש הגבלה כזאת המדובר בהחלטה, כי הלא להצעת חוק יש פרוצדורה אחרת המעניקה זכות זו לכל חבר כנסת, במסגרת הצעות לסדר היום. אין גם להביא כנימוק שדיון בהצעת חוק ממושך יותר; זה ענין של רצון הרוב, וראינו שאפשר להעביר הצעת חוק תוך יומיים.

למעשה, כל עוד אין לנו חוקה שנתקבלה על ידי אסיפה שנבחרה במיוחד לתפקיד זה, אלא הכנסת יכולה לשנות כל חוק וכל סעיף בחוק, לא קבענו כל יציבות מיוחדת או "חסינות" על ידי הגבלת מספר חברי הכנסת שיכולים להעלות את ההצעה. הלא אפשר על ידי רוב פשוט לשנות את הסעיף. משום כך נראה לי שהדרך הפשוטה ביותר היא לא לציין אפשרות זו, וממילא יוצא שאם הכנסת רוצה להחפז עליה להחליט על שנוי סעיף בחוק זה, בדרך של הצעת חוק לתיקון חוק קיים.

ש. הלל:

באופן מעשי ההברל בין הצעת חוק להצעת החלטה איננו באופן הדיון וארכו, אלא בשאלה אם קיימת חובה של עריכת דיון, או שהכנסת צריכה להחליט ברוב קולות אם לקיים את הדיון או לא. כמובן שכל אחד יכול במסגרת הצעה לסדר היום להציע בין השאר גם את פיזור הכנסת. אולם ההצעה שמציעים כאן היא, ש-25 או 30 חברי כנסת יחייבו את הכנסת לדון בנושא זה, בו-בזמן שבדרך כלל מחליט הרוב בכנסת אם לדון ובמה לדון.

הצעתו של ד. בר רב האי היא, שגורם מחוץ לכנסת יכפה על הרוב בכנסת את רצונו - וביחוד שאצלנו הנשיא עצמו נבחר על ידי הכנסת ולא בבחירות ישירות על ידי העם. החוק מאפשר לכנסת לפזר את הנשיא בתנאים מסויימים. לכן סמכות כזאת לנשיא מנוגדת למבנה הקונסטיטוציונלי שלנו ואין לה כל הצדקה.

היו"ר נ. ניר:

נמשיך עוד לדון בענין זה, בישיבה הבאה. קבלנו הודעה רשמית שבמקום חבר הכנסת סרלין מצטרף לוועדה מטעם סיעת הציונים הכלליים חבר הכנסת קליבנוב.

רשמה א.ב.

פרוטוקול מספר 27/ג'
מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
שהתקיימה ביום ד', ח' בשבט תשי"ח - 29.1.58, שעה 08.45

משתתפים:

י. רפאל - יו"ר
ע. איכילוב
ב. אזניה
א. אלטמן
ד. בד-רב-האי
ס. בגין
ה. ברגר
י. ברזר
י. הררי
ש. הלל
ז. ורהפטיג
י. כמיס
ב. לוקר
נ. ניר
י. סרלין
ס. סנה
ס. קטיס
י. ש. רוזנברג
ח. רובין
י. שופמן
ג. שוקן

מזכירים:

שר המשפטים פ. רוזן
ח. כהן - היועץ המשפטי
ד"ר ידין - משרד המשפטים
ד"ר רוזנטל-משרד המשפטים
מר אלון - משרד המשפטים

דבר-היום:

חוקי יסוד (הכנסת) (המשך)

- - - - -

היו"ר י. רפאל:

אני פותח את הישיבה.

אנו ממשיכים היום בדיון על סעיף 27(א) של החוק, וכן עלינו לחזור לדיון גם בסעיף 8.

שר המשפטים:

שמענו את נציגי העתונאים בסעיף 27, מסעם המסלה כמעט שלא התערבת בדיונים אלה, כיוון שבכבוד הכנסת בתור פי שמקשר בין הממשלה והנשיאות. אך בתור חבר הכנסת ברנזבי לומר שאני מזדהה עם כל מה שנאמר פה ע"י העתונאים. יחד עם זאת, אינני יודע כיצד אפשר יהיה לפתור את הבעיה מאחר שגם בתקנון הכנסת הוחלט שאפשר לתקן את דברי הכנסת אם יש בהם דברים "הפוגעים בכבוד הכנסת, דעתי היא שדברי הכנסת צריכים לשקף את הדברים כפי שנאמרו באמת, ואל לנו להתבייש אם משהו מתפרץ בכנסת או משתמש במלים חריפות. זה קורה בכל הארצות. אבל אנו יודעים שיו"ר הכנסת רגיש במיוחד לדברים מסוג זה. אני חוזר אפוא ואומר שבתור חבר כנסת אני סומך ידי על מה שאמרו העתונאים, אם כי מוזר יהיה אם בתקנון יימחקו דברים מסויימים ואילו בעתונאים - ובייחוד בעתוני חוץ - הם יופיעו.

שר המשפטים:

מה שנוגע למלה "הוגן" - אני הוא שהצעת
להכניס מלה זו, אך היה לי הרושם שכל חברי
הוועדה התנגדו לכך. כשהצעת את הצעת היתה הכוונה לא לכך שפרסום אינו
הוגן רק משום שאינו שלם, כפי שטענו העתונאים, ואף איננו חושב שכך יפרש
זאת ביהמ"ש. כוונתי היתה לנהוג הקיים כיום: חברי כנסת יש להם חסינות
לגבי מה שהם מסמיעים על אנשים שאינם נוכחים, ודברים כאלה יכולים להתפרסם
ע"י העתונאים והנפגעים אינם יכולים להתגונן. רפורט מסוג זה צריך אפוא, לפי
הצעתי, להיות הוגן. מבחינה זו, אגב, יש הרבה מה להתלונן על העתונות שלנו,
גם בנוגע לדיווחות של משפטים בבתי-המשפט. עכ"פ, הצעתי היתה לגבי פרסומים
העלולים לפגוע בכבודו של מישהו. ייתכן, למשל, שחבר כנסת יאמר משהו על
מישהו, אבל יסייג את דבריו. צריך במקרה כזה למסור את הדברים כלשונם.

למעשה טענו כאן נציגי העתונות שאין שום

רפורט יכול להיות "הוגן" מבחינה זו שלעולם אינו שלם. אבל אם הוועדה
רוצה בכל זאת למחוק את המלה "הוגן" - לא אעמוד על כך.

היו"ר י. רפאל:

יש הצעה לנסח את הסעיף החדש: (א) ההליכים

בישיבה פתוחה והדברים שנאמרו בה או אירעו

בה - פרסומם אינו מוגבל ואינו גורר אחריות לפי כל דין פלילי או אזרחי;

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאי יו"ר הישיבה וד"ר הישיבה

ובאמצעות מוסדות הכנסת לאסור או להגביל פרסום דבר שפרסומו עלול, לדעתו,
לפגוע בבטחון המדינה.

היועץ המשפטי:

העתונאים התנגדו בעיקר לשני דברים: ראשית,

למלה "הוגן", ושנית, למלים "או בכבוד

הכנסת", שבסעיף קטן (א). אשר למלה הוגן - אני מבין שאין התנגדות למחוק

אותה. אשר למלים "או בכבוד הכנסת", אם אמנם תחליט הוועדה למחוק אותן,

אין צורך בסעיף-קטן מיוחד, כיוון שאנו משתדלים בדרך-כלל למעט בסעיפי-
משנה בחוקים.

אני רוצה להתנגד לחידוש שהציע היו"ר:

להוסיף את המלים "באמצעות מוסדות הכנסת". ראשית, מי הם "מוסדות הכנסת"

שהיו"ר יהיה חייב לפנות אליהם? ושנית, אי-אפשר להכניס את "מוסדות הכנסת"

לחוק יסוד. העתונאים רוצים שיו"ר הכנסת לא יוכל לשלוט על פרסומים כאלה

בתור שליט אבסולוטי, אבל זהו שוב ענין לתקנון. אפשר לקבוע בתקנון שכל

החלטה של יו"ר הכנסת בתוקף סמכויותיו תתקבל בנשיאות, או שיהיה עקרוני עליה

בוועדת הכנסת או בוועדת הפידושים. אבל אי-אפשר להכניס לחוק יסוד הוראה

שיו"ר הכנסת, שהחוק מעניק לו סמכויות, לא יוכל להשתמש בהן אלא באישור

מוסדות הכנסת. מוטב אפוא להשאיר את סעיף 27 כפי שהוא, פרט למלים "הוגן"
ו"כבוד הכנסת".

י. ש. רוזנברג:

אני חוזר על הצעתי למחוק את הסיפא של סעיף

27(א) החל במלים "אולם יו"ר הישיבה רשאי..."

סעיף 27(א) לפי הצעתי יהיה אפוא: "ההליכים בישיבה פתוחה והדברים שנאמרו

בה - פרסומם אינו מוגבל", ותו לא.

ברישא של סעיף זה הצעתי למחוק את המלים

"ואינו גורר אחריות..." וכו', כיוון שדברים שנאמרים לא בכנסת אלא מעל

בימה ציבורית ומתפרסמים, גוררים אחריות כזו, ואיננו רוצה שחבר כנסת בתוקף

חסינותו יאמר אותם דברים לא מעל בימה ציבורית אלא בכנסת, ובמקרה זה

פרסומם לא יגורר כל אחריות.

י. הררי:

אני מציע להשאיר את סעיף 27(א) כפי שהוא,

מבלי למחוק אף מלה, פרט להסתייגות לגבי

המלים "ואינה גוררת כל אחריות פלילית או אזרחית", כיוון שלא שוכנעתי ע"י

אף אחד מהנימוקים של העתונאים.

ג. גור:

אני מציע להשאיר את הסעיף כפי שהוא, פרט

למלים "הוגן" ו"כבוד הכנסת".

י. שופמן:

אני מציע לקבל את הצעתי הקודמת ולהוסיף את

המלים "בתוך הישיבה" לאחר המלים "רשאי בדר

שנקבעה בתקנון".

היו"ר י. רפאל:

נעבור אפוא להצבעה סופית על כל ההצעות, כול

אלו הרשויות כעת כהסתייגויות של חברי הוועד

בסעיף 27(א).

ועדת החוקה, חוק ומשפט
29.1.58

הרחלט: 1. למחוק את המלה "הוגן" בסעיף 27(א)

הסתייגות: י. הררי

2. למחוק את המלים "או בכבוד הכנסת" בסיפא של סעיף 27(א)

הסתייגות: י. הררי, ב. אזניה, ד. בר-רב-האי

3. לא לקבל את הצעת חברי הכנסת הררי, ורהפטיג ורוזנברג למחוק את המלים "ואינה גוררת אחריות פלילית או אזרחית".

הסתייגות: י. הררי, ז. ורהפטיג, י.ש. רוזנברג.

4. לא לקבל את ההצעה האלטרנטיבית למחוק רק את המלים "או אזרחית".

הסתייגות: ז. ורהפטיג, י.ש. רוזנברג.

5. לא לקבל את ההצעה להוסיף את המלים "בתוך הישיבה".

הסתייגות: י. שופמן.

6. לא לקבל את ההצעה למחוק את הסיפא של סעיף 27(א) החל במלים "אולם יו"ר הישיבה...".

זכות הסתייגות: י.ש. רוזנברג.

7. לא לקבל את ההצעה להוסיף את המלים "אין בכבוד אדם" בסוף סעיף 27(א).

הסתייגות: י.ש. רוזנברג, ז. ורהפטיג.

סעיף 8

ד"ר ידין:

בסעיף 8(ב) היה סיכום בישיבה הקודמת, אבל הסעיף טרם נוסח בצורה מדויקת. ניסחתי את הסעיף הזה כדלקמן:
"החליטה הכנסת להתפזר - יהיו הבחירות ביום שייקבע לכך בחוק. יום זה לא יהיה מאוחר מ-90 יום לאחר יום קבלת חוק ההתפזרות". לא הזכרתי את המלה "בחוק" לאחר המלים "החליטה הכנסת", לאחר שהיועץ המשפטי אמר שאין התפזרות אלא ע"י קבלת חוק לכך, בהתאם לסעיף 30.

בנוסח הקודם של סעיף 8(ב) נאמר שהבחירות יהיו דוקא ביום ג' מסויים וכו'. דבר זה נמחק בנוסח החדש, ואני רוצה לשאול: אולי מוטב להוסיף זאת גם עכשיו, כיוון שבסעיפים אחרים - למשל: בנוגע לכינוסים של הכנסת - קבענו שאף הכנסת לא התכנסה תוך תקופה מסויימת, היא התכנסה ביום מסויים הקבוע מראש. אם יוחלט לקבל נוסח זה, ייאמר בסעיף 8(ב) במקום "לא יאוחר מ-90 יום..." - "לא יאוחר מיום ג' הראשון שלאחר השבוע שב-...".

ד. בר-רב-האי: כך באמת צריך לכתוב.

ח. רובין:

אינני חושב שאפשר למחוק את המלה "בחוק" לאחר המלים "החליטה הכנסת להתפזר". לפחות צריך לכתוב:
"החליטה הכנסת, כאמור בסעיף 30". כי בין החלטה לבין חוק יש הבדל, וכאן משתמשים במלה "החליטה הכנסת".

לא צריך בסעיף זה להזכיר את היום, כי ממילא מוטל על הכנסת לחוקק מתי יהיה תאריך הבחירות, והיא תקבע את היום שתמצא לנכון. לא נקבע איפוא תאריך לבחירות, אלא רק מסגרת של 90 יום.

ז. ורהפטיג:
לדעתי צריך להשאיר את קביעת היום, או בכל
אופן לקבוע מה יהיה בימי חג.

שנית, אינני חושב שנכון לכתוב חוק בצורה
סעיף 8 יזכיר את סעיף 30, לעומת זאת נראה לי כי מבחינת הכרונולוגיה
כדאי להקדים את הסעיפים 29 ו-30 לסעיף 8. כי החוק פותח בהסברה מהי
הכנסת, מקום מושבה, בת כמה חברים היא, כיצד היא נבחרת ולכמה זמן, לאחר
הסעיפים 29 ו-30 מקומם לפי סדר זה לפני סעיף 8.

ע. איכילוב:
אני מסכים לדבריו של ח"כ ורהפטיג. נוסף לכך,
במקרה שתקבל הסתייגותי בסעיף 30, צריך יהיה
לשנות גם את האמור בסעיף 8.

ברצוני להעמיד את הוועדה על השמטה שחלה
בנוסח ההסתייגות שלי. במקום שאני אומר: עברו ארבעה חדשים ולא כוננה
ממשלה - ביקשתי להוסיף: לאחר שנשיא המדינה ערך את ההתייעצויות עם
נציגי הסיעות תוך זמן קצוב. כלומר: לא שהסילו על אדם אחד להרכיב ממשלה
והוא חיכה ארבעה חדשים, אלא ארבעת החדשים יתחלקו בין כל הסיעות.

י. הרי:
אני תומך בדבריהם של ח"כ ורהפטיג ואיכילוב
בנוגע לסדר הסעיפים 29 ו-30.

ד. בר-רב-האי:
את סעיף 29 קל והגיוני להקדים לסעיף 8. לעומת
זאת, ביחס לסעיף 30 אם תתקבל אחת מן ההסתייגויות,
אין זה המקום המתאים לו לפני סעיף 8. הפתרון לדעתי הוא להקים את סעיף
29 (א) לסעיף 8 (א), את סעיף 30 להשאיר במקומו לסעיף 8 (ב) יבוא אחרי סעיף 30.

י.ש. רוזנברג:
אין זה נראה לי, אין זה הגיוני לפצל את סעיף
8. אינני מסכים להצעת ח"כ ורהפטיג להקים את
הסעיפים 29 ו-30, אבל להקדים אותם לא לסעיף 8 אלא לסעיף 5.

אני מציע להשאיר את מסגרת הזמן של 90 יום,
לפי הצעת ד"ר ידין, אבל להוסיף: אלא אם כן יהיה זה ערב חג, חג או
יום אחרי חג.

היועץ המשפטי:
אני מקבל את ביקורתו של ח"כ רובין האומרת
שמכיוון שהחלטה של הכנסת היא טרמינוס-
טכניקום וכן חוק של הכנסת - אי אפשר לדבר על החלטה להתפזר או מדברים
על קבלת חוק פיזור. משום כך אני מציע למחוק את המלה "החלטה".

בנוגע לסדר הסעיפים - הרעיון של ח"כ ורהפטיג
הוא רעיון טוב כדי לפתור את הספקות שנתעוררו. אבל דבר זה מעורר ספקות
חדשים: קשה לדבר על פיזור הכנסת לפני שמדברים על כינוסה.

בהזדמנות מוטב להימנע בכל האפשר מסעיפי-
משנה. משום כך ניסחתי חמישה סעיפים נפרדים; אני מציע למחוק את סעיף
8 (ב) ובמקומו ישאר סעיף 8, וסעיף 8 (א) יהיה סעיף 9.

סעיף 8 יהיה איפוא: "תקופת כהונתה של הכנסת
תהיה ארבע שנים מיום היבחרה". זה יהיה הסעיף שהיה קודם 29 (א).

סעיף 9 יהיה: "הבחירות לכנסת יהיו ביום ג'
השני לחודש חשון של השנה שבה תמה כהונתה של הכנסת היוצאת, ותו לא.

עכשיו יבוא סעיף 30, שיהיה: "לא תתפזר הכנסת לפני
תקופת כהונתה אלא בדרך קבלת חוק לענין זה".

לאחר מכן יבוא סעיף נפרד, סעיף 31: "בהתפזר
הכנסת, יהיו הבחירות לכנסת הבאה ביום שייקבע...".

וסעיף 32 יהיה: "התפזרה הכנסת, תהיה תקופת
כהונתה של הכנסת הנכנסת עד לחודש חשון הקרוב שלאחר גמר ארבע שנים
מיום הבחירה; והכנסת היוצאת תמשיך לכהן...".

ועדת החוקה, חוק ומשפט
29.1.58

יש לי מקור גנוב למלים "בהתפזר הכנסת".
מוטב לכתוב: "חוקה הכנסת על פיזורה כאמור".

ס. 11.11.58

גם אני חושב שמוטב להשאיר "החליטה הכנסת"
להתפזר כאמור, במקום "בהתפזר הכנסת", כי

ח. 11.11.58

יש בכך אי-דיוק בגנוב למודע.

בשני המושגים יש אי-דיוק, ולכן מוטב לבחור

היועץ המשפטי:

ביססה מהם מבחינה לשונית, ואני מעדיף את
המונח "בהתפזר הכנסת". אמנם האקט של התפזרות איננו בשעה שהחוק מתקבל
אלא בשעה שהכנסת החדשה בכנסת. אבל אפשר גם לסווג שהכנסת התפזרה בשעה
שהחוקה את החוק על פיזורה, מכיון שיש סעיף מיוחד האומר שהכנסת
הכנסת החדשה.

המלה "התפזרות" (to dissolve) איננה שמוכרת
התפזרה ואיננה עוד, ואילו הכינוי איננו לכך,
אלא שהכנסת נשארה כהוונתה עד להתכנסות הכנסת הבאה, אם אמורים "החליטה"
כאמור. הרי זה מתקן את המלה "החליטה" שבצר "חוקה".

ח. 11.11.58

בסעיף 30 כתוב עכשיו: "לא תתפזר הכנסת לפני
היום תקופת כהונתה אלא בדרך קבלת חוק לענין זה".
יותר כדוייק יהיה לומר: "לא תחליט הכנסת להתפזר לפני גמר כהונתה", אם,
לאחר מכן, בא סעיף בגנוב ליום הבחירות - אפשר לומר כבר בפשטות: "החליטה"
הכנסת להתפזר".

ד. 11.11.58

לקבל את הצעת ד"ר ידן למעוף 30: "לא תחליט
הכנסת להתפזר לפני גמר תקופת כהונתה אלא בדרך
של קבלת חוק לענין זה".

החליטה:

לאחר מכן יבוא הסעיף: "החליטה הכנסת להתפזר -
היו הבחירות ביום שייקבע לכך בחוק...".

היו"ר י. ופאל:

ח"כ י. כץ הציע הסתייגות לסעיף 8(א) (שהוא
לפי הצעת היועץ המשפטי סעיף 9): במקום
"חודש חשוון" שייאמר "חודש כסלו". כי חודש חשוון אמור יותר מזה לתקופת
החגים.

ח. 11.11.58

אני צוטה להסכים להצעה, אני מוכן לומר
במקום "השבוע השני של חשוון" - "השבוע
הראשון של כסלו". זהו הבדל של שבועיים.

ז. 11.11.58

אני מציע פשרה: בשבוע הרביעי של חשוון.

החליטה: לא לקבל את ההצעה.

הסתייגות: י. כץ, ז. ורהפטיץ, ח. ורדין.

ח. 11.11.58

השאלה היא אם קביעת המאריך לא תשנה את
סדרי הבחירות כולל מועדי הצבעת הרשימות,
מועדי הערעורים וכו'. אי-אפשר מצד אחד
לקצר את תקופת ההכנה ויחד עם זה לקבוע מועד שיהלול את תקופת החגים.

ענין יום הבחירות צריך אמנם להיחשב כאן, אבל
שאלת החגים נפתרה כיוון שיש סעיף מיוחד
המאפשר לתת מדינה לתאריכים הללו ע"י הכנסת האפשרות של תקופת החגים.

ב. 11.11.58

אולי כדאי לבדוק אם כל הענין שנית ולקבוע
את הבחירות בסיוון. לדעת חוק זה לא צריך
לגנוע בשאלה של הכנסת הזאת. אנו צריכים לדון על תקופת של שלוש
הבחירות, ואם אנו קובעים את תקופת שלוש הבחירות לא צריך - הרי זה מקל
בהרבה.

ע. איכילוב:

אם מדברים על חודש חשוון - יש להצביע שבסיוון
שהחגים מסתיימים בשבוע האחרון של חשוון,
ונשארים אפוא למעלה מ-20 יום, ואפשר לכן להשאיר את המועד הזה.

ש.ב.

ע. איכילוב: המעלה של בחירות בחודש סיון היא, שלפני זה יש שלשה חודשי פגול שאפשר לנצל לצרכי מלחמת הבחירות.

ז. זרחפטינסקי: עלינו להחשב פחות בנואם ויותר בנוחיות של הציבור. חושבני כי מבחינת העבודה בשדה, יש להקלאים יותר אפשרות להשתתף באספות בחודש חשון מאשר בחודש סיון.

י. ש. ויזנברג: כבר דנו על שאלה זו וכבר הבאנו את כל הנמוקים האפשריים, עד אשר הוחלט כי חשון הוא החודש המתאים ביותר לא רק מבחינת החקלאים, אלא גם משום שבסיון תנועת התיירות היא בעוצמתה, נוסף לגורמים רבים אחרים. הצעתי היא לדחות את המועד המוצע בשבוע אחד, כלומר לשבוע השלישי של חשון.

י. הררי: הנואמים המקיימים את תעמולת הבחירות חשובים למדינה לא פחות מן החקלאים, ומאחר שהמדובר הוא מגילא רק על אחת לארבע שנים, אין להגזים בהתחשבות בעבודת השדה. לדעתי כל הנמוקים מדברים בעד חודש סיון, ולסייעתנו לא איכפת כלל אם יקדימו את מועד הבחירות לכנסת הרביעית לחודש יוני או מאי.

מ. בגיני: אני מסכים להצעתו של מר הררי, בתנאי שייקבע בברור כי מועד הבחירות לכנסת הרביעית הוא יוני 1959, ולא יהיה מקום לפרש את הכתוב כאילו אפשר לדחות את הבחירות ליוני 1960.

ד"ר ידין: שאלת אורך שהונחה של הכנסת הנוכחית מתעוררת גם אם אין משנים מאומה מן המוצע, באשר הכנסת הנוכחית נבחרה בחודש אב, ואם לא יהיה הסדר מיוחד, תכהן הכנסת הנוכחית שלש שנים ושלשה חודשים בלבד, שעה שבסעיף 29(א) נקבע כי "תקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים מינום היבחרה".

שר המשפטים פ. רוזן: צריך לכתוב בסעיף 8(א) כי הבחירות יהיו בחודש חשון (אם הצעה זו תישאר בעינה) שלאחר תום כהונתה של הכנסת היוצאת. צריך רק למצוא דרך שאי-אפשר יהיה להאריך, בהסתמך על כך, את כהונתה של הכנסת בשנה שלמה לאחר ארבע שנות כהונתה.

היו"ר י. רפאל: עלינו להחליט קודם כל אם הוועדה מקבלת את ההצעה לקבוע את הבחירות בחודש סיון, מתוך הסכמה שבמקרה זה יוקדמו הבחירות לכנסת הרביעית בחודש ימים לפני תום ארבע שנות כהונתה של הכנסת השלישית; אם לעומת זאת יוחלט להשאיר את ההצעה הקודמת שהבחירות ייערכו בחודש חשון, מוסכם כי פרוש הדבר הארכת תקופת כהונתה של הכנסת הזאת עד חשון שלאחר תום תקופת כהונתה. לשם כך צריך יהיה להוציא הוראות-מעבר מתאימות.

הוחלט: הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' בשלישי לחודש חשון.

הסתייגות: למ. בגין המציע במקום "חשון" - "סיון"

ח. כהן: אני מציע למנוע את הפרוש לו חושש שר המשפטים, על ידי שנאמו "הבחירות לכנסת יהיו ביום ג' השלישי לחודש חשון הקרוב לתום כהונתה של הכנסת היוצאת". לפיכך, אם הבורה תהיה בין הקדמת התאריך בכמה ימים ובין דחייתו לשנה כמעט, יהיה ברור שהבחירות ייערכו בתאריך הקרוב יותר, בין לפני ובין אחרי תום ארבע השנים.

ח. רובין: אפשר לקבל הצעה זו, אם כי עדיין נשאר
הבעיה בעינה, מאחר שבסעיף 29 כתוב בפרוש
שתקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים.

ד"ר יריב: לפי דעתי אפשר להשאיר את הסעיף כמו
שהוא, כי הוא עונה על הבעיה בדרך כלל.
יש רק שני יוצאים מן הכלל: בחירות לאחר התפזרות הכנסת, ובחירות
לכנסת חוזנית. אשר למקרה של התפזרות טכנסת יש הוראות מיוחדות,
ואילו לגבי בחירות לכנסת הרביעית דומני שאין בורה מאשר להביא
הוראות מעבר מיוחדות לאישור הכנסת

ההצעה נתקבלה

סעיף 4

ע. איכילוב: אני רוצה לציין כי בטעות לא נרשמה
הסתייגותי לסעיף זה. הצעתי היא להוסיף
לפני המלים "כלליות ישירות שונות חשאיות ויחסיות" את המלה "אזורים".
ההסתייגות אושרה.

אני רוצה להוסיף הסתייגות לסעיף זה:
"אין לשנות סעיף זה אלא ברוב של חברי
הכנסת".

י.ש. רוזנברג: אני מצטרף להסתייגות זו, ומבקש למחוק
סעיף זה משימת הסעיפים שמניתי בהסתייגותי
לסעיף שאחרי סעיף 35.

ההסתייגות אושרה.

ח. רובין: אני רוצה להוסיף לסעיף 4 פיסקה
"אין לשנות סעיף זה אלא ברוב של שני
שלישים מכלל המצביעים".

ההסתייגות אושרה.

סעיף 7

ח. רובין: אני מבקש להצטרף להסתייגותם של נ. ניר
וע. איכילוב ולהוסיף "רבנים וכהני
דתות אחרות, כל עוד הם משמשים בכהונתם".

ע. איכילוב: אני מציע להוסיף סעיף קטן (8) בנוסח
שאינו זהה עם הצעתו של י. שופמן,
בו ייאמר "קציני צבא בכירים בדרגות או בתפקידים שייקבעו בחוק",
ואינני מזכיר עובדי מדינה בכירים.

ההסתייגות אושרה.

סעיף 18

ח. כהן: עלי לצייץ כי התרשמתי מטענתו של אחד העתונאים במשלחת שהופיעה בפני הוועדה, ובעקבות זה אני מציע לומר בסעיף קטן (ב) "במידה שסדרי עבודת הכנסת לא נקבעו בחוק, תקבע הכנסת בתקנון". זה מסביר יותר מהו התקנון.

ההצעה נתקבלה

סעיף 19

ע. איכילוב: בסעיף זה אני מבקש כי תירשם לי הסתייגות כדלקמן: "הכנסת תבחר מבין חבריה יושב ראש וארבעה סגנים ליושב ראש, מארבע הסיעות הגדולות בכנסת."

אני מצטרף להסתייגות זו.

י.ש. רוזנברג:

אני מצטרף להסתייגותו של חבר הכנסת שופמן לסעיף זה.

היו"ר י. רפאל:

סעיף 20

ח. רובין: אני מציע להוסיף סעיף קטן (ג): "הרכב הוועדת הקבועות ובחירת יושבי הראש ייעשו בהתאם ליחסי הכחות בין הסיעות בכנסת." זהו רק "צילום" המצב, כי כך נוהגת הכנסת למעשה

סעיף 21

ע. איכילוב: לסעיף זה אני מבקש לרשום לי הסתייגות אשר תבטיח כי בוועדות חקירה ייוצגו סיעות האופוזיציה לפי משקלן הכולל לעומת סיעות הקואליציה. אינני מתכוון שכל סיעה תיוצג לפי גודלה, אלא שהאופוזיציה בכללה תהיה מיוצגת לפי יחסה המספרי לסיעות המשתתפות בשלטון.

סעיף 25

היו"ר י. רפאל: אני מבקש לרשום שאני מציע בסעיף קטן (א): במקום "יושב ראש הכנסת בהתיעצות עם הסגנים" - "יושב ראש הכנסת עם הסגנים".

אני מצטרף להסתייגות זו.

י. שופמן:

אנו מתכוונים להפוך בניסוח הסופי שת שני הסעיפים הקטנים של סעיף זה, לשני

ח. כהן:

סעיפים נפרדים.

סעיף 1

ש. הלל: אני מבקש להצטרף להסתייגותו של חבר הכנסת הררי לסעיף זה.

י. סרלין: במידה שהצעה זו תתקבל, ארשום לעצמי זכות לנסח הצעתי באופן שונה.

נ. ציר: אינני מתאר לעצמי שנוכל להמשיך את הדיון בחוק באם הסתייגות זו תתקבל.

הוחלט: אם תתקבל בכנסת הצעת ח"כ הררי לגבי סעיף 1, יוחזר החוק לוועדה כדי שיוחאמו שאר הסעיפים להחלטה.

מ. סנה: הצעתי להוסיף סעיף אחרי סעיף 35, בו ייקבע כי "חוק זה לא יבוטל ולא יחול בו כל שינוי אלא בהחלטת רוב של שני שלישים". אני מבקש להצביע הצעה זו שנית.

ההצעה נדחתה.

הסתייגות כנ"ל לח"כ סנה.

מ. בגין: אני מציע שהיושב-ראש שלנו יבוא בדברים עם נשיאות הכנסת ויבקש בשם הוועדה כי בשבוע הבא יוקדשו שתיים-שלוש ישיבות לדיון בחוק זה. בשבוע הבא חוגגים 9 שנים לבחירת הכנסת הראשונה, ויהיה זה ראוי למאורע להתחיל את הדיון בחוק הכנסת.

ההצעה נתקבלה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.

הישיבה הארבע-מאות-ושבעים-וארבע של הכנסת החמישית

יום שני, כ"ב אייר תשכ"ה (24 מאי 1965)

ירושלים, בניין הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

נגד בטחון המדינה, תשכ"ה—1965 — הצעת חברת הכנסת ב. ארדיטי; 2. חוק הגנת הדייר (הבטחת דיור חלוף לדיירי המבנים המסוכנים), תשכ"ה—1965 — הצעת חברת הכנסת א. וילנסקה; 3. חוק לעידוד רופאי הספר (מענקים והטבות), תשכ"ה—1965 — הצעת חברת הכנסת א. תלמי; 4. חוק המעבר (תיקון), תשכ"ה—1965 — הצעת חברת הכנסת א. טיאר.

כן הונחו: 1. חוברת על פעולות משרד האוצר. 2. ת"י קונים למגילת האומות המאוחדות, שאושרו בישיבת המ"מ שלה ביום כ"ג בניסן תשכ"ה (25 באפריל 1965).

היו"ר ק. לוז: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת מ. רוזטי: ברשות יושב ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — 1. חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (תיקון מס' 5), תשכ"ה—1965; 2. חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 2), תשכ"ה—1965. לדיון מוקדם — 1. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות

ב. שאלות ותשובות

נעצרו היא ומלחיה עלידי המשטרה ולמרות טענותיהם וה' מכתב של הרופא אשר העיד על רצינות מחלתה, נלקחה למשטרה והושארה שם משך שעה וחצי, עד אשר באו מ"מ רים ושחררה בערבות.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

האם ידאג כבודו למתן הוראות אשר תמנענה בעתיד מקרי אסון העלולים להתרחש עקב גישה נוקשה כזו?

שר-המשטרה ב. ש. שיטריט:

השאלתה הראשונה של חברת הכנסת ח'מיס הועברה אלי עלידי שר הבטחון, ואשיב על שתיהן יחד.

בתאריך 13 בפברואר 1965, בשעה 11.00, הבחין השוטרי גרינברג, שהיה בתפקיד סיור באזור נצרת, במכונית פרטית החונה בצומת דרכים, כשבתוכה ישבו פרט לנהג שלושה גברים ואשה. בבדיקת הרשימות עקב רישום עבירת תעבורה, נוכח השוטר כי לארבעה מגוסעי המכונית אין רישומות כניסה לשטח סגור. המכונית על גוסעיה הועברה אל תחנת המשטרה בנצרת לחקירה.

מששמו השוטר גרינברג מפי בעלה של האשה פטמה אבריסארה, כי אשתו חולה וזקוקה לטיפול רפואי, הוא הציע לו שיוע יחד עם אשתו תחילה לבית-החולים ואחר כך יחזור למשטרה להשלמת החקירה, אך בעלה דחה הצעה זו והעדיף קודם לסיים החקירה במשטרה. לאחר שהייה של 15—20 דקות במשטרה, שוחררו כל האנשים וגסעו לבית-החולים.

החולה אושפזה בבית-החולים למשך שני ימים ושוחררה עם האבחנה: הריין.

במשטרת נצרת נפתח תיק נגד ארבעת הגברים מכפר ימה באשמת כניסה לשטח סגור ללא רשיון, ואילו האשה פטמה אבריסארה לא הואשמה כלל. תשובתי היא:

היו"ר ק. לוז:

נשמע עתה שאלות ותשובות.

1—2. יחס המשטרה כלפי אנשים שנכנסו לשטח סגור ללא רשיון

חברת הכנסת י. ח'מיס שאל את שר הבטחון ביום י"ג באדר ב' תשכ"ה (17 במארס 1965):

ביום 12 בפברואר 1965 הורה רופא להעביר את הגברת פטמה אבריסארה מכפר ימה שבמשולש נצרת, מאחר שמצבה הבריאותי הצריך טיפול מהיר בבית-חולים. בכניסה לנצרת נעצרו היא ומלוויה עלידי המשטרה ולמרות טענותיהם והמכתב של הרופא אשר העיד על רצינות מחלתה והצורך להביאה בהקדם לבית-החולים, נלקחה למשטרה והושארה שם משך שעה וחצי, עד אשר באו מ"מ ושחררה בערבות. כפי שנודע לי, תועמד האשה למשפט על עבירה על תקנות-שעת-חירום.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

1. האם עובדה זו הובאה לתשומת לבך?
2. מה הן ההוראות הניתנות למשטרה במקרים מעין אלה?
3. האם אין לנהוג בגמישות במקרים שנשקפת סכנה לחיי אדם?
4. האם תחקור את הענין על מנת להסיק מסקנות מתאימות לגבי המשטרה ותיתן הוראה למען מנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד?

חברת הכנסת י. ח'מיס שאל את שר המשטרה ביום י"ג באדר ב' תשכ"ה (17 במארס 1965):

ביום 12 בפברואר 1965 הורה רופא להעביר את הגברת פטמה אבריסארה מכפר ימה שבמשולש נצרת, כי מצבה הבריאותי הצריך טיפול מהיר בבית-חולים. בכניסה

3. ההתפרעות, אם נגרמה, נגרמה עליי אורחים, ואיני רואה דרך להורות אותם על התנהגותם.

4. הריסת מבנה שהוקם ללא רשיון בכפר יפיע

חברת הכנסת ס. ח. גיבארה שאל את שר המשטרה ביום כ"ח בניסן תשכ"ה (30 באפריל 1965):

בקרוב ייצאו 500 שוטרים לשם הריסת ביתו של מר עבדאללה חוסיין חליליה מכפר יפיע משום שהוקם ללא רשיון. לאור האמור אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מועד לא קיבלה המועצה המקומית הודעה על ביצוע הפעולה הנ"ל מטעם המשטרה?
2. האין כבודו חושב, שמן הראוי היה להודיע על כך למועצה המקומית, כדי שהריסה זו לא תבוא במפתיע?

שר המשטרה ב. ש. שיטתית:

מר עבדאללה חוסיין חליליה מכפר יפיע הקים בכפר מבנה ללא רשיון בניה, כנדרש על פי החוק. בתאריך 1 באפריל 1965 הוציא הממונה על המחוז צו הריסה והצו בוצע. הממונה על המחוז ביקש אבטחת המשטרה למבצעי הצו ואמנם ניתנה אבטחה לאנשי מע"ץ, משרד הפנים, וכליהם. ולהלן תשובתי:

1. אין למועצה המקומית כל מעמד חוקי בנושא זה ואין צורך להביא לידיעתה צו ההריסה. הצו ניתן לאיש אשר המשיך בבניה בהתעלמו מהחוק.
2. לא.

5. נתונים על סטודנטים מישראל הלומדים בחוץ-לארץ

חברת הכנסת ב. ארדיטי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בחשוון תשכ"ה (14 באוקטובר 1964):

אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:

1. מהו מספר הסטודנטים מישראל הלומדים בבתי-ספר גבוהים בחוץ-לארץ?

2. מהו מספר הסטודנטים הלומדים בבתי-ספר גבוהים בחוץ-לארץ, שאושרה להם הקצבת מטבע חוץ לתקופת לימודיהם בחוץ-לארץ על-ידי ההעדה הבינ-משרדית?

3. מה הם העקרונות ואמות-המידה של ההעדה הבינ-משרדית בבואה לאשר הקצבת מטבע חוץ לסטודנטים?

4. באילו מקצועות — פקולטאות — לומדים הסטודנטים שאושרה להם הקצבה כנ"ל?

5. מהו הסכום השנתי המוקצב לסטודנטים אלה?

6. מהו מספר הסטודנטים הלומדים בחוץ-לארץ אשר מקבלים תמיכה מלאה מהממשלה, או ממוסדות ציבור אחרים, ומה הן הערכות הנתבעות מהם שיחזרו לארץ עם תום לימודיהם?

7. האם כל הסטודנטים שאושרה להם הקצבת מטבע חוץ, חוזרים לארץ אחרי גמר לימודיהם?

8. אם לא — מהו האתגר של הנשארים בחוץ-לארץ?

סגן שר החינוך והתרבות ק. כהנא:

(1) סטודנט ישראלי היוצא לחוץ-לארץ אינו חייב ברישום מיוחד.

לפי הנתונים אשר בידי הלשכה לעובדים אקדמיים של

השוטרים גילו הבנה, גישה אנושית ופעלו בהתאם להוראות, ואני מוכן לדאוג כי הוראות אלו תמולאנה גם בעתיד.

3. טיפול המשטרה במקרה של התפרעות במוסד "מגן הילד" בבני-ברק

חברת הכנסת א. תלמי שאלה את שר המשטרה ביום כ"ז באדר ב' תשכ"ה (31 במארס 1965):

גמסר לי אישית ואף בעתונות פורסם המקרה המוזעזע, שחושב נצרת-עילית, אב לשתי בנות המוחזקות במוסד "מגן הילד" בבני-ברק, הוכה עליידי המנהל ועובדי המוסד. לפי האנפורמציה שבידי, מוחזקות שתי בנותיו של הנ"ל במוסד הנ"ל ללא כל פסק-דין בעל תוקף ועל דעת האם בלבד, ואינה ניתנת לאב כל אפשרות לבקר שם. משביקר אותן למרות הכל ב-8 בינואר שנה זו, לא הורשה לראותן, ומשעמד על דעתו, הוכה קשות. האב, שיש בידי תעודות רפואיות על הנזק הגופני שנגרם לו, ביקש התערבות המשטרה, והוגשה תביעה נגד המכים, אך המשטרה סירבה להיענות לו.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

1. האם עובדות אלה הן נכונות או נכונות בעיקרן?
2. כהתחשב בהפרעת הסדר הרצינית שקרתה במקרה זה ואפשרות של הישנותה בעתיד, האם מוכן כבודו להורות על עריכת חקירה משטרתית מחודשת על נסיבות המקרה, תוך כוונה להגיש תביעה נגד האשמים?
3. המוכן כבודו להורות למשטרה, שמקרי התפרעות יוחזרו לא יישנו בעתיד?

שר המשטרה ב. ש. שיטתית:

חושב נצרת-עילית התגרש מאשתו בשנת 1963 על פי צו-ביניים מבית הדין הרבני המחוזי תל-אביב-יפו. לזוג שתי בנות המוחזקות במוסד "מגן הילד" בבני-ברק על פי צו בית הדין הרבני המחוזי הנ"ל. על פי צו אותו בית הדין ניתנה לאב הרשות לבקר בכל עת את בתו הצעירה, ואילו אב בתו הבכירה מותר לו לקחת אחת לארבעה שבועות, לטעון חשבו, לדירת אחיו.

גרושתו אינה מתנגדת לקיום הוראות הצו, אלא שהיא ילדה מסרבת להיפגש עם אביה ובכל פגישה כזו גורמת לשערוריה במוסד.

בתאריך 29 בינואר 1965 הופיע האב, בלחיית עורך-דין מתל-אביב, ובכוח הכניסו את בתו למכונית. לקול צעקרי תיה של הילדה הובהלו למקום מנהל המוסד ואורח מכפר שלם, שנזדמן לשם במקרה.

לפי הטענה הוכנסו האב, בתו ועורך-הדין בכוח לתוך מכוניתו של אותו אורח מכפר שלם והובאו למשטרת רמת-גן. האב טען במשטרה כי מנהל המוסד איים עליו במעשה אלימות באם יבוא שנית למוסד, ואילו העורך-דין טען שהעליבו אותו. האורח טען במשטרה שפעל כפי שפעל בתום לב, בהאמינו שמנסים לחטוף את הילדה מהמוסד ולכן העז ביר את המעורבים לטיפול של המשטרה. לכאורה חרוק פעולותיהם של הנ"ל מגדר המותר ועל כך נפתח נגדם תיק פלילי באשמות: מאסר שחא, העלבה.

חשובתי היא:

1. העובדות הן כמתואר לעיל.

2. אין צורך בכך. התיק הפלילי נפתח נגדם על מנת להביאם לתביעה באם תימצאנה ראיות מספיקות.

— שאליות ותשובות (כהנא, קול); חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון (לזו, צדוק); מקרקעי ישראל (לזו, קלמר) —

שירות התעסוקה, נמצאים כעת בחוץ-לארץ כ-4,000 סטודנטים לומדים.

(2) 571.

(3) באמצע שנת תשכ"ב נקבעו עקרונות המתחשבים בחינוך המקצוע למדינה ובכדאיות הלימוד.

(4) הנדסה 106, טכסטיל 36, מתימטיקה-פיסיקה 21, רפואה 50, רפואה וטרינרית 78, מדעי הטבע 51, מדעי הרוח 47, חינוך 19, אומנות 73, תורגמנות 18, מדעי החברה 31, משפטים 7, מינהל עסקים 34; בסך-הכל 571.

(5) הסטודנטים מקבלים הקצבת מטבע חוץ למחיה בהתאם לתנאים השוררים בארצות מגוריהם והנעים בגבולות מ"מ 840 עד 1,500 דולר בערך. בשעת הצורך ניתנת הקצבה גם למשפחתו של הסטודנט החיה עמו בחוץ-לארץ וכן הקצבה לכיסוי שכר לימוד על סמך חשבונות ממוסד הלימודים ו-100 דולר לשנה בעד ספרי לימוד.

(6) אין לנו נתונים על סטודנטים המקבלים תמיכה ממשרדים ממשלתיים אחרים. למשרד החינוך והתרבות אין קרנות לעזרת סטודנטים הלומדים בחוץ-לארץ.

(7) לא.

(8) אינו עולה על 10%.

ג. חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון

לית העצמאית. במקום חבר-הכנסת רוזן בוועדה זו, יבוא חבר-הכנסת הררי. אני מבקש מהכנסת לאשר את השינוי הזה.

היו"ר ק. לזו :

אין התנגדות. אני קובע שהודעת יושב-ראש ועדת הכנסת אושרה.

היו"ר ק. לזו :

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

חיים צדוק (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבד להודיע על חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון מטעם הסיעה הליכוד

ד. מקרקעי ישראל (*)

ובוודאי יש להצטער על כך שזה נמשך כל כך הרבה זמן, הרי בכל זאת יש לברך על המוגמר, ששר החקלאות הביא לכנסת בשם הממשלה את החלטותיה לאישור, שלפיהן ינהג מהיום ולהבא מינהל מקרקעי ישראל.

חברי הכנסת, העקרון המרכזי שקבעה הממשלה בהצעת תיה בוודאי בולט לעין, והוא, שכל אדמות המדינה לא תימכרנה אלא תוחכרנה. בהצעתו לסדר-היום או הצעתי, שמינהל מקרקעי ישראל יעסוק בהחכרה ולא במכירה. הצעתי, שלמרות שישנה החלטה של הכנסת למכור מאה אלף דונם קרקע עירונית, בכל זאת הגיעה השעה להפסיק את המכירות, כי הכנסת לא חייבה למכור, היא רק נתנה רשות למכור. אם המדינה תעבור ממכירה להחכרה — יהיה בכך צעד חשוב במניעת ספסרות בשוק המקרקעי. לצערי, שר החקלאות דאג לא קיבל את דעתי בענין זה. לדעתי, אין הבדל בין החכרה למכירה, שני הדברים גם יחד מגבירים את הספסרות הקיימת בשוק. אני שמח להרגיש, שמה שהצעתי אז, נחקבל היום על ידי הממשלה, ואדמות המדינה, חוץ ממקרים יוצאים מן הכלל, שעוד אדבר עליהם, יוחכרו ולא יימכרו. אני רואה בכך תיקון גדול. אמנם כיום, כפי שהדגשתי בראשית דברי, הספסרות איננה בולטת לעין, אבל איננו יודעים מה יהיה מחר. בעיני

היו"ר ק. לזו :

אנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום: מקרקעי ישראל, המשך הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלמר, ואחריו לחבר-הכנסת הרצל.

משה קלמר (המפלגה הדתית-לאומית):

כבוד יושב-ראש הכנסת, כנסת נכבדה. ביולי 1963 הגשתי הצעה לסדר-היום, יחד עם חברי כנסת אחרים, שהכנסת תדון על מדיניות הקרקע של הממשלה ועל הספסרות בקרקע שהשתוללה או בשוק המקרקעי, כי ראיתי שמדיניות הקרקע של מינהל מקרקעי ישראל עוורת לספסרות שהשתוללה או בשוק זה. שר החקלאות דאג קיבל את ההצעה והכנסת החליטה לדון באחת הישיבות הקרובות על המצב בקרקע של המדינה ועל מדיניות הממשלה בשטח זה.

עלי לציין כי בינתיים חל שיתוק מסוים בשטח זה והספר סרות הואטה וכמעט שאיננה ניכרת. אין ספק שעזר לכך חוק מס שבח מקרקעי שנחקל בכנסת בערך לפני שנה, והמצב עקב כך הוא כמו שהוא. אולם למרות השיתוק בשוק הקרקעות לא שוחררה הממשלה מחובתה לקבוע מדיניות ברורה בנוגע לקרקעות המדינה. ואם אמנם עברו מאז קרוב לשנתיים,

(*) "דברי הכנסת", חוב' כ"ז, עמ' 1875.

אחוזים, וחלקה של המדינה בנכס הוא רק עשרים אחוזים, בכל זאת הוא מוגבל וכפוף למינהל וצריך למלא את דרישורו. לדעתי אין זה צודק. נעשה בכך עוול. לדעתי, יש לקבוע שהחוכר ישלם רק שליש מערך הנכס, ולא יותר. אבקש את אנשי מינהל מקרקעי ישראל ואת שר החקלאות לשנות דבר זה, כי זה מעורר מרירות בלבם של החוכרים. עלינו לדעת מי הם החוכרים. אלה משתכנים, פועלים, פקידים המשלמים שמונים אחוז מערך הקרקע, ונוסף על כך צריכים להשקיע בבניה, ונוסף על כך עליהם לשלם דמי חכירה שנתיים, וכן לשלם עבור כל מיני שינויים. לכן יש להקל עליהם ולהגיד שאדם החוכר אדמה, מספק שישלם שליש מערכה בשוק. כפי שנזכר כאן, הערכת המערך הממשלתי היא כמחיר השוק.

דבר נוסף שאינו צודק הוא שרוצים להשוות קרקע המיועדת לבניני ציבור לקרקע לבניית מגורים; רוצים שבעד קרקע המיועדת לבניני ציבור, ישלמו אותם שמונים אחוזים או שני שלישים, או ארבעים אחוזים, כפי שמשלמים בעד קרקע המיועדת למגורים. זה לא צודק. יש להקטין את הסכום בהרבה. יש להבדיל בין נכס בשביל בית־ספר, בשביל ישיבה או בשביל איוה מוסד אחר שאין לו הכנסות, לבין נכס המשמש למטרה אחרת. אינני מדבר על מוסד ציבורי שיש לו הכנסות מהנכס. יש להעמיד את דמי החכירה הראשונים על מינימום.

היות והזמן שהוקצב לי עבר, אינני יכול לפרט את כל הדברים שרציתי לומר, אולם בסוף עלי להוסיף עוד שלא מובן לי מדוע קובעים שנכס נטוש תפוס אפשר למכור. אם ניתנת זכות כזאת לחלק, מדוע לא תינתן אותה הזכות לכל מאות אלפי המשתכנים אשר לגביהם היתה כבר פעם החלטה מטעם המינהל, שהקרקע תימכר להם, והדבר לא יצא לפועל? אינני בעד זה, אולם מאידך אני גם שולל את הזכות למכור לאותם אנשים אשר תפסו רכוש נטוש ומוכרים אותו. אני שולל את הקביעה כי לאלה תימכר הקרקע. כבר דיבר על כך חברי, חבר־הכנסת בן־מאיר, ואמר דברי טעם, שאליהם אני מצטרף בכל לבי. אין להשאיר את המצב הזה, אלא יש לנקוט כלל אחד לכל. אני מסכים שיהיו מקרים שלגביהם יוחלט בוועדת שרים מיוחדת, אם תאושר המכירה או לא תאושר, אולם אינני רואה כצודק לבוא ולהגיד במפורש: לסוג מסויים אפשר למכור. מה עוד שבקביעה זו באים להפלות לטובה אדם אשר תפס את הנכס, ואילו מי שהשתכן בדרך מקובלת, עלידי הממשלה או חברות ציבוריות, לו אין מוכרים.

משום כך יש, לדעתי, לבטל את הסעיף בקשר לרכוש נטוש.

ספסרות ישנן תקופות שונות. קבלת העקרון של החכרה במקום מכירה עשויה, לדעתי, לשמש סכר אשר יעצור את חידוש הספסרות.

אני בעד חכירה, כי אני רואה את ההבדל בין החכרה ומכירה קודם כל בכך, שאם מוכרים נכס לאדם — על אף כל ההגבלות שהמינהל הגביל — אי־אפשר להשיג את המסדה הרצויה מהנכס, מפני שכאשר אדם משלם את הסכום המלא בעד הנכס, הוא מקבל קושאן. לאחר שהוא מילא תנאים מסויימים, אין המדינה עוד בעלת בית על הנכס. לא כן בהחכרה. במשך כל תקופת ההחכרה המדינה היא בעלת הנכס, ויתר על כן, ההכנסות מהחכרה — למרות שהמדינה אינה מקבלת בעת מסירת הנכס אותם סכומים שהיא מקבלת ממכירה — בסופו של דבר, עולות על ההכנסות ממכירה, מפני שבמכירה מקבלת המדינה סכום חד־פעמי, מחיר הנכס ותו לא. לא כן בהחכרה. בהחכרה מקבלת המדינה סכום, כפי שנקבע — גם על כך עוד אובר — ונוסף לכך היא מקבלת דמי חכירה שנתיים, כפי שייקבעו, צמודים למדד. אם חל שינוי בנכס, זאת אומרת אם החוכר רוצה לשנות את יעוד הנכס, שוב מופיעה המדינה כבעלת הנכס ומקבלת הכנסות מסויימות, כתוצאה משינויים אלה. לכן גם מבחינה פיסקלית יש להעדיף החכרה על פני מכירה.

בקביעת ההגבלות במכירה ראיתי ענין לא מוסרי במקצת. במקרה שמוכר מרצון מוכר קרקע לקונה מרצון, ונקבע ביניהם מחיר, ולאחר שהקונה ישלם והנכס עבר לרשותו, מבלי שלמוכר היה איוה ענין בנכס, וערך הנכס עלה — כתוצאה משינוי היעוד — לא ייתכן שהמוכר ידרוש במקרה זה חלק מהרווחים. לא כן בהחכרה.

יש לדעת, שהמדינה, דרך מינהל מקרקעי ישראל, לא מכרה עד היום איוה נכס שהוא במחיר הנמוך ממחיר השוק. ראיתי עוול מסויים הנגרם לקונה מרצון, המשלם סכום לפי הערכתו של המערך הממשלתי. הערכת המערך הממשלתי לא פעם עלתה על מחיר השוק. ונוסף לכך נאמר לקונה: עליך לבנות במשך שנתיים; אסור לך לעשות דבר זה או דבר אחר. גם משום כך אני מחייב את החכירה. בהחכרה נשארת המדינה בעלת הנכס, ולכן כל פעולותיה הקשורות לנכס הן לגליות, והיא יכולה לדרוש דרישות מיוחדות.

אף־על־פי שאני מחייב את ההחלטות שנתקבלו, ברצוני להעיר כמה הערות ולהשיג כמה השגות עליהן, ולבקש משר החקלאות לשנותן.

אדם החוכר נכס, צריך לשלם דמי חכירה שנתיים, וכאשר חלים שינויים, הוא צריך לשלם תוספות, לכן אין זה צודק שבשעת מסירת הנכס יהיה חייב לשלם מארבעים עד שמונים אחוזים מערך הנכס. ממה נפשך? אם אדם משלם שמונים אחוזים מערך הנכס, פירוש הדבר שחלקו בנכס זה הוא שמונים

ה. דברי ברכה של יושב־ראש הכנסת למשלחת הפרלמנטרית מקניה

לי הכבוד לברכה מעל דוכן הכנסת, ועם הברכה אייחד הפעם דברי ליחסי קניה—ישראל.

קשרים הדוקים עם המנהיגות האפריקנית בקניה נקשרו עוד לפני מתן העצמאות לקניה בדצמבר 1963. נציגות ישראלית היתה קיימת למעשה בניירובי עוד לפני העצמאות, נהפכה עם העצמאות לשגרירות. שרת החוץ ייצגה את ישראל בחגיגות העצמאות, והנשיא קניאטה גילה את יחסו הידידותי לישראל, כשירה את אבן־הפינה לבית

היור"ק. לזו:

לפני שאמסור את רשות הדיבור לחבר־הכנסת הרצלפול, נקבל כאן את המשלחת הפרלמנטרית של קניה.

אבקש להכניס את חברי המשלחת.

חברי הכנסת. יש לי הכבוד להציג לפניכם את המשלחת הפרלמנטרית של קניה, חברי הסינט וחברי בית־הנבחרים. זו הפעם הראשונה שמשלחת מקניה עורכת את ביקורה בישראל. היתה לי הזדמנות לברך את המשלחת, וכעת יש

שנים השתתפו הנשיא קניאטה וחברי ממשלתו. לומדות בו כשישים משתלמות מרחבי קניה, בהדרכת צוות של חמישה מדריכים מישראל, בשטח ההיגיינה הצבורית, חינוך ילדים ומבוגרים, מלאכת־יד, ועוד.

פעולה ישראלית אחרת, שזכתה להצלחה רבה, היתה תכנון אזור ההתיישבות של מתיישבים אפריקנים באדמות שרכשה ממשלת קניה מידי המתיישבים הלבנים. צוות מדי ריכים חקלאיים מישראל ארגן התיישבות זאת במתכונת של התיישבות קואופרטיבית, בדומה למושבים בארץ.

ישראל מנהלת משאומתן גם לגבי השתלבות בתכניות כלכליות נרחבות של ממשלת קניה, אך הן נמצאות עדיין בשלבי דיונים.

לסיכום אציין, כי היחסים בין שתי המדינות ידידותיים ביותר. אנו בטוחים כי ביקורה של המשלחת הנכבדה תתרום רבות להכרה הדדית ולהגברת הידידות בין העמים. אני מבקש את המשלחת הנכבדה למסור את איחולינו הטובים לסינט, לפרלמנט, לעם של קניה ולממשלתו.

השגרירות הישראלית, בעיצומן של חגיגות העצמאות של ארצו.

אורחים מרמימלה מקניה ביקרו בארץ. ביניהם שר האוצר, מר ג'ינורו; שר הפיתוח הכלכלי, מר תום מבויה; שר לאוצרות הטבע, מר איידו; שר החקלאות מר ברוס מקנו; והשר לשלטון מקומי, מר סאג'ני.

מישראל ביקרו בקניה אורחים רבים, ביניהם שרת החוץ, שר המשפטים, שר החקלאות דאז מ. דיין, שר העבודה, וחברה־הכנסת דוד הכהן, יושב־ראש ועדת החוץ והבטחון.

ישראל קלטה משתלמים מקניה בשטחים רבים ושונים, עוד לפני העצמאות. ביניהם אציין במיוחד את הקורסים לקצינים ולטיס. פרחי הטיס שהשתלמו בארץ הם הטייסים הקניאניים הראשונים.

בארץ לומדים כיום 42 משתלמים מקניה בקורסים בשטח החקלאות, קואופרציה, תזונה, אחודים מהם לומדים באוניברסיטה ובטכניון לימודים אקדמיים מלאים.

ישראל מנהלת היום בית־ספר לפיתוח קהילתי במצ'אקוס, שהוא יחיד מסוגו במזרח אפריקה, ושפתחתו לפני מספר

ו. מקרקעי ישראל

(המשך הדיון)

היו"ר ק. לוו:

אנו חוזרים לסדר־היום. רשות הדיבור לחברה־הכנסת הרצפלי.

אברהם הרצפלי (מפא"י):

כבוד היושב־ראש, כבוד חברי הכנסת. בראשית דברי עלי לומר, מתוך סיפוק רב, שההחלטות אשר הובאו מטעם הממשלה לכנסת על ידי שר החקלאות, נושאות בחובן חיוב רב. החלטות אלה מתחלקות לשניים: חלק ברור, וחלק בלתי־ברור. אומר עתה מספר מלים על הברור.

מיום שהוקם מוסד ממלכתי זה של מקרקעי ישראל, וריכוז בידו, על פי אישור הכנסת, את קרקעות המדינה, ואלה שבבעלות הקרן הקיימת לישראל, התבררנו, אך מאז ועד היום לא היה ברור מה זאת החכירה.

גם מכירת 100,000 הדונמים הדריכו את מנוחתנו, ואס"ר ביר מדי פעם בפעם הועמדה מחדש השאלה בכנסת, והביקורת היתה קשה. לא היתה שביעות רצון לא בשטח המכירה ולא בשטח החכירה.

לכאורה, ההחלטה או היתה שהמכירה היא בגבול 100,000 דונם בלבד. למעשה אפשר לומר, שכל הקרקעות העירוניות הועמדו למכירה — עד תום המספר הזה — בלי כל הסתייגויות. לא מעט לקיימים וסגמים היו עקב העובדה שלא היו הנחיות מוקדמות בכל הנוגע למכירה, אך לא את עקב עכשיו על הפרטים. תהיה לי עוד הזדמנות לומר, בישיבות המועצה, איאלו בדברים.

התקדמות רבה חלה איפוא בהחלטות האוסרות לחלוטין כל מכירה, ומינהל הקרקעות אינו עוסק עוד בכך. ומה שנאמר, שעל הממשלה להחליט מדי פעם בענין מכירה של שטח זה או אחר שהוא חיוני למשק המדינה — אומר הרבה.

לא אעלים דעתי ואומר לכם שברצוני היה שזה לא יהיה; הייתי מחתר על כך. אבל אני משלים. ענין המכירה הוא פחות או יותר ברור, ואני מברך עליו.

אשר לשאלות ההחכרה — יש כאן יער שלם של בעיות.

בחלקם דברים בלתי־רצויים, ובחלקם דברים שעדיין סתו"מים. מלכתחילה קשה היה להבין איך אפשר לפעול בשטח ההחכרה בלי הנחיות מיוחדות לכל פרטי המקרים שיכולים להיות. ועל זה קבלתי מזמן לזמן מעל במת הכנסת. בראש וראשונה השאלה היא מה זאת החכירה. גם עכשיו השאלה היא, אם החכירה היא שם מפורש בלבד. לפי ההחלטות המונחות על שולחננו, החוזה הוא אמנם חוזה החכרה, אך במ"הותו הוא חוזה מכירה. איך מקבלים קרקע בחכירה ומשל"מים מראש את התמורה של כ"80% מהערך? מיהו האיש — אם יקבל אדמה למטרת מגורים ואם למטרת מלאכה ותע"ש, ובמיוחד אם השטח הוא לצורכי ציבור — שיראה עצמו מאושר בקבלת חוזה זה? ממה נפשך: אם הגיע ל"80%, יסכים ברצון לשלם גם את ה"20% הנוספים ויקבל את הכסף הזה גם בריבית קצוצה, ועלידי כך ייפטר מיחסים בלתי־נעימים ואולי יותר מזה, ודין־דברים בינו ובין המינהל שנה שנה. הוא יסכים לשלם דמי חכירה סמליים, ואפילו במדד, גם אחרי ששילם את התמורה כולה, כדי לשמור על הבעלות למדינה. לפחות אילו החליטו שהחכירה היא בדרך הפשוטה, כמימסיממה, גם אם בדרך זו ישלם מראש בעד עשר שנים — אין בכך משום הכבדת יתר.

אך כאמור לעיל, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהחלטות הממשלה, זה מוקשה מאד.

כמו־כן הריבית תישאר כפי שהיתה — 4%. מדוע צריך היה להעלות אותה ל"5%? אני רוצה שיבינו אותי: אני חותר לקראת כך שאדם יצאה לקבל בחכירה, ויבין את הדרך הזאת, יחיה בה בשלום עם עצמו.

הרי קיימת הערכה. והמרחק בין ההערכה של היום ובין מה שהקרקע עלתה בזמנו — גדול מאד. זאת אומרת שהתשלום בפועל גדל, וילך ויגדל. מסכים אנוכי ללא היסוס שהקלות אלו דרושות הן, ובידי ראשונה בלבד. במקרים אחרים, כגון בהעברה מיד ליד — ועלית המחירים שבאה עקב הפיתוח במקום זה או בשינוי יעוד — יש לקיים חשבון צדק עם החוכר הראשון, ולנכות את מה שהושקע

הרגשה טובה, גם במובן העקרוני וגם במובן המעשי — ולזה אני חותר, ונדמה לי שגם כל העם היושב בציון. תודה רבה.

הי"ר ק. לוז :

תם התיכוח. רשות הדיבור לשר החקלאות.

שר-החקלאות ח. גבתי :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החלטת הממשלה על המדיניות הקרקעית זכתה לביקורת, לעתים חריפה, מצדונים שונים. באופן מיוחד נמתחה ביקורת על ההנחה היסודית של המדיניות, והיא שקרקע עירונית בחקלאית לא תימכר, אלא תוחכר; קרקע חקלאית — ללא יוצא מן הכלל, ואילו קרקע עירונית — פרט לאפשרות של מכירת מבנים נטושים ופרט למקרים מיוחדים שעליהם תחליט הממשלה בכל מקרה ומקרה.

לכאורה כל המתחכים הווו שמוטב לא למכור את אדמת ישראל; אולם אצל חברי-הכנסת אבניאל ובן-מאיר היתה הנחה זו מלחה ב"אבל". אומר חברי-הכנסת אבניאל, שאילו היה עומד לפני הברירה של שמירת הצו "והארץ לא תימכר לצמיתות" לבין הרצון שהארץ לא תישאר עזובה ושוממה — היה בוחר בדרך השניה. כך גם הקביל סגן שר הפנים, חברי-הכנסת בן-מאיר, שני פסוקים: "האדמה לא תימכר לצמיתות" ו"גאולה תתנו לארץ", וגאולה אין פירושה אלא פיתוח הארץ. לכן אם יש התנגשות בין שני הפסוקים האלה, הרי סבור סגן שר הפנים, חברי-הכנסת בן-מאיר — כך הבינוני — שצריך לקיים את הפסוק "גאולה תתנו לארץ".

ישראל שלמה בן-מאיר (המפלגה הרתית-לאומית):
אני סבור שאין התנגשות.

שר-החקלאות ח. גבתי :

כל הצגת השאלה כניגוד בין ההחלטה לשמור על קנין העם והמדינה על אדמתו לבין אפשרויות פיתוח הארץ, איננה נכונה, כי ניגוד כזה הוא מדומה.

לפני זמן קצר חגגנו את יום העצמאות במלאת שבע עשרה שנה לקיום המדינה. במשך חמש-עשרה שנה מאז החליטה הכנסת לאפשר מכירה של מאה אלף דונם, נמכרו בסך-הכל למעלה מארבעים אלף דונם. מאז יושבה הארץ במאות ישובים חקלאיים, מאז הוקמו ישובים עירוניים נוספים רבים, התרחבו והתפתחו מרכזים עירוניים שהיו קיימים קודם לכן, כל זה קרה ולא נעשה על בסיס המכירה של אותם ארבעים אלף דונם; כל זה נעשה על בסיס החכרת האדמה למפעלים חקלאיים ותעשייתיים. אף-על-פי שלא מכרו את אדמת ישראל, הארץ לא נשארה עזובה ושוממה. ומוטב לא לנפנף בסכנה הזאת, שאם נהיה דבקים בעקרון של קרקע לאומית, נזניח חס וחלילה את פיתוחה של הארץ.

אני מבין שלחברי-הכנסת אבניאל וגולדשטיין יש אידיאל לוגי האומרת שמוטב כי האדמה תהא שייכת לפרט.

אהרן גולדשטיין (המפלגה הליברלית):
לא ביחס לאדמה חקלאית.

שר-החקלאות ח. גבתי :

מדבריו של חברי-הכנסת אבניאל הסתבר, שגם ביחס לאדמה חקלאית איננו סבור שצריך לשמור על העקרון שזו תהיה אדמה לאומית.

אדבר איפוא על אדמה עירונית. אני רוצה לציין שברוב הארצות המפותחות באירופה יש קנין פרטי של האדמה. בפגישות עם האנשים העוסקים בסוגיה זו נוכחתי לדעת עד

על ידו, נאופן הליברלי ביותר. והשאר — כולו למדינה. זה יובן עליידי כל אחד בכאור ההתנחל ולהשתרש בקרקע של המדינה למטרה כלשהי.

מובן גם שהערכת השטח תלויה בגורמים אובייקטיביים בלבד, ושונה היא בכל מקום ומקום, בהתאם ליעוד של הקרקעות האלה. יחד עם זה, הגורם של פיוור האוכלוסיה הוא חשוב מאד וקובע את מידת ההערכה להקלטה, וזה צריך להיות אחד הדברים היסודיים.

זכורני מה שאמרו סימון ולימה, שהיו מחסידי הקרן הקיימת לישראל. הם אמרו והסבירו בכל הזדמנות שהקרן המנחה בשימוש בקרקע הוא החכירה, ולכל הצרכים — גם לתעשייה — לשם עידוד הפיתוח עליידי כך שיהיו הקלות מסכמיליות. זה היה כעין דרך למשוך את ההון הפרטי להשקעה בצורת החכירה. בהחלטות אלו של היום קיימת גישה אחרת ולא בכיוון זה, ועל כך אני מערער.

המסקנה היא, שהמועצה תמשיך לדוש בשאלה זו, כפי שהגשתי בדברי אלה, ואין להסתפק בהנחיות שהובאו לפנינו.

במיוחד עלי להדגיש את אי-שביעות הרצון מהנחיות אלו בשטח ההקלות על קרקעות שבבעלותה של הקרן הקיימת. פה העניין מוקשה מאד מאד. בטוח אנוכי שאם נאמר שתנאים אלה מחייבים גם על אדמות שבבעלות הקרן הקיימת, אם זה קשור בהסכם בין הקרן הקיימת והמדינה יהיה בכך משום גורם שלילי בקבלת תרומות מיהודי הגולה. כל אחד בביתו בגולה בטוח שבכאור ארצה ישיג בצורה הנוחה ביותר שטח אדמה למטרת פיתוח ומגורים. פתאום נוכח שתובעים ממנו 80% במזומן. זהו אמנם הגג, אבל עלולים לתבוע זאת ממנו, 80% מסכום ההערכה של היום, זאת אומרת כמעט תשלום מלא של הקרקעות האלה. ואשר לשאריה שנשארה — גם היא משועבדת לעולם בתשלומים כבדים וברזן ודברים שנה-שנה. בטוח אנוכי שגודל ההכנסה, אשר בלאו הכי נחלש, ירד לטמיון לגמרי. האם אנו מעוניינים בכך?

עכשיו לשאלת השומה. גם פה אין הקו המנחה שלפנינו שלם, ואמת-המידה הכתובה סתומה עדיין. בעיקר השאלה היא למה אנו מתכוונים: להגדיל את הכנסות המדינה — שאין בכך חטא? יחד עם זה, למה להעמיד קרקעות אלה לחכירה בטנדנציה של רמת מחירים מנופחת? ולמה שיקר את כאמור — הרי הצדק הסוציאלי מחייב והחתימה לקראת הגדלת ההכנסה לבעל הקרקע מאידך יהיו כרוכים זה בזה. וזה גם לטובת המדינה, ויפחית ערעורים, שיהיו רבים למדי.

בסיכום: רואה אנוכי שעלינו על הדרך, להחסר והסתום יבואו על שינוייהם ועל תיקונייהם. משאלתה לשר החקלאות היא, שיראה חובה לעצמו לא להשתות דיונים אלה במועצת מינהל מקרקעי ישראל, ולקבוע במפורט את הכללים של דרך החכירה, מתוך הנחה שאפשר להביא בכך לסיפוק לשני הצדדים — לחוכר ולמחכיר. הרי מראשית הרעיון ומראשית ההחלטה שאדמת המדינה אינה נמכרת, היתה שמחה ואורה במעוננו. סוף-סוף הגענו לכך שהממשלה כולה החליטה — ונדמה לי פה אחד — ששאלת המכירה היא שאלה שלא צריכה להתקיים במדינה. לא היה בענין זה כל ערעור מכל השכבות בעם במשך כל ימות קיומה של הקרן הקיימת לגבי הדרך הזאת שבה הלכנו.

וגם עכשיו, כשהגענו לשלב נוסף, להבטיח שהדרך לשימוש בקרקע המדינה תהיה חכירה הלבד — יש ויש מקום למחשבה: איך עושים את המלאכה הזאת שתהיה באמת

את המבנים הנטושים. המצב רחוק מזה. ענין החזקת המבנים הנטושים איננו פשוט כלל. החזקת עשרות אלפי דירות נטושות וניהולן איננו דבר קל. במקרים שהמכירה אינה עומדת בניגוד לתכנית פיתוח בשכונות עוני או לתכנית פיתוח אחרות, ואם אין נימוקים אחרים המחייבים לשמור את הבעלות על הנכס, יכולה הממשלה להורות למינהל מקרקעי ישראל למכור מבנים נטושים אלה, שהרי אין טעם להמשיך להחזיק בהם.

בהזדמנות זו אני רוצה להשיב לחברי הכנסת בנשוב, שהציע הצעה שהוצעה גם עליי המיעוט בחזית וייק, שהממשלה תחליט כי כל השטח המוצע למכירה במדינת ישראל, שטח השיקוף לפרט, יוצע בראש וראשונה לממשלה ולממשלה תהיה זכות קדימה לקנות שטח זה. אני סבור שאילו החלטנו החלטה כזאת, לא היינו עומדים בה. אין בידי הממשלה הכסף הדרוש לקניית כל השטחים המוצעים למכירה, ואין ספק שזה היה מכניס תהליך ריבוי. כי מה סירוש הדבר שהממשלה תקנה כל שטח המוצע למכירה? באיזה מחיר? האם תעמוד בתחרות עם קונים אחרים? והאם באמת זקוקה הממשלה לכל שטח של חמש מאות מטרים או שני דונם בכל מקום שהוא? בהצעה זו אין הגיון ואין גם תועלת, ומשום כך לא קיבלה הממשלה את ההצעה הזאת, אף על פי שהומלצה עליי המיעוט בחזית וייק.

יסוד נוסף למדיניות החקלאית היא השמירה על קרקע חקלאית. אני סבור שבחלטת הממשלה קבענו מיגד חשוב ביותר האומר, כי שינוי יעוד של קרקע חקלאית יכול להיות רק על-פי החלטת הממשלה או ועדת שרים מיוחדת. אמרנו עוד, שבמקרה שמחליטים על שינוי יעוד, וזאת מפני שיש נימוקים מספיקים לכך, הרי שבוז מגיע לסיומו חוזה החכירה, והשטח הנידון חוזר מינהל מקרקעי ישראל, שישתמש בו בהתאם ליעוד החדש.

לא הבינו את דברי חברי הכנסת בנשוב שתבע כי השטח החוזר למינהל מקרקעי ישראל לא יותכר שנית. מדוע? במה שונה השטח הזה משטחים אחרים, שיש להם אותו יעוד שלו יועד השטח הנידון? אם הוחלט שמטעמים מסויים מים יש צורך ליעד שטח חקלאי מסויים לפיתוח מפעל תעשייתי, למשל, מדוע לא יוכל מינהל מקרקעי ישראל להחכיר את השטח הזה למי שהולך להקים עליו את המפעל?

עיקר הוויכוח נסב על דינו של שטח עירוני משתנה. הממשלה החליטה כי במקרה של שינוי יעוד, אם החוכר משתמש באדמה בהתאם ליעוד החדש, תיעשה הערכה מחדש של השטח ודמי החכירה ישולמו בהתאם להערכה החדשה. במקרה של העברת זכות החכירה, ישלם החוכר דמי הסכמה, כפי שתקבע מועצת מקרקעי ישראל. על ענין זה נמתחה ביקורת גם על-ידי חברי הכנסת גולדשטיין וגם על-ידי חברי הכנסת בן-מאיר, הטוען כי חוזה החכירה הוא חוזה שאין לשנותו. ועל כן, אם חל שינוי ביעוד הקרקע, תהא לשלטונות המוניציפאליים ליים זכות, על-פי שיטת מיסוי כלשהי, לקבל מהחוכר חלק מהרחמים שהורחבו, ובעל הקרקע לא יהיה שותף לרחמים אלה. אני חושב שבחבר הכנסת בן-מאיר טועה כאן טעות יסודית, מאחר שאינו מבחין בהבדל הגדול שבין המכירה להחכירה, אם נקבע שגם בנכס מוחכר אין לבעל הנכס כל חלק במה שקורה לנכס עם שינוי היעוד, מה איפוא ההבדל בין החכירה למכירה? מדוע איפוא ירצה להחכיר את האדמה? החוזה שנחתם בין המחכיר לחוכר קובע שהקרקע הוחכרה למטרה מסויימת אי ליעוד מסויים. אנו אמרנו שלא ייחתם חוזה החכירה אלא אם החוכר ביצע את התכנית שלמענה הוא מקבל את הקרקע. אבל אם השתנה היעוד, הרי ניטל הכספים של חוזה החכירה. הקרקע מיועדת עכשיו ליעוד אחר ואז הרשות בידי בעל

כמה הם מקנאים בנו על ש-92% מאדמתנו הם ברשות המדינה. לפני זמןמה ביקר בארץ שר החקלאות השחדי. הוא פרש לפני את כל פרשת הסיבוכים והקשיים שיש להם בטיפול בעניני קרקע. הקשיים נגרמים בגלל העובדה שרוב השטח המיועד לפיתוח במדינה נמצא בידיים פרטיות. מדובר במדינות יציבות, בעלות כלכלה יציבה ואורח-חיים יציב, ואף-על-פי-כן אין מצליחות להתגבר על הקשיים והניגודים הנובעים מצור-כי פיתוח ארצותיהן, בגלל העובדה שהאדמה נמצאת בידיים פרטיות. על אחת וכמה במדינתנו, המתפתחת בדנאמיות רבה והיא מיועדת לקלוט עוד מיליוני אנשים. אני חושב שאנו צריכים להיות מאושרים שהאדמה שלנו נמצאת בחלקה המכריע בידי המדינה והעם. מצב זה מאפשר לבצע אותן משימות הפיתוח שהמדינה צריכה לבצע.

אני סבור שכל הדיבורים על הגנת זכויות המשתכן, שיהיה בעל הקרקע, אינם באים אלא להסוות מגמות ברורות של פתיחת פתח לצבירת רחמים או להתעשרות של יחידים ואולי רבים על חשבון הכלל, הציבור והמדינה.

מאידך נמתחה ביקורת על החלטת הממשלה המשאירה אפשרות למכור בשני מקרים שטחים עירוניים. לדעת המבקרים יש בכך משום פריזת למכירת שטחים גדולים. חברי הכנסת בנשוב ווילנסקי הביעו את החשש שעל-ידי כך ימכרו אדמות לא רק בגבול אולם מאה אלף דונם, שעליהם החליטה הכנסת, אלא ימכרו שטחים הרבה יותר גדולים. אני סבור שהחלטת הממשלה קובעת למעשה שהן האדמות העירוניות נמכרות אלא במקרים יוצאים מן הכלל. מקרים יוצאים מהכלל אלה טעונים אישור הממשלה וועדת השרים. אנו חייבים לדעת שבמציאותנו אנו עומדים לפעמים לפני צרכים יוצאים מן הכלל. אין לי ספק שאילו היה חברי הכנסת בנשוב צריך להכריע בצרכים אלה, לא היה מכריע אחרת מאשר הכריעה הממשלה בעבר בהלחוח במקרים כאלה ותכריע בעתיד.

נהג רק לפני כמה שבועות הבאתי לפני הממשלה הצעה למכור שטח בכפר-ירוחם לחברה המתכוננת להקים שם מפעל טכסטיל. החברה הציגה תנאי, שתהיה מוכנה להקים את המפעל במקום רק אם ימכרו לה את שטח הקרקע הדרוש למפעל. המפעל הזה יעסיק כמה מאות עובדים. החברה העומדת להקים שם את המפעל, לא באה לכפר-ירוחם מיוממה היא. הרבה כוחות ומאמצים הושקעו עד שהצליחו לשכנע אותה להקים את המפעל דווקא בכפר-ירוחם. אני סבור כי רבים מהיושבים כאן יודעים את מצבו של כפר-ירוחם, ואילו הקלה יכולה להביא לתושבי הכפר הקמת מפעל כזה שם. האומנם צריכים אנו לכבול את עצמנו בכבלים כאלה, שגם במקרה כזה, כאשר חשיבות מיוחדת נודעת להקמת המפעל במקום זה, לא תוכל הממשלה לשקול אם חשיבות הענין מצדיקה סטייה מההחלטה היסודית האומרת שאין למכור את אדמת ישראל?

אני רוצה להרגיע את חברי הכנסת גולדשטיין, החושש שאי-מכירת אדמה למפעלי תעשייה תמנע את הקמתם. יש כיום בארץ מאות מפעלי תעשייה שהוקמו על אדמה חכורה, ובעלי המפעלים האלה לא היססו כלל להקים אותם על אדמה זו. כדוגמה אביא את מפעל "תא" כנורדני, שהוקם על אדמה חכורה, ובעלי המפעל כלל לא חששו שהדבר יגרם להם איזה קושי. משום כך אני סבור שאין כלל לחשוש מפני אי-מכירת האדמה לבעלי מפעלים, וכי זה בחדאי לא יביא להפסד אפשרות של הקמת מפעלי תעשייה נוספים.

ברצוני להוסיף כמה דברים על האפשרות הניתנת על ידי הממשלה למכור מבנים נטושים. אין פירוש הדבר — כפי שניסה מישוה לפרש כאן — שווה הרואה למכור

הל להחכיר קרקעות לא בדרך של נחלה. החלטות הממשלה לא קבעו הכירה אדמה חקלאית אך ורק למושבים או לקיבוצים. נאמר שם, כי במושבים ובקיבוצים מוכרת האדמה במתכונת של נחלה, אבל יש רשות למועצת מרקעי ישראל להחליט על ההחכרה גם לא לפי מתכונת של נחלה וגם לא במסגרת של התיישבות מאורגנת זו. האם פירוש הדבר שהו סייג המערער את הכוח והתוקף של הכלל שנקבע? או נאמר שנקבעו דמי חכירה שנתיים למגורים, למבני תעשייה וכן הלאה, בשיעור של 5%, ולמבני ציבור בשיעור של 2%. אחר־כך נאמר כי בכל זאת ניתנת הרשות למועצת מרקעי ישראל, לפי שיקול דעתה, להחליט על דמי חכירה שונים. מה הכוונה? כתוב כאן: „המועצה רשאית לקבוע שיעורי דמי חכירה אחרים מאלה שנקבעו בסעיף־משנה (א) לגבי חכירת סוגי נכסים מסויימים, או לקבוע לגביהם שיטות חישוב וצורות תשלום אחרות מאלה שנקבעו כאמור“. הממשלה החליטה שדמי החכירה למבני ציבור יהיו 2%. נשאלתי כאן על ידי חבר־הכנסת קלמר: האם גם מבני ציבור צריכים לשלם 40% או 80%? הושמעו גם דעות אחרות. גם בפרקטיקה של מינהל מרקעי ישראל מבני ציבור אינם מקשה אחת. יש מבני ציבור שונים: מועדון לנוער, גן ילדים, מושב וקנים או בית־חולים. ידועים לי עשרות מקרים של החכרת קרקע על־ידי מינהל מרקעי ישראל בשנה או בשנתיים האחרונות, שהוא מסר שטחים למבנים ציבוריים מסוג זה — לבתי־ספר ולגניריליים — באזורי פיתוח ובאזורי המיעוטים, ובהם לא גבה גם את 2%, אלא גבה תשלום סמלי של 12 לירות לשנה. אני סבור איפוא, שטוב שמועצת מרקעי ישראל תוכל בכל מקרה כזה להחליט אם צריך לחול הכלל של 2%, או לתת הנחה, ולמעשה לא לגבות את דמי החכירה, אלא רק סכום סמלי.

הוא הדין גם ביחס לגביית מקדמה על חשבון דמי החכירה. במקרה של מבנים ציבוריים יש צורך שתהיה גמישות. כי גם הפירוש של מבני ציבור יכול להיות רחב מאוד. למשל, בישיבת מועצת מרקעי ישראל שאל אחד מחברי המועצה, אם מבני ציבור כוללים גם מבני מגורים הבונים על־ידי הציבור. ובכן, אין אלה סייגים הבאים לערער על הכלל, כי אם סייגים המאפשרים לאותו הגוף שצריך לבצע את המדיניות, לבחון כל מקרה שהמציאות — שהיא מבחינת מאז — מעלה, ושתהיה אפשרות להתאים את החלטות הללו לצרכים העולים במציאות.

בין הסייגים שמנה חבר־הכנסת בן־מאיר מנה גם את מה שנאמר בהחלטות, שקרקע עירונית תוערך לפי ערכה המלא. נאמר: „על אף האמור בסעיף זה ניתן יהיה למסור קרקע עירונית בתנאים שונים מאלה באזוריים שבהם קבע הממשלה כי יש ענין מיוחד לעודד פיתוחם ויישובם“. ההכרעה בענין זה איננה ניתנת אך ורק למועצת מרקעי ישראל, כי אם קרקעות באזוריים כאמור יימסרו בתנאים שנקבעו המועצה על־פי הנחיות הממשלה או מי שיוסמך על ידה. והממשלה תקבע כאלו מקומות ובאילו אזוריים יש ענין מבחינת מדיניות הפיתוח ופיתוח האוכלוסיה, לעודד את הפני תוח. ולפי זה יכולה מועצת מרקעי ישראל להחליט על מתן הנחות, והנחות גדולות, לכל אלה הרוצים לבוא להתיישב ולהשתכן שם.

חבר־הכנסת הרצפלד ערער על כך שדורשים מהמוחכרים לשלם 40% ל־80% מערך הקרקע שלהם. גם חבר־הכנסת קלמר טען שזה יותר מדי. האמת היא שהממשלה החליטה כי המינימום הוא 40%. היא קבעה גם את ההגב, ואמרה שהוא לא יעלה על 80%, כדי להימנע מאותו החשש שהביע פה חבר־הכנסת הרצפלד, שזה עלול להיראות בעיני החוכר

הקרקע לקבוע מה הערך של הנכס הזה אחרי שישתמשו בו ליעוד החדש ומה התנאים שלפיהם יוכל החוכר להמשיך להשתמש בנכס זה, בין אם הוא משתמש בו ובין אם הוא מעביר את זכות החכירה לאחר.

בענין זה אני רוצה להגיד: יש לנו נסיון מר מהמסחר שנעשה במשך השנים בזכויות החכירה על אדמות הקרן הקיימת בערים. הקרן הקיימת גבתה כביכול דמי חכירה, אבל היה זה תמיד תוך משאומתן קשה ומייגע, ועתה, לעתיד, יש צורך להבטיח בחוזה כי במקרה של העברת זכות החכירה יצטרך החוכר לשלם סכום מוגדר או אחוז מסויים כרמי ההסכמה. לא יוכוח על שלישי ושני שלישים, למי השלישי ולמי שני השלישים. מועצת מרקעי ישראל תצטרך לקבוע כללים אשר יכללו בתוך חוזה החכירה. כך נמנע מאותם יוכוחים ועקיפות הסכמים שהיו קיימים קודם.

דוד הכהן (מפא"י):

המצב לגבי קרקעות הקרן הקיימת בערים הוא הרבה יותר גרוע.

שר־החקלאות ת. גבתי:

עכשיו יש צורך להבטיח שזה לא יחזור, ודבר זה ניתן להבטיח.

אני רוצה לתקן טעות שהיתה בדברי חבר־הכנסת אבניאל. הוא טען בין יתר הדברים, לגבי דמי החכירה הנדרשים מהחוכר, אם מבקשים ממנו לשלם ארבעים, חמישים או שמונים אחוזים, הרי הוא צריך לשלם דמי חכירה פי חמישה מערך הנכס.

בנימין אבניאל (תנועת החירות):

אם הוא נדרש לשלם מראש 49% שנים.

שר־החקלאות ת. גבתי:

אם דורשים מהחוכר לשלם מראש, נניח ל־40 שנה. החוזה הוא ל־49 שנים. איש איננו מציע זאת בהחלטות הממשלה, אלא המכסימום שאפשר לדרוש מהחוכר הוא 80%, כלומר 40 שנה. אם דמי החכירה נקבעו בשיעור של 5% לשנה, אין פירוש הדבר שדורשים ממנו לשלם מראש 5×40, כלומר 200% מערך הנכס. ישנם כאן שני חשבונות נפרדים. מה שהוא משלם מראש, הוא משלם באחוזים מערך הנכס הקיים. אם הנכס הקיים הוערך ב־1000 לירות והוא נדרש לשלם 80%, הוא משלם 800 לירות. 200 הלירות הנותרות משמשות בסיס לתשלום דמי חכירה שנתיים של 5%. כך שלמעשה ההפרש בין דמי החכירה משלמים מדי שנה לבין סכום משלמים מראש — הפרש זה נובע מחישובי הריבית על הכסף הזה במשך השנים, ואי־אפשר להגיד שהחישוב של 5% ריבית בתנאים הקיימים אצלנו הוא חישוב מופרז.

אני רוצה להגיד לחבר־הכנסת אבניאל, שדאגתו לכך שלפי המדיניות הקרקעית תהיה אפשרות לנשל חקלאים במקרה שיגדלו גידולים שונים מאלה הכלולים בתכנון שלהם, דבר היכול לשמש עילה לביטול חוזה החכירה — לדאגה זו אין כל בסיס. בהחלטות הממשלה לא נאמר דבר וחצי דבר על כך, וחבר־הכנסת אבניאל שאב את החומר שהביא לחשברי נות אלה מתעודה שאיננה רלבנטית.

חבר־הכנסת בן־מאיר טען, שהחלטות הממשלה סייגו בסייגים מרובים עד כדי כך שמעמידים בסימן־שאלה את עצם האפשרות לשמור על היסודות והעקרונות. אני סבור שאין לכך כל בסיס. וכדוגמה, חבר־הכנסת בן־מאיר מנה שיה או שמונה סייגים בקרקע חקלאית ובקרקע עירונית. בקרקע חקלאית הוא מנה את הסייג שניתנת אפשרות או רשות למיני

קיים כיום רישום מלא של הנכסים השייכים לגופים אשר מינהל מקרקעי ישראל מנהל אותם. הנכסים רשומים בגליון של ספר הנכסים, בו ניתן תיאור מדויק של הנכס, המקום, הגוש, החלקה, שטחה, הבעלות, תיאור החלקה, פירוט הרישום במשרד ספרי האחוזה וכן הלאה. לאור ריבוי הנתונים המופיעים בגליון הנכס — והם דרושים בשביל תפעול וניהול בספר הנכסים על-ידי מחשב אלקטרוני, לשם עיבוד נתונים הדרושים בהתאם לצרכים. הוכנה עכשיו תכנית-אב למיכון ספר הנכסים, על-ידי המרכז למיכון מרכזי במשרד ראש הממשלה, והוחל בהכנות לעיבוד החומר לקראת המיכון.

הבעלות של כל הקרקעות השייכות לגופים של המינהל ורשומות בספר הנכסים, מסומנת על גבי מפות-בעלות, והן משקפות את צורתן הגיאוגרפית של החלקות. כמו כן מצויות במינהל כל הכניות בנין ערים הנוגעות למקרקעי ישראל, ועליהן מסומנים היעוד והשימוש בקרקעות המינהל לפי תכניות בנין ערים.

עד לסוף מארס 1964 הוסדרו בחלק הדרומי של הארץ, כולל הנגב, 8,179,000 דונם. הוכנו לרישום עוד 4,145,000 דונם. בשנת 1963/64 בלבד נחתמו חוזי חכירה עד למעלה מעשרת אלפים משתכנים. יש לזכור כי רק ב-13 בפברואר 1964 אישרה הכנסת את חוק רישום השיכונים הציבוריים, וזה הקל לא כמעט על חתימת החוזים עם המשתכנים.

חברי הכנסת, הבאתי לפניכם את יסודות המדיניות הקרקעית. זוהי מדיניות מתקדמת, השומרת על נכסי העם והמדינה, מבטיחה לחקלאים ולמשתכנים את זכויותיהם, שומרת בפני אורבניזציה ו"אכילת" הקרקע החקלאית, מבטיחה למדינה את מלוא ערכם של הנכסים שהיא מחכירה, מונעת התעשרות על חשבון הציבור ומאפשרת לתכנן את השימוש בקרקע ולשמור על הרורבות הדרושות לקליטת עליה גדולה ולפזיור האוכלוסיה. אני מסכים כי ערכם של המדיניות ייבחר במידת הכושר של המוסדות לבצע אותה, ואני מאמין שיש ביכולתנו כיום, אחרי נסיון של שנים רבות, לבצע את המדיניות ככתבה וכלשונו, ולנקוט באמצעי הפיקוח הדרושים למניעת סטיות ותחריגות. אין לי ספק כי ההחלטה על המדיניות הקרקעית תספיק במידה רבה לביצוע הקליטה של עליה גדולה, פזיור האוכלוסיה ופיתוח משק המדינה על כל צנפי הכלכלה שלה.

היו"ר ק. לוז:

נשמע עכשיו את הצעות הסיעות לסיכום הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שורש, שיביא הצעה בשם סיעת הקואליציה.

שמואל שורש (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני מתכבד להביא את ההצעה הבאה:

הכנסת רשמה לפנייה את הודעת שר החקלאות על המדיניות הקרקעית של הממשלה.

את ההצעה הזאת אני מציע בשם סיעת מפלגת פועלי ארץ ישראל, המפלגה הדתית-לאומית, אחדות העבודה — פועלי ציון, פועלי אגודת ישראל, השיתוף והאחוזה, הקיימה והפיתוח.

היו"ר ק. לוז:

הוגשה הצעה מטעם סיעת גוש תנועת החירות — המפלגה הליברלית. השם עדיין לא אושר על-ידי ועדת הכנסת,

כקניינו הפרטי. אבל האמת היא, שגם פה מי שסבור שאם הוא דורש להקטין את המקדמה הוא מביע תמיד את רצונו של החוכר — אינו אלא טועה. יש הרבה מקרים שהחוכרים מעוניינים לשלם מראש סכומים יותר גדולים כדי לדעת שזה מה שעלה להם. מפני שדמי החכירה צמודים למדד יוקר המחיה, ובהתאם לכך גם משתנים. ויש מקרים רבים שהחוכרים היו מעוניינים לשלם לא רק 80%, אלא למעלה מ-80%. הממשלה קבעה שצריך לשלם לפחות 40%, כדי להבטיח שהחוכר ישלם חלק מערך הנכס. לבני השאלה אם לדרוש מהחוכר בין 40% ל-80% — על כך תהיה מוסמכת מועצת מקרקעי ישראל להחליט, וביחס לזה נאמר שהמועצה תקבע בכללים שיעור דמי החכירה הראשונים שייגבו בעת מסירת קרקע בהתאם למטרות החכירה, מיקום הקרקע או לפי כל סיבה אחרת.

חבר-הכנסת הרצפלי רואה חומרה גדולה בעיקר בכך שהכלל הזה של קבלת מקדמות בגבולות של חלק מדמי החכירה מראש באדמות הקרן הקיימת עלול לפגוע בקרן הקיימת. אני רוצה להגיד לחבר-הכנסת הרצפלי: לפי האמנה הקיימת בין הקרן הקיימת והממשלה, דין אחד לאדמת המדינה ולאדמת הקרן הקיימת. לא ייקבעו ואין לקבוע תנאים שונים בהתאמה אדמות המדינה ואדמת הקרן הקיימת. באיון מידה זה ישיעו על האנשים התורמים לקרן הקיימת — על כך ייתכן ויכוח. כי אני סבור שיש צורך לשמור על קנין המדינה וקנין העם באותה מידה, ויש צורך שהעם והמדינה ייהנו ממלוא הערך של הקרקע שלהם, ושזה לא יינתן במתנה למי שנשתמש בקרקע.

אני מסכים לדברי חברי הכנסת שהעלו את הצורך להשאיר את המדיניות הקרקעית על-ידי חוקים נוספים שיקבעו את שיטת המיסוי הנוגעת בעיקר לקרקעות פרטיות. יש בעיה של מסים על מגרשים ריקים באזורים שהממשלה מעוניינת לפתח אותם ואנשים מחזיקים במגרשים אלה ללא ניצול במשך תקופה ארוכה, ויש צורך לזרז את הפיתוח על-ידי קביעת שיטת מסים מתאימה למגרשים הפנויים. כשם שיש גם בעיה של מס השבחה על רוחצים הנובעים משינוי היעוד של השטח. כיום סופג מס שבח מקרקעין חלק מהרחחים במקרה שבעל הנכס מעביר אותו למישהו אחר. אבל במקרה שהוא עצמו מנצל את הקרקע על-ידי היעוד החדש — הרי הרווח נשאר בידו, ואיננו סבור שיש זכויות כלשהן לבעל קרקע שערכה עלה הודות להשקעות הרבות והודות למאמצים הגדולים של המדינה או של הרשויות המקומיות, ליהנות ממלוא הרווח הנובע משינוי היעוד של הקרקע.

אני מודה לחברי הכנסת על ההערות שהשמיעו בקשר עם הצורך ליצור את הכלים הדרושים לביצוע המדיניות וכדי לפקח על הביצוע הזה. העניין מסובך ומורכב מאד. מינהל מקרקעי ישראל צריך להיערך לביצוע המדיניות הזאת. הוא יעבד את הכללים שלפיהם ינהגו באותם המקרים שסורטו בהחלטות הממשלה. יש צורך לשכלל את מנגנון הפיקוח, הקיים גם עכשיו, למניעת עבירות. גם כיום קיים צחת של מפקחים באזורים חקלאיים ועירוניים, המפקחים על השימוש והניצול של הקרקע ומונעים חריגות ופלישות.

חבר-הכנסת אבניאל מתח ביקורת קטלנית על המינהל — ללא הצדקה. אני סבור שהוא עשה עזל למינהל ולאנשים האחראים למינהל, כשהוא אמר שהמינהל בכלל איננו בעל-בית, אינו יודע מה נעשה. ענין הקרקעות הוא בדרך-כלל מסובך מאד. בארצות שבהן הממשל אינו בן שבע-עשרה שנה, כי אם בן מאות שנים, גם שם לא בכל מקום הצליחו להשתלט על כל מה שנובע מהצורך ברישום הקרקעות. עם זאת אני רוצה להעמיד את חבר-הכנסת אבניאל על העובדות.

ה. לנקוט בכל האמצעים הדרושים למניעת ספרות בקרקע הנמצאת בידים פרטיות.

היו"ר ק. לון:

מטעם סיעת המפלגה הליברלית העצמאית — חברי-הכנסת גולן.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מתכבד להגיש את הצעות הסיכום של סיעת המפלגה הליברלית העצמאית לדיון על המדיניות הקרקעית:

1. הכנסת קובעת, כי הרעיון של קרקע לאומית שהגו אבות התנועה הציונית, הצדיק את עצמו והוא אשר איפשר את הקמת מעמד החקלאים והתיישבות חקלאית עצמאית כבסיס לכלכלה הלאומית, ללא זעזועים שהיו נחלת עמים רבים.

2. הכנסת מביעה את צערה על כך שהממשלה, שבזיה מרוכזות 92% של קרקעות המדינה, ניהלה זמן כה ממושך את הרכוש העצום הזה ללא מדיניות קרקעית מוסמכת, דבר אשר גרם לתופעות של ספרות, אשר פגעו בכלכלת המדינה ובמוסר החברתי שלה.

3. הכנסת מחייבת את הצעות הממשלה, שהובאו לפניו על-ידי שר החקלאות, הנוגעות לבעיות הקרקע החקלאית.

4. הכנסת מחייבת, בתנאים מסויימים, המשך המכירה של 100,000 דונם, בהתאם להוראות סעיף 7(2) לחוק מקרקעי ישראל, תשי"ז—1960.

5. הקרקע תימכר: (א) רק לאחר שיושלמו התכנון והפיתוח של השטח; (ב) רק לשם בניה מיידית.

6. הכנסת קובעת, כי תנאי קודם לביצוע המדיניות הקרקעית הוא, שרשות התכנון תשלם את התכנית הארצית לשימוש ולניצול קרקעות המדינה. כן יש להגביר את פעולת הסדר הקרקעות ורישומן, ולהשלים בהקדם את ספרי האחוזה, כי ללא השלמת הפעולות הללו תישאר המדיניות המוצעת על גבי הנייר, ללא אפשרות של הגשמה.

היו"ר ק. לון:

מטעם סיעת מק"י — חברת-הכנסת וילנסקה.

אסתר וילנסקה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להביא את הצעתה של סיעת מק"י לסיכום הדיון בשאלת המדיניות הקרקעית:

1. הכנסת דוחה את החלטות הממשלה בשאלת המדיניות הקרקעית, יען כי הן ממשיכות ליצור אפשרויות ישירות ועקיפות למכירת קרקע לבעלים פרטיים ויוצקות לחכירה תוכן של מכירה מוסווית. בזה האופן מהוות החלטות הממשלה עידוד לספרות בקרקע, המשפיעה באורח שלילי ביותר על יוקר הבניה הציבורית ועל ההתייכרות הכללית של המצרכים והשירותים.

2. הכנסת מחליטה על הקווים הבאים במדיניות הקרקעית:

א. הארץ לא תימכר לצמיתות; הקרקע — הנכס החיוני ביותר, לא תהא נושא לצבירת רוחים.

ב. כל הקרקעות שבבעלות המדינה והקרן הקיימת

לפיכך אני נותן את רשות הדיבור לקריאת ההצעה של סיעות תנועת החירות והמפלגה הליברלית לחבריה-הכנסת אבניאל.

בנימין אבניאל (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעת גוש תנועת החירות — המפלגה הליברלית, או כדברי כבוד היושב-ראש, בשם סיעות תנועת החירות והמפלגה הליברלית, אני מתכבד להגיש את ההצעה הבאה לסיכום הדיון:

א. הכנסת קובעת כי בדרך כלל יש לשמור על העקרון של אדמה ברשות הלאום לגבי התיישבות חקלאית, פרט לאותם מקרים שהמתיישבים לא ירצו להתנחל כלל אלא על קרקע פרטית, שבעדה ישלמו לפי ערך הקרקע בעת התנחלותם.

ב. קרקעות למבני תעשייה, מלאכה, בתי מלון ומסחר בערים, המהמים כיום פחות מ-3% ממקרקעי המדינה, יש למכור ולא להחכיר לכל הרוצה בכך, בתנאי שישלם את התמורה המלאה לפי ערך הקרקע ויתחייב להקים את מפעלו לא יאוחר מאשר תוך שנה מצת קנייתו את הקרקע, ובתנאי שמכסת הקרקע שתועמד לרשותו לא תעבור על השטח הדרוש באופן ממשי לצורך הקמת אותו מפעל.

ג. הכנסת קובעת, שאין הצדקה לשלול מן הדרים בשיכונים ובדירות מגורים הנמצאים על אדמת הלאום, את בעלותם על הקרקע, באם הדיירים רוצים לשלם את תמורתה, בהתחשב בכך שבעל הדירה מקבל את בעלותו על מבנה הדירה והוא משלם תמורתה את הערך המגיע לעתים ל-90%—95% מהערך הכולל של הדירה עם הקרקע גם יחד.

ד. יש להדגיש, שמינהל מקרקעי ישראל לא הוכיח עד כה את יכולתו, ואין סיכוי שיוכל לסלל בעתיד במאות אלפי חוכרים הגרים בבתיים נטושים ובבתי מגורים הנמצאים על אדמת הלאום, והכנסת ממליצה להעביר דירות מגורים אלה בתנאים מתאימים לדריש בהן, כדי לשמור על הדירות ולספקן כראוי.

ה. הכנסת מצטערת על הליקויים החמורים שנתגלו ועודם קיימים בשטח מדיניות המקרקעין והמגורים הנמצאים בסמכותם של מינהל מקרקעי ישראל ו"עמידר", והיא מחליטה להעביר את הנושא הנדון לבירור לועדה פרלמנטרית, כדי לבדוק את הממצאים החמורים שנתגלו בנושא הנדון ולהמליץ על הורכים האנחות לחיקון מהיר.

היו"ר ק. לון:

הצעת סיכום של סיעת מפ"ם יכא חבריה-הכנסת שם-טוב.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעות סיעת מפ"ם לסיכום הדיון על מקרקעי ישראל הן:

בסיכום הדיון על מקרקעי ישראל מחליטה הכנסת שעל הממשלה:

א. להפסיק לאלתר מכירת קרקעות המדינה.

ב. להפסיק גביית דמי חכירה ראשוניים, שיש בהם משום מכירה מוסווית של קרקעות המדינה העירוניות.

ג. לקבוע תשלום דמי חכירה לקרקע חקלאית, לפי שווי הקרקע ולא לפי ההכנסה הנקיה.

ד. להבטיח שבכל מקרה של שינוי יעוד הקרקע, תוחזר הקרקע לבעלות ציבורית.

— מקרקעי ישראל (וילנסקה, לוז); חוק הרשויות המקומיות (בחירות); חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7) (לוז, בן-מאיר) —

לישראל ירוכוזו בבעלות ממלכתית אחידה, לשם פיקוח, תכנון והפסקה מוחלטת של הספסרות בקרקע.

ג. העברת קרקע מבעלות ציבורית לפרטית תהא אסורה לחלוטין להלכה ולמעשה.

ד. האדמה החקלאית תימסר בהחכרה לעובדיה, ללא אפליה לאומית או אחרת.

ה. יוטל מס גבוה על מגרשים פנויים המשמשים לספסרות.

ו. יופסקו לחלוטין הפקעת קרקעות הפלחים הערביים ונישול עובדי אדמה ערביים מאדמתם.

ז. ייקבע גבול מכסימלי למשקל הקרקע במחיר הדירה, שיאפשר הוצלת מחירי הבניה הציבורית בכלל וההוצלת מחיר המבנים למגורים לשכבות עממיות רחבות ולחושבי שכונות העוני בפרט.

ה"ור ק. לוז :

אנו עוברים להצבעה. נצביע על כל הצעה בעד ונגד.

הצבעה

33 — בעד הצעת סיעות הקואליציה

7 — נגד

בעד הצעת סיעות תנועת החירות

— מיעוט והמפלגה הליברלית

— נגד רוב

— מיעוט בעד הצעת מפ"ם

— נגד רוב

בעד הצעת סיעת המפלגה הליברלית

— מיעוט העצמאית

— נגד רוב

— מיעוט בעד הצעת סיעת מק"י

— נגד רוב

ה"ור ק. לוז :

אני קובע שנתקבלה הצעת סיעות הקואליציה. כל יתר ההצעות נדחו.

ז. חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה — 1965 (*); חוק פנקס הבוחרים

לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה — 1965 (*)

(קריאה ראשונה)

ה"ור ק. לוז :

אנו עוברים לסעיפים ג'—ד' של סדר-היום: חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965, קריאה ראשונה, וחוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה—1965, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מביא לכנסת שתי הצעות חוק: חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965, וחוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה—1965.

לחוק הרשויות המקומיות (בחירות) יש שתי מטרות עיקריות. האחת היא לתאם את ההוראות השונות הכלולות כעת בפקודות העיריות ובצווי הרשויות המקומיות ולחסל את ההבדלים הקיימים ביניהם, הנובעים מן ההתפתחות ההיסטורית של ניהול הבחירות במדינה. מובנת העובדה שצווי המועצות המקומיות כוללים הוראות חדישות יותר מאלה שבפקודות העיריות, שהיא סטטית יותר. החוק החדש בא איפוא לאחד את ההוראות השונות הקיימות בשני החוקים, כדי להגיע לשורה אחידה של הוראות שלפיהן ינהלו בעתיד את הבחירות לרשויות המקומיות, ללא הבדל בין עיריה לבין מועצה מקומית.

מטרתו השנייה של החוק היא לתאם, כפי האפשר והרצוי, את ההוראות לניהול הבחירות ברשויות המקומיות עם ההוראות לניהול הבחירות לכנסת, וזאת כדי למנוע אי-הבנות שגרמו בעבר, לא פעם, לשיבושים בלתי-רצויים בקשר לניהול הבחירות.

אצביע תחילה על שתי דוגמות אופייניות, אף-על-פי שאינן עקרוניות, להבדלים בין ההוראות בקשר לבחירות לכנסת וההוראות הנוגעות לבחירות לרשויות המקומיות:

1) לפי סעיף 33(ה) לחוק הבחירות לכנסת, תשי"ט—1959, פסול הקול, אם במעטפה נמצאים שני פתקי הצבעה, אף אם הם של אותה האות. לא כן הדבר לגבי הבחירות לעיריות או למועצות מקומיות: בהן פסול הקול רק אם הפתקים הם של אותיות שונות. ברור שהוראות מנוגדות כאלה גרמו לערפול, במיוחד כאשר הבחירות בשתי המערכות נערכו באותו היום.

2) לפי סעיף 32(ב) לחוק הבחירות לכנסת, רשאי בוחר, שמחמת מחלה או מום אינו מסוגל להצביע לבדו, להביא עמו אדם אחר, שיעזור לו בהצבעה. הוראה כזאת קיימת ברובן המכריע של המדינות המתוקנות, אולם אינה קיימת אצלנו לגבי הבחירות לרשויות המקומיות. למרות זאת, התנהגו בעבר רוב חברי ועדות הקלפי, בבחירות לרשויות המקומיות, בהתאם להוראת חוק הבחירות לכנסת, ומוכן שעובדה זו עוררה התנגדות, שמכחינה חוקית ופורמלית היתה מוצדקת כהחלט.

מטרות החוק החדש הן איפוא: ראשית, ליצור חוק אחיד, לפיו ינהלו הבחירות לעיריות ולמועצות המקומיות, שנית, לתאם את הוראות החוק החדש עם הוראות חוק הבחירות לכנסת, על מנת לחסל הוראות מנוגדות הקיימות בשני החוקים האלה. הצעת חוק זו באה גם לחדש כמה דברים, כדי לשמש את תהליכי הבחירות לרשויות המקומיות. החדושים העיקריים הם בנוגע לפנקס הבוחרים, הגיל בו אדם יכול להיבחר, הגשת רשימות הבוחרים, הצמדת הבחירות למועדי, שעות ההצבעה, הצבעת בעלי מום והזכות להצביע.

אשר להצעת חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), היא באה לקבוע שתהיה אחידות בין פנקס הבוחרים לכנסת ופנקסי הבוחרים למועצות ולרשויות המקומיות. לקראת הבחירות המוניציפליות שנתקיימו בשנת 1959, כבר שימש

מאתיים וחמישים החתימות של החותמים הראשונים; כלומר חתימותיהם של מאתיים וחמישים החותמים הראשונים צריכות להיות כשרות, ורק אז הרשימה היא כשרה.

חידוש נוסף הוכנס לגבי מועד הבחירות. בחוק הקיים נקבע שהבחירות תתקיימנה אחת לארבע שנים מיום שהתקיימו הבחירות האחרונות. והחידוש הוא בכך, שאם לפי החוק הקיים ניתנה סמכות לשר הפנים לדחות את מועד הבחירות, הרי הצעת חוק זו באה להגביל סמכות זו שלא יוכל לדחות את מועד הבחירות ליותר משנה אחת, לאמור שהבחירות תתקיימנה לכל המאוחר חמש שנים מיום הבחירות הקודמות. השבנו שיש להגביל את סמכות הדחיה, בייחוד בשם לב שהבחירות לרשויות המקומיות, לא כולן מתקיימות באותו זמן ולא בהכרח ביום הבחירות לכנסת.

חידוש נוסף הוכנס לגבי שעות ההצבעה. כיום, לפי החוק הקיים, נמשכת ההצבעה שבע-עשרה שעות רצופות, מן 7 בבוקר עד 24.00. הנסיון מלמדנו, שבשים לב שמספר הבוחרים המכסמלי באזור קלפי הוא אלף איש, שעות ההצבעה הן מוגזמות, והדבר מכביד ללא צורך על עבודתם של חברי ועדות הקלפי; ואף מסכן טוהר הבחירות. כי אחרי סגירת הקלפיות, חברי ועדות הקלפי ממהרים להתחיל בספירת הקולות, חתיבת הפרוטוקול וממהרים ללכת לבתיהם. היו מקרים שהפרוטוקול של ועדת הקלפי נשאר במקום ולא היה מי שיביא אותו לוועדת הבחירות המרכזית. ספיית הקולות נעשית תוך טעויות והדבר גורם לא פעם לכיבויים ולהגשת ערעורים לבית-המשפט.

ברוב המדינות בעולם מספר שעות ההצבעה איננו עולה על שתיים-עשרה. ואין הבל אם הבחירות נערכות לפרלמנט או לרשויות המקומיות. באנגליה פתוחות תחנות ההצבעה מ־7 בבוקר עד 9 בערב, אף-על-פי שיום הבחירות איננו יום שבתון. בצרפת יום הבחירות הוא יום שבתון, ותחנות הקלפי פתוחות מ־8 בבוקר עד 6 בערב, כלומר 10 שעות. בשוודיה פתוחות תחנות הקלפי מ־8 בבוקר עד 8 בערב, עם הפסקה של שלוש שעות. מכיוון שהבחירות מתקיימות ביום ראשון בשבוע, עורכים הפסקה כדי לתת אפשרות למתפללים ללכת לכנסיה. יוצא איפוא שהשוודיה נמשכת ההצבעה תשע שעות. גם באוסטריה ובגרמניה מתקיימות הבחירות ביום ראשון בשבוע. באוסטריה שעות ההצבעה הן מ־8 בבוקר עד 5 בערב, כלומר תשע שעות; בגרמניה מ־8 בבוקר עד 6 בערב, כלומר עשר שעות הצבעה. אולם אפשר להאריך את שעות ההצבעה באישה מיוחד של האחראי לבחירות.

דעת המומחים המספלים בבחירות אצלנו זה שנים היא, שאין להמשיך עוד באותו נוהל של שבע-עשרה שעות הצבעה רצופות. על כן בא החוק להציע שההצבעה תתקיים מ־7 בבוקר עד 10 בערב, במקום עד חצות בלילה. אולם הוכנס סייג, שבמקרה שיום הבחירות איננו יום שבתון — אם הבחירות לרשות המקומית מתקיימות שלא ביום הבחירות לכנסת, אין יום הבחירות יום שבתון — יישארו תחנות הקלפי פתוחות עד חצות הלילה.

בחוקים הקיימים יש הבדל בין ההוראות לגבי הצבעת בעלי מום בחוק הבחירות לכנסת ובין ההוראות בחוק הבחירות לרשויות המקומיות. לפי ההוראה בחוק הבחירות לכנסת רשאי אדם שמחמת מחלה או מום אינו מסוגל להצביע לבדו, להביא אתו אחר שיעזור לו בהצבעה. הוראה כזאת לא הייתה בפקודת הרשויות המקומיות. התיקון בהצעת חוק זו בא למלא את החסר בענין זה.

פנקס הבוחרים לכנסת כיסוד הפנקס הבוחרים לרשויות המקומיות. אולם, כדי לתאם אותו לצורכי הוראות פקודת העיריות וצווי המועצות המקומיות, היה צורך לקבוע שני דברים: (א) שכל מי שרשום בפנקס הבוחרים לכנסת, רשאי להצביע גם בבחירות לרשויות המקומיות; (ב) שיש להוסיף לפנקס הבוחרים לכנסת רשימות של אזרחי חוץ, שבינם הקובע היו תושבי הרשות המקומית. מלבד זאת, לפי הוראות החוק הקיים, צריך היה השר לקבוע יום קובע, וכל בוחר היה צריך להיות תושב אותה רשות מקומית שישנה חודשים לפני היום הקובע, כדי שיהא זכאי להשתתף בבחירות לרשות המקומית. בכל רשות מקומית היו משאירים לוועדת הבחירות, שמונתה באותה רשות, לקבוע את הפנקס לאותה רשות.

הצעת חוק זו באה לשנות את כל הנוהל הזה. היא באה לקבוע שאותו פנקס המתקבל בשביל הבחירות לכנסת, עם אותם עררים וערעורים הקיימים בו, אחרי שהוא נקבע סופית, יישמש גם כפנקס לבחירות לרשויות המקומיות, ויחולק לכל רשות מקומית, ובכל רשות מקומית אותו חלק מן הפנקס הנוגע לאותה רשות יישמש כפנקס לאותה רשות מקומית. משום כך, נוספו עוד כמה הוראות. ניתנה גם הדרך לחברי מועצה מקומית — מה שלא היה עד היום — לערער ולטעון שאף-על-פי שפלוגי יש לו זכות בחירה בבחירות הארציות, אין לו זכות בחירה לרשות מקומית זו שהוא מופיע בה בפנקס, אלא לרשות מקומית אחרת, ורשאי או השר להעבירו מרשות לרשות, ואם העיר אינו מתקבל, אפשר להגיש ערעור לבית-המשפט.

בהצעת החוק השניה שהבאנו, הצעת התיקון לחוק פנקס הבוחרים לכנסת, הובאו ההוראות, כדי להראות, מבחינה טכנית, איך הדבר ייעשה. שם גם נקבעו הוראות מעבר לגבי שנה זו, כאשר פנקס הבוחרים לכנסת נכנס לתוקפו, כדי שתהיה אפשרות של עררים מיוחדים בשנה זו לרוצים לערער כנגד הוולת או לרוצים לבקש שיעבירו אותם מתקבל למקום.

החידוש השני, שמניתי אותו, הוא בקשר לגיל בו אדם יכול להיבחר. לפי המצב הקיים כיום, בחוק הבחירות לכנסת, הגיל בו אדם יכול להיבחר הוא 21. בקשר לבחירות לרשויות המקומיות, הגיל בו אדם יכול היה להיבחר עד עכשיו היה 20. ברוב המדינות האחרות, הגיל בו אדם יכול להיבחר הוא בדרך כלל גבוה מ־21. בצרפת ובשוודיה הגיל בו יכול אדם להיבחר הוא 23; בגרמניה — 25; באוסטריה — 26; ובאנגליה — 21. אנחנו מציעים בחוק זה להשוות את ההוראות הבחירות למועצות המקומיות להוראות הנוגעות לבחירות לכנסת. אנחנו מציעים שבשניהם הגיל הקובע בו אדם יכול להיבחר או להיות מועמד יהיה 21.

הדבר השלישי שהזכרתי נוגע להגשת רשימות מועמדים. כדי להשוות את סדרי הגשת רשימות המועמדים במועצות מקומיות לסדרים הקיימים לגבי הכנסת, מציעה הצעת חוק זו את ההסדר הבא: סיעות הקיימות במועצה המקומית, וכן סיעות הקיימות בכנסת, אינן חייבות להגיש רשימה של חתימות, של תומכים, אלא, כמו סיעות בכנסת, בבחירות לכנסת, הן רשאיות להגיש את הרשימה שלהן בלי תוספת של חתימות. מאידך גיסא, רשימת מועמדים שאינה מיוצגת כסיעה ברשות המקומית ולא כסיעה בכנסת, תצטרך להגיש חתימות של 200 בוחרים או של 2% ממספר הבוחרים — הכל לפי המספר הקטן ביותר. אבל גם כאן הוכנס חידוש. והחידוש הוא בשני דברים: האחד — המייצג את הרשימה, או בא-כוח הרשימה, חייב לאשר בחתימתו יו שהחתימות נכונות ואין בהן זיוף. השני — ברשימת החתימות, יש לבדוק

ולא הצביעו בבחירות לרשויות המקומיות. מכל מקום, ברור שלא היו הרבה אנשים שהצביעו בבחירות לרשויות המקומיות ולא הצביעו בבחירות לכנסת, מפני שלא רק נעלמו אותם 6,471 בוחרים אלא נוצר אפילו עודף הפוך של 5,889 בוחרים. המספרים שנחתי היו לגבי העיריות. הוא הדין לגבי המועצות המקומיות. שם מספר הבוחרים לרשויות המקומיות היה 242,428, בעוד שבאותן רשויות מקומיות מספר הבוחרים לכנסת היה 241,377, זאת אומרת, עודף של 1,051. ברשויות מקומיות אלה הצביעו בבחירות לכנסת 673 איש יותר מאשר הצביעו לרשויות המקומיות. עם זאת, אני אומר שוב, זוהי אינפורמציה לא קובעת ולא סופית בענין זה.

אני רוצה להודיע לכנסת על המצב הקיים כיום. אני אנהנו יודעים את מספר אורחי החוץ שהם עלולים להצביע או שהם רשאים להצביע לפי מעמדם האזרחי גם במדינה אחרת. אנחנו יכולים רק לקחת את מספר הבוחרים לכנסת ואת מספר כלל תושבי המדינה שהם מעל לגיל 18, ולא יותר מכך. אם ניקח את המספרים אלה, נראה שבכל הרשויות המקומיות במדינה, 140 רשויות, יש 28,166 בוחרים אזרחי חוץ, יותר מאשר לכנסת. מבחינה סטטיסטית זה מגיע ל-2.22%. מתוכם בעיריות — 2.35% ובמועצות המקומיות — 1.77%. כאשר יובא החוק לוועדה, אם היא תרצה, אוכל להביא מספרי השוואה על כל מועצה ומועצה, על כל עיר ועיר, מה הוא מספר התושבים שם שאינם אזרחים ישראלים ושמבחינה פורמלית יש להם זכות בחירה.

מאיך גיסא, עובדה היא שביום קום המדינה לא היה חוק אזרחות, ועל כן ניתנה זכות הבחירה לתושבים שבתור ברשויות המקומיות. עובדה היא, שבימי קום המדינה היתה הזכות הזאת קיימת והוצעה לו באה לשלול אותה. החעדה אשר תטפל בנושא תצטרך לשקול אם רצוי הדבר או לאו.

אני רוצה להוסיף בין החדושים לא רק דברים אשר נוספו אלא גם דברים שבוטלו לעומת החוקים הקיימים. בעצם אזכיר רק אחד מהם. החוק הקיים קובע שאם שתי רשימות הקשורות בהסכם מקבלות ביחד 75% מן הקולות הכשרים, הן משתתפות בחלוקת המנדטים כרשימה אחת, אף אם כל אחת מהן קיבלה פחות מן 75%. הצעת החוק באה לכלול הוראה זו ולהחזיר אותה לכוונה המקורית, והכוונה והמטרה היו שכל רשימה היתה צריכה לקבל לפחות 75% ממנדט אחד.

הצעות חוק אלו הונחו על שולחן הכנסת לפני הסגרה, ולחברי הכנסת היה בודאי די זמן לעיין בהן. אני מניח שחברי הכנסת יעירו גם על דברים נוספים שאני לא העירתי עליהם, אבל דומני שנגעתי בנקודות החשובות ביותר ובעיקר באלה אשר עלולות לעורר ויכוח.

אני מציע, אדוני היושב ראש, להעביר את חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965, לוועדת הפנים ואת חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה—1965, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. ברזילי :

אנחנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת צימרמן, ואחריו לחבר הכנסת קושנר.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. קודם כל אני רואה חובה נעימה לעצמי לברך את סגן שר הפנים ואת משרד הפנים על העבודה המקיפה והיפה שעשו, מתוך כוונות, כפי שאמר סגן השר: א. לתאם את חוקי הבחירות והוראות

ועתה אני מגיע לחידוש הגדול ביותר, שאנו מביאים לפני הכנסת את רקעו, וההכרעה היא כמובן בידי הכנסת, וכידוע, בחוקי בחירות גם משמעת קואליציונית אינה קיימת. אין מדינה בעולם בה נתונה זכות הצבעה לתושב שאינו אזרח. אולי המדינה היחידה החורגת מן הכלל האומר שזכות הצבעה לרשות המקומית מוקנית רק לאזרח המדינה, היא אנגליה שבה מי שהוא אזרח האימפריה הבריטית, והוא תושב מקום פלוני, יש לו זכות הצבעה לרשות מקומית אף אם אינו גר בה. מובן שאין להשוות הוראה זו בחוק האנגלי להוראות הקיימות בחוקים שלנו, הנותנות אפשרות לכל תושב שאינו אזרח להצביע לרשות המקומית. דבר זה מקשה מבחינה טכנית, כי הוא מחייב תוספות לפנקס הבוחרים. אי אפשר להשתמש רק בפנקס הבוחרים לכנסת ויש צורך בתוספות על גבי תוספות, המביאות לידי כלבולים ואי-הבנות. אם הבחירות לרשות המקומיות נערכות ביום הבחירות לכנסת, ונוצרות אי-הבנות עליידי כך שלאדם יש זכות להצביע לרשות המקומית ואין לו זכות להצביע לכנסת.

אולם נדמה לי שלא הגורם הטכני הוא הקובע. הגורם הקובע הוא הגורם העקרוני — מה ההבדל בין הבחירות לכנסת והבחירות לרשויות המקומיות. המצדדים בהענקת זכות בחירה לרשות מקומית לא למי שאינו אזרח המדינה, טוענים שהתושבים משלמים מסים לרשות המקומית. אבל הרי גם למדינה משלמים התושבים מסים. ברשות מקומית יכולים להיות תושבים שאינם משלמים מסים, כי אינם בעלי רכוש. אבל למדינה הם חייבים לשלם מסים. טוענים שהתושבים ברשות המקומית מקבלים שירותים. גם מן המדינה הם מקבלים שירותים. הם מקבלים מן המדינה שירותי טעו, בריאות, חינוך ומשטרה. הם גם חייבים בשירות צבאי למדינה. קשה לי איפוא להבין מדוע לא תהיה להם זכות הצבעה במקרה האחד, ותהיה להם זכות הצבעה במקרה האחר.

עשינו בדיקה ויש לנו טבלה השוואתית על מספר האנשים שיש להם זכות הצבעה ואינם אזרחים במדינה, כלומר יש להם זכות הצבעה לרשויות המקומיות, לעומת מספר הבוחרים לכנסת. זה אומר משהו. עובדה היא שרוב התושבים שאינם אזרחים ויש להם כתוצאה מכך זכות הצבעה בבחירות לרשויות המקומיות אינם מנצלים את זכותם זו מכל מיני נימוקים שאיננו רוצה לדון בהם. אבל זה יכול לפגוע בזכות האזרחות שיש להם.

ההשוואה האחרונה שיוכלנו לעשות היתה בימי הבחירות לכנסת הרביעית בשנת 1959, כלומר בפעם האחרונה שהתקיימו בחירות גם לכנסת וגם לרשויות המקומיות. כמובן, לא יכולנו לקבוע בדיוק מי הצביע ומי לא הצביע, אבל הדבר המעניין הוא, שאף-על-פי שהיה עודף של בעלי זכות לבחירות לרשויות המקומיות, הרי מספר המצביעים בבחירות לכנסת עלה על מספר המצביעים בבחירות לרשויות המקומיות. הסטטיסטיקה נעשת לפי מספר הבוחרים שהצביעו במקומות מאורגנים, לאמור, עיריות ומועצות מקומיות, גם לכנסת וגם לרשות המקומית. בשנת 1959 היתה זכות בחירה בבחירות לרשויות המקומיות שהן עיריות ל-795,383 איש, ולכנסת — ל-788,912 איש, לאמור היה עודף של בעלי זכות בחירה לרשויות המקומיות של 6,471 איש. אולם עובדה היא שבאותם מקומות עלה מספר המצביעים בבחירות לכנסת ב-5,889 איש על מספר המצביעים בבחירות לרשויות המקומיות. אמנם, ייתכן מאד כי היו אנשים אשר הצביעו בבחירות לרשויות המקומיות ולא הצביעו בבחירות לכנסת, אבל מאידך גיסא ברור שהיו הרבה אנשים אשר הצביעו בבחירות לכנסת

שלה המרכזיות, תושבי הארץ שהם אזרחי חוץ אינם ממלאים אולי את כל החובות. אינני יודע אם הם נהנים מכל הזכויות, אבל ייתכן שאינם ממלאים את כל החובות, ועל כן מותר לא להעניק להם את כל הזכויות. מה שאין כן לגבי אזרחי חוץ תושבי המדינה במסגרת הרשויות המקומיות. במסגרת זו הם ממלאים את כל החובות, ככל תושב אחר במקום. השיקולים בבחירות לרשויות המקומיות אינם פוליטיים ואינם מדיניים, אלא נוגעים לעניני הרשות בלבד. אם יש פוליטיזציה בבחירות לרשויות המקומיות, הרי זה נובע אך ורק מאיחוד הבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות ביום אחד. בדרך כלל השיקולים בבחירות לרשויות המקומיות הם משקיים, חברתיים, תרבותיים, חינוכיים, חבראתיים, ובראשיתם, ולא שיקולים פוליטיים. לכן אין כל סיבה למנוע מאזרחי חוץ, שהם תושבי מקום מסוים, את האפשרות להביע דעתם בעת הבחירות במקום מושבם.

גם החומר הסטטיסטי, שהביא לפנינו סגן השר, איננו משכנע, מפני שלא נאמר מי השתתף בבחירות לכנסת ולרשויות. ליהפך, הוכח כי רבים מהם לא השתתפו בבחירות לכנסת, אולם בבחירות לרשויות המקומיות השתתפו, משום שכאן מדובר באינטרסים קרובים להם.

אינני רואה שום סיבה לחפזון. נאמר שצריך לאחד את הפנקסים כדי שאפשר יהיה לקיים בחירות לכנסת בזמן מתקבל על הדעת, וקצר, ולא כפי שהדבר נעשה אצלנו. אפשר לקיים בחירות לכנסת גם תוך שלושה חודשים. אני מסכים לכך. אולם מה לזה ולבחירות לרשויות המקומיות? הרי אם יש צורך לקיים בחירות באורח דחוף, לא במועד קבוע, אחת לארבע שנים, ביום ג' לחודש חשוון, אלא כעבור שנתיים, בגלל משבר ממשלתי, כפי שקרה לנו בעבר, אין זה קשור בבחירות לרשויות המקומיות. צריך אז לקיים בחירות לכנסת, כפי שקרה הדבר ב-1961, כאשר קיימנו באורח דחוף בחירות לכנסת בגלל משבר ממשלתי. התקיימו אז בחירות לכנסת, ולא התקיימו בחירות לרשויות המקומיות. מה, איפוא, הנימוק כאן והחזיפות קיימת רק לגבי הכנסת, ואיננה קיימת לגבי הרשויות המקומיות.

יוסף קושניר (מפ"ם):

או היתה "הפרשה".

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

"הפרשה" היתה במסגרת המדינה ולא במסגרת הרשויות המקומיות. גם להן יש "פרשיות" משלהן, אבל אינן מחייבות בחירות. הראייה שלא התקיימו בחירות לרשויות המקומיות ב-1961.

אני חוזר ושואל: מדוע יש לשלול זכות בחירה ממספר כה גדול של תושבים, בגלל הצורך לתאם בין הפנקסים? אפשר לקיים רשימה נוספת של תושבי המקום, שהם תושבי המקום ביום הקובע, ובדרך זאת לאפשר להם להביע דעתם על ניהול עניני העיר שהם יושבים בה. בנקודה זו יש לנו הסתייגות ברורה, וצריך ליהל לשכנע אותנו שאין אפשרות לתת זכות בחירה לאזרחי חוץ תושבי המקום, כדי שנוותר על הדרישה הזאת.

אני עובר עתה לסעיף 8 — הזכות להיבחר. בסעיף קטן (6) נאמר כי כתבר המועצה יכול להיבחר מי שאיננו פסול לפי כל חוק אחר. אני מבין שהכוונה לחוק המיוחד בדבר הגבלת הזכות להיות מועמד. אולם אם רוצים לתאם בין חוק הרשויות המקומיות ובין חוק פנקס הבחורים לכנסת, צריך לדאוג שאמנם יהיה תיאום. בסעיף 7 לחוק הבחירות לכנסת ישנה רשימה שלמה הקובעת מי לא יהיה מועמד.

הבחירות בעיריות ובמועצות המקומיות; ב. לתאם בין הבחירות לרשויות המקומיות והבחירות לכנסת. אשר למטרה הראשונה, אני יכול לומר שאני תומך תמיכה מלאה במטרת, בכונות ובמאמצים של המשרד. אשר למטרה השנייה, אני חייב לומר שיש לי הרבה ספקות ויש בינינו רבים אשר סבורים שלא צריך בכלל לתאם בין הוראות הבחירות לכנסת ולעיריות, אלא להיפך, צריך להפריד ולא לערב שמחה בשמחה, ולקיים את הבחירות לרשויות המקומיות בנפרד, לפי כללים ושיקולים אחרים, ולא להפוך את הבחירות לרשויות המקומיות לאותו מאמץ פוליטי אשר מתלווה לבחירות לכנסת. אבל תהיינה הדעות מה שתהיינה, גם לגבי אלה אשר מחייבים את איחוד הבחירות ביום אחד — והני מוקים רציניים ומכובדים —, הרי צריך היה לעשות את התיאום בצורה מלאה ככל האפשר ולא להשאיר פגמים רבים, שאני רוצה לעמוד עליהם בהמשך דברי. ויסלח לי סגן השר הפנים אם אתעכב תחילה על הפגמים ועל הספקות, מפני שעל דברים שאין לגביהם מחלוקת חבל לי לבזבז את הזמן שברשותי.

אלך לפי סדר הענינים בהצעת החוק. ראשית — לגבי דחיית הבחירות. אמנם, אמר סגן השר כי השר מוגבל בשנה אחת, זאת אומרת אפשר לדחות את מועד הבחירות לכל היותר לחמש שנים מיום קיום הבחירות הקודמות, אבל גם בחוק הקודם וגם בחוק החדש יש שיקול-דעת רחב מדי לשר לקבוע מתי צריך ואפשר לדחות את הבחירות למועצות המקומיות, ומה גם בסעיף קטן (א) לסעיף 5 קובע: "החליטה הממשלה כי אי-אפשר לקיים בחירות במועד, או לא קיימו בחירות במועד, בשום רשות מקומית, יקבע השר מועד חדש לבחירות שיהיה קרוב ככל האפשר לאחר שחלפה הסיבה לאי-קיום הבחירות במועד". מאחר שלא נאמר שום דבר על הסיבה לפיה אפשר לדחות את הבחירות, ודבר זה נתון לשיקולי הממשלה, ואחר כך לשיקוליו של השר, כלומר, לקבוע מתי צריך לערוך את הבחירות לאחר שחלפו הסיבות האלה, — סבורני שיש סמכות רחבה מדי לדחות את הבחירות לרשויות המקומיות.

רצוני להגיד באוזני היושב-ראש הנכבד וחברי הבית, שהנסיון המר שהיה לנו בקשר לדחיית הבחירות ברשויות המקומיות, בהסתדרות ובמוסדות אחרים, מחייב אותנו להיות זהירים יותר וקפדניים יותר בענין זה, ולא לתת לממשלה ולשר את הסמכות הבלתי-מוגבלת לשיקול-דעת ביחס לקיום או אי-קיום בחירות לרשויות מקומיות. דבר זה חשוב מאד, וצריך לעמוד על כך שלא ייפתח פתח בחוק לניצול אפ-שרות הדחיה, ודחיה חוזרת של הבחירות.

דרך אגב, הערה קלה לחידוש בסעיף 5(ב). בחוק הקיים נקבע שביחס לשינוי התאריך על השר להתייעץ עם המועצה, ואילו כאן אבד בדרך הצורך להתייעץ עם המועצה. הנקודה השנייה שלגביה יש לי ולחברי ביתי ספקות רבים, נוגעת לחידוש בסעיף 7, הדן בפנקס הבחורים ובזכות לבחור. סעיף זה, על-ידי שהוא קובע שתהיה זהות של פנקס הבחורים לכנסת ופנקס הבחורים לרשויות המקומיות, מוציא אזרחי חוץ תושבי המדינה מכלל אפשרות להשתתף בבחירות. הנימוק שהביא כאן סגן השר, עם כל חשיבותם, אינם משכנעים. לעניות דעתי, ואינני רואה סיבה מדוע נשלול בקלות כזאת, מעשרים ושמנה אלף תושבי המדינה, את האפשרות להביע דעתם בבחירות לרשויות המקומיות.

הנמקתו של סגן השר לא הביאה בחשבון מספר עובדות, ועל אחת מהן אתעכב. לגבי הבחירות לכנסת, לרשויות המ-

מדוע צריך לקבוע זאת לגבי סיעה בכנסת? נניח שסיעה בת חבר אחד זכתה לייצוג בכנסת בשל ריכוז של עדה מסוימת במקום פלני. האם עובדה זו צריכה להקנות לה סמכות להגיש רשימה בלי לחייב אותה להוכיח שיש לה ייצוג בכל הארץ? איננו סובלים ממיעוט רשימות. מה העידוד הזה שנותנים לציר של סיעה אחת להגיש רשימות? מה ההצדקה לאפשר לציר כזה להגיש רשימה בתל-אביב, בחיפה או בירושלים כשהיא הצליחה להעביר ציר אחד ברמת-גן בגלל האופי המיוחד שלה? איננו צריכים לעודד ריכוזי מפלגות. תופעה זו עומדת בסתירה לכוננתו ולרצונו של הציבור להמעט במספר הרשימות ולהקטין את מספר המפלגות המשתתפות במלחמת הבחירות.

סגן שר הפנים ציין את חשיבות ההוראה האומרת, שכל החתימות מעל ל-250 הראשונות לא יובאו בחשבון. הוא רואה בכך הישג. אני יכול להבין שבנסיבות מסוימות זה יכול להיות הישג במציאות שלנו. רשימה מסוימת יכולה להחתים אלף אנשים ועל-ידי כך למנוע סיעה אחרת מלהשיג חתימות. ההוראה לכאורה מתקבלת על הדעת. אבל אם אנו רואים אותה לאור סעיפים אחרים, בכל זאת יש ספקות. מי שחתם על שתי רשימות — חתימתו פסולה. כן יש הגבלות אחרות בחוק. הסכנה הכרוכה בכך היא, שמי שטרח והשיג 300 חתימות, שמהן נפסלו 60 — רשימתו לא תאושר על-ידי ועדת הבחירות. הכוונה כן היא להקל על הרשימות, אבל יכולים גם לגרום להן נזק. אילו לפחות היו משאירים אפשרות של השלמת הרשימה. אם נפסלה רשימה בעקבות פסילתן של 60 חתימות, יש לאפשר לבעלי הרשימה להשלימה. הוראה כזו צריך להכניס לגוף החוק. בקשר להוראת אחרת של החוק, ההגבלה בדבר 250 חתימות יכולה להיות לרועץ ולשים לאל את הרצון לשמור על צביון הדמוקרטי של הבחירות. יכול להיות שנוטריון צריך לאשר את החתימות כדי להקל על העבודה.

בגלל קוצר הזמן לא אעמוד על הסעיף הדין בכינוי וואת של רשימות המועמדים, אם כי גם כאן יש כמה וכמה סכנות. אנסה להעלות כאן רעיון מסוים בנוגע לבעיה זו. אם רשימה מסוימת הופיעה בבחירות לכנסת או לרשויות המקומיות, ובקדנציה הבאה איננה מופיעה בגלל שינויים במצע פוליטי או מסיבה אחרת, לא תוכל רשימה כלשהי לאמץ לעצמה את האות של אותה רשימה בבחירות הקרובות. כדאי להכניס שינוי בחוק, האומר שתהיה מעין קדנציה של חצי כדי שלא יוכלו לנצל לרעה אותיות של רשימות שהופיעו בבחירות קודמות. נניח שרשימה מסוימת תתבע לעצמה עכשיו את האות א', רשימה שאין לה כל קשר לאות זו. הדבר עלול פגע בכל אחת מן המפלגות. אין זה תורם להיציגה הציבורית ולטוהר הבחירות. זה מוסיף אפשרויות של קומבינציות מיתרות.

סעיף 30(ג) אומר: „בערער לפי סעיף זה ידון בית המשפט המחוזי בשופט אחד ופסקי-דין יהיה סופי; פסק-הדין יימסר לפקיד הבחירות לא יאוחר מהיום ה-12 שלפני יום הבחירות“. הוראה זו יכולה להיות בבחינת אסון לרשימה מה המתכחנת ללכת לבחירות לפי אות מסוימת. 12 יום לפני הבחירות מודיעים לה שאיננה רשאית להשתמש באותה אות, וההחלטה היא סופית. אני חושב שרצוי להקדים את המועד כדי שהרשימה תוכל להתארגן מחדש אם פוסלים לה את השם או את האות. זהו ענין של טוהר המידות כדי שלא יוכלו לנצל הזדמנות זו.

סעיף 41 קובע את שעות ההצבעה. בפסקה (ב) נאמר: „מי שהגיע למקום הקלפי תוך שעות ההצבעה, זכאי להצביע גם אם נתעכבה הצבעתו עד אחרי גמר שעות ההצבעה“.

אינני מדבר על מי שנשללה ממנו הזכות להיות מועמד, דבר הסעון תיקון, אלא בסעיף 7 נאמר כי לא רשאים להיות מועמדים: רבנים ראשיים, נשיא המדינה, מבקר המדינה, הרמטכ"ל, שופטים וכו'. זה נאמר לגבי בחירות לכנסת, ולא לגבי בחירות לרשויות המקומיות. מאידך גיסא, גם ברשויות המקומיות נקבע מי איננו יכול להיות מועמד. אם יהיה איפוא פנקס אחד, צריך לתאם בין שני החוקים.

יוסף קושניר (מפ"ם):

בסעיף 6 נאמר: אם בית-המשפט לא פסל אותו.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

הוא אשר אמרתי. דבר זה נאמר בסעיף 6 לחוק הבחירות לכנסת. אולם יש כאלה שאינם ראויים להיות מועמדים, גם אם בית-המשפט לא פסל אותם. אגב, סעיף זה איננו אומר דבר.

בסעיף 12, הדין בהרכב ועדת הבחירות ובחירתה, נאמר בפסקה (ב): „יושב-ראש ועדת הבחירות ושאר חבריה ייבחרו על-ידי המועצה מכין בעלי זכות בחירה באותה רשות מקומית; בחירתם טעונה אישור השר או מי שהוסמך על-ידיו“. במקום אחר נאמר שההרכב של ועדת הבחירות יהיה לפי ההרכב הסיעתי. ובכן, ממה נפשך? אם ההרכב הוא לפי סיעות, כפי שנאמר בחוק הבחירות לכנסת, מדוע ייקבע, כפי שנקבע כאן, כי בחירתם טעונה אישור השר או מי שהוסמך על-ידי? עלינו להחליט באיזו דרך אנו הולכים — לפי הרכב הסיעות או בדרך אחרת. אם ייקבע שההרכב הוא לפי הסיעות, אין לשר מקום להתערב, וההגיון מחייב לתקן דבר זה. ואגב, בסעיף 12(ד) ניתנת סמכות לשר — גם בחוק הקיים וגם בחוק המוצע — לצרף לוועדת הבחירות מספר מועמדים מחוגים אשר לא באו עדיין לידי ביטוי. לא הייתי גותל סמכות לשר לשנות את הרכב ועדת הבחירות שלא בהתאם ליחסי הסיעות. אני יכול להבין כי מתארגנים חוגים חדשים, וצריך לתת להם נציגות. יהיה איפוא נכון וצודק, אם תינתן להם אפשרות להשתתף כמשקיפים. אחרת לא יהיה גבול לדבר. פעמים רבות הרכב הסיעות הוא כזה שאם יצורפו לוועדת הבחירות שניים—שלושה חברים, ישנתו יחסי הכוחות הלגיטימיים והדמוקרטיים במקום. מוטב לתת להם זכות להיות משקיפים עד שיוכיחו שהם אמנם כוח ציבורי.

בסעיף 21 יש חידוש האומר: „לא יהיו חילופי גברי לפי סעיף זה“ (החלפת נציגים בחזרת הקלפי) „מ-12 שעות לפני התחלת ההצבעה עד 12 שעות לאחר סיומה“. לכאורה ההוראה נראית הוגנת מבחינת אפשרות של עבודה סדירה. אולם עלינו להביא בחשבון את המציאות שלנו, שבה כל אמצעי כשר להפריע או להכביד על יריבים בבחירות. אני יכול לתאר לי שבמקום מסוים מתברר 12 שעות לפני הבחירות שנציג הרשימה איננו רוצה להופיע, שהוא חולה, או שמישורו השפיע עליו לא להופיע, בצורה עדינה או פחות עדינה. מכל מקום אינו מופיע, והרשימה נשארת בלי נציג ואיננה יכולה להחליפו באחר. אני מזהיר מפני אפשרות זו. אם מתברר 12 שעות לפני התחלת ההצבעה שנציג של רשימה מסוימת איננו מופיע — ופעמים רבות איננו מופיע מפני שמישורו דואג שלא יופיע —, תוכל הרשימה לשלוח נציג אחר ותודיע על כך כתבי, כפי שהחוק דורש. אני בעד מחיקת החידוש המוצע בסעיף זה.

אני בעד מחיקה של חידוש נוסף בסעיף 23, האומר שכל סיעה של הכנסת וכל סיעה של המועצה היוצאת רשאית להגיש רשימת מועמדים גם בלי להביא מאתיים חתימות. אם הוראה זו נכונה לגבי סיעה של הרשות המקומית היוצאת,

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות): חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7) (צימרמן, ברזילי, קושניר) —

טוב גם החידוש כי סיעה של המועצה היוצאת וסיעה של הכנסת לא תהיינה חייבות להגיש בידה עם רשימת המועמדים חתימות של תומכיה. נהיה פטורים ממניפולאציות שונות שהיו מתגלות פה ושם בקשר לחתימות של התומכים, ויש להניח שאפשר לסמוך על סיעות קיימות כשם שסומכים בכנסת, ואין צורך להעמיס עליהן עול מיותר זה. לדעתי, חברי הכנסת צימרמן אשר התייחס לזה בהיסוס, אם לא בשלילה, דיבר על דברים היפותטיים שאינם קיימים במציאות. אורכה, יראה לי סיעה מסיעות הכנסת — אינני מדבר על דברים קיקיוניים שנובעים מפילוג, אבל סיעה מסיעות הכנסת, אף הסיעות שהתפלגו מהסיעה שלו, — שאינה מיוצגת בכל הרשויות המקומיות. אי אפשר לדבר בצורה מופשטת שיהיה אלה אחד. אם יהיה באמת איש אחד, אותו איש אחד לא יהיה מסוגל לאסוף חתימות ול' הופיע בכל אזורי הבחירות במדינה. על כן, אם נדבר לא מבחינה אבסטרקטית והיפותטית שאינה קיימת במציאות — הרי זה הגיון בריא.

גם דרישת ההצעה בדבר אמיתותן של חתימות התומכים מצד באיכות של רשימת מועמדים חדשה — רצויה. אפשר גם להתייחס בחיוב לאפשרות של הגשת ערעור על החלטות פקיד הבחירות בענין רשימות מועמדים לפני בית המשפט המחוזי, במקום בית הדין הגבוה לצדק, אך ייתכן שצריך היה להשאיר אפשרות של ערעור על החלטה כזאת, ובפרט שבענין זה בהתאם לסעיף 30ג) דן בית המשפט המחוזי בשופט אחד בלבד. כי הרי מדובר בחתימת גורלה של רשימה או של מועמד ממועמדיה, או של כינוי או אות של הרשימה. דברים חשובים למדי.

והדבר האחרון שנראה לי גם כן כחיוני הוא סעיף משנה (ה) בסעיף 23, האומר: 'מי שחתם על רשימת מועמדים לא יוכל לחזור בו מחתימתו'. אינני מדבר על הסיסמה מי אינו זוכר את המניפולציות שעשו בענין זה, כאשר מפ לגות גדולות שעינן היתה צרה במפלגות קטנות, היו מחתימות אנשים והיו משפיעות על אנשים שחתמו ברשימת מות אחרות שיפסלו את חתימתיהם. אנחנו יודעים באילו אמצעים השתמשו כדי להפעיל לחץ כזה. אני חושב שדבר זה ישחרר אותנו ממניפולציות. ואת זאת עשו מפלגות מסיימות שאינני צריך לנקוב את שמן.

בדברי ההסבר באה ההדגשה שהוראות החוק המוצע הושה, ככל שניתן הדבר, להוראות המקבילות בחוק הבחירות לכנסת, תשי"ט—1959. כאן המלאכה רחוקה משלימות, ומה שמוכר כביכול ככרכה וכחיוב, שההוראה בסעיף 5(ב) מונעת דחיית בחירות לרשות מקומית פוליטית — כאותם מקרים שהשר מחליט ולא הממשלה — מעבר לחמש שנים, פותח למעשה פתח לשינוי של התקופה מארבע לחמש שנים, כפי שהדבר היה קבוע עד עכשיו בחוק בסעיף 20 לחוק (פקודת העיריות, נוסח חדש), הקובע ש'הבחירות הבאות לכל המועצות שלאחר יום ח' בסיון תשכ"ד (31 במאי 1963) יקוימו ביום שבו יקוימו הבחירות לכנסת השישית, ומאו ואילך כל ארבע שנים, ביום ג' השלישי לחודש חשון שבתום ארבע שנים, ובלבד שהשר יהיה רשאי בנסיבות מיוחדות שהן לדעתו מצריכות זאת, לקבוע לעיריה פלוגות מועד בחירות אחר'. בחוק הקיים לא מדובר על אפשרות של הארכה לחמש שנים. הכלל הוא ארבע שנים, אלא מועד בחירות אחר בלבד. ויש להניח שאם יהיה כדאי מבחינת קוגניות קואליציוניות להאריך את התקופה, ישמשו בחידוש זה לפחות בשנה אחת, אם לא למעלה מזה, עלידי תיקון החוק. וכבר היו דברים מעולם. החשש אינו תיאורטי

אני חושב שההוראה מיותרת, כי היא מאפשרת לרדוף אחרי אזור שאיננו רוצה להצביע ולהביאו לקלפי. מי שלא הגיע לקלפי עד השעה היעודה, למעשה הוכיח שאיננו רוצה להצביע, ואין צורך לתת לו שהוא נוספת. חברי ועדת הקלפי עייפים, וצריך להתחשב בכך. אין בהוראה זו כדי לתרום לטוהר הבחירות.

סיעות תנועת החירות והמפלגה הליברלית אינן קובות עמדה לחיוב או לשלילה להצעת החוק. אנו נקבע את עמדתנו לאור תוצאות הדיון בהצעה. הבעתי את הספקות לגבי סעיפים אחרים בחוק. נראה מה תהיינה תוצאות הדיון ומה תהיה עמדתו של משרד הפנים. לאחר מכן נקבע באופן סופי את עמדתנו להצעה זו, שיכולה להיות לברכה, ויכולה גם להיות לרועץ.

היו"ר י. ברזילי:
רשות הייבור לחבר הכנסת קושניר.

יוסף קושניר (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. הערותי מוסבות בעיקר על חוק הרשויות המקומיות (בחירות), אם כי שני החוקים שלובים.

תוך שבוט אחד הספיקו להשתנות פה ושם בדברי ההסבר להצעת החוק. כחנתי להבדלים בין הנוסח הקודם שהתפרסם בלבן לבין הנוסח שבחבורת הכחולה. ואם כי בחבורת הכחולה בדברי ההסבר פחות קלושים, הרי גם בנוסח החדש אינם ממצים.

בטבע הדברים שבמסגרת הדיון במליאה ואף במסגרת הזמן המוקדש לדיון זה אין להתעכב בפרטות על כל הסעיפים אשר בחוק, שמספרם מגיע ל-81, ואפשר רק להעיר הערות כלליות מעטות, ואף זה במרומו, מתוך הנחה ומחשבה שעיקר המלאכה תיעשה בהצעה שאליה יועבר החוק. בזה אני אומר שאני מסכים להעביר הצעת החוק להצעה, שלא כהיסוסיו של חבר הכנסת צימרמן שקדם לי.

אמנה תחילה את הדברים שאני רואה אותם כחיוני, אחר כך אמנה את הדברים שאני רואה אותם כשלילה. ודאי יש מן החיוב בריכוז ההוראות בחוק אחד לבחירות לעיריות ולמועצות המקומיות, וחבל שאי אפשר היה לשלב כאן בצורה כלשהיא את הבחירות למועצות האזוריות. בדרך כלל יש עכשיו מגמה לכתוב קודמסים, אם זה בחוק פלילי ואם זה בחוקים אורחיים, כי שאדם לא יצטרך לחפש אחרי חוקים שונים במקומות שונים. גם כאן הריכוז הוא דבר בריא ואני מקדם אותו בברכה.

יש גם מן החיוב שזכות הבחירה לרשות המקומית תהיה מותנית באורחות, כי לצערי היו נוהגים לזלזל בתנאי זה של אורחות במובנים שונים. הדבר תוקן פה ושם במרוצת השנים לאחר שהתרענו על כך בהודעות שונות. אני מתפלל על קודמי בחיכות שהביע תמיהה על ענין זה. אתם חזקו לא שכתחתם, חברי הכנסת הנכבדים, שרק לפני חצי שנה או שנה החלטנו שופט במדינת ישראל צריך להיות אורח. במשך שבע-עשרה שנים יכול היה שופט במדינת ישראל לא להיות אורח. היו עובדי מדינה בכירים שעבדו לפי חוקים מיוחדים, שאולי חרצו גורל של עניינים והם לא היו צריכים להיות אורחים. נהגנו זלזל בענין זה ואני מברך על כל תיקון שמופיע באחד החוקים, האומר שאדם שרוצה לקבל זכויות צריך גם לשאת בחובות, ואחת החובות היא קודם כל אורחות. אני מתפלל על המהססים בענין זה, ומה גם שהנימוקים, כפי שהסביר סגן שר הפנים, מבחינה פסיקאלית ומבחינות אחרות, דומים גם במקרה זה או זה.

ספק גם אם נחזין השינוי של העלאת הגיל מ־21 ל־25 שנים הדרוש כדי להיבחר. אמנם לגבי הכנסת קבוע גיל זה בסעיף 6 לחוק יסוד: הכנסת, אך אין לשכוח שהיקף האחריות של הנבחר לכנסת והידע הנדרש ממנו עולים או צריכים לעלות, על האחריות. היקף הענינים והידע הנדרשים מן הנבחר לרשות מקומית. גם הבררים המתנים את הזכות להיבחר שונים לחלוטין מן החוק הקיים ומן הקבוע בחוק יסוד: הכנסת. בעוד שבהתאם לסעיף 6 לחוק יסוד: הכנסת נדרשת רק אורחות ישראלית וגיל של 21 כדי להיבחר, ורק שלילת זכות זו על־פי החוק על־ידי בית־המשפט פוסלת אדם להיבחר, ובעוד שבהתאם לסעיף 36 לחוק הקיים זכאי להיות מועמד ולהיבחר כחבר המועצה מי שרשום בפנקס הבוחרים והוא בן 20 שנה ומעלה, ולא נזכרת אפילו האפשרות של פסילתו עקב בחומו בית־המשפט, הרי החוק החדש מערים שורה שלמה של הגבלות, ובתוכן גם דברים מעור־פלים למדי, דברים הפותחים פתח גם לשימוש לא תמיד לפי קנה־מידה אובייקטיבי וצודק. כזאתי לסעיף 8, הקובע מלבד רישום בפנקס הבוחרים, מלבד גיל של 21 ומלבד מקום מגורים קבוע בתחום הרשות המקומית המתאימה, גם תנאים אחרים המובעים בסעיף־המשנה (4), (5) ו־ (6) של אותו סעיף, דהיינו: אם המועמד לא הוכרז כפסול־דין; אם המועמד לא חוייב בדין בפסק־דין סופי על עבירה שיש עמה קלון, תוך חמש שנים שקדמו ליום הגשת רשימת המועמדים הכוללת את שמו, וא לאחר מכן, ואם המועמד אינו פסול לפי כל חוק אחר. השינויים מדברים בעדם, הם חמורים ואף מעורפלים, כגון המושג "קלון" שיכול להיות שנוי במחלוקת, ואף תקופה של חמש שנים וכדומה. שינוי זה דוחק לא צוין בדברי ההסבר. צודק, כמובן, הדבר שאם בית־המשפט שולל במפורש את הזכות להיבחר, בחדאי יעשה זאת מתוך זהירות רבה ומתוך בדיקה קפדנית, והדבר הוא גם ספציפי, בעוד שהנוסח הקיים פותח פתח לאנשי השלטון או לחולשים על הענינים ברשות המקומית לשימוש לרעה.

משום־מה הושמט סעיף 46 של פקודת העיריות, הקובע שהבחירות למועצה תהיינה כלליות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות, כפי שהדבר קבוע בשינוי מתאים בסעיף 4 לחוק יסוד: הכנסת. ספק אם תצמח טובה מן השינוי, שהזכות לבחור לא תהיה תלויה בעובדה של מגורים במשך שישה חודשים במקום לפני היום הקובע, דבר הנדרש כיום לפי סעיף 25(א)1. ספק אם השמטת הצורך של מגורים במשך שישה חודשים לפני היום הקובע היא לטובה. לדעתי, תנאי זה של מגורים במשך שישה חודשים מפחית מן האפשרויות של מניפולציות והעברת אנשים, ממש ברגע האחרון, לשם מתן זכות בחירה.

אופייני גם השינוי בסעיף 14 של הצעת החוק, לעומת סעיף 29 לחוק הקיים. בעוד שבחוק הקיים קבוע הגוף שהשר צריך להתייעץ עמו לשם הקמת ועדת בחירות לעיריה בה מכהנת רשות ממונה, והגוף הוא קבוע, דהיינו — ועדת העיריה; הרי הצעת החוק קובעת שההתייעצות תהיה עם גופים המייצגים, לדעת השר, את תושבי המקום. יש כאן שינוי, ולא שינוי לטובה, כי הוא פותח פתח ללחצים ולהשפעות.

החוק הקיים אינו מבדיל בין ועדת בחירות של גוף קיים לבין ועדת בחירות של גוף ממונה, שבשתיהן יש להתרות על אי־מילוי התפקידים כראוי, ורק אחרי התראה אפשר לפטר ועדה כזו; ואילו הצעת החוק (במדיה שהס' פקתי לעקוב אחריה) קובעת את ענין ההתראה רק לגבי ועדת בחירות של גוף קבוע, ואילו לגבי ועדת בחירות של

לבד. כפי שזדאי זכור לחברי הכנסת, נתקבל חוק לתיקון פקודת העיריות בסיון תשכ"ג. אותו תיקון היה למעשה קנוניה בין מפלגות הקואליציה, ובעיקר בין מפא"י ומפד"ל 'בהסכמת אחדות העבודה—פועלי ציון, והבחירות נדחו אז בשנתיים והוצמדו למועד הבחירות לכנסת השישית. כידוע, אחד מסימניה המובהקים של הדמוקרטיה הוא לקיים בחירות במועדן, כדי שיהיה מוראו של הבוחר על הנבחר, ושהנבחר יידע שהוא ישרת בתפקידו רק אותו מועד שאילו נבחר ולא למעלה מזה. אפשרות הארכת התקופה לשנה או אפילו למעלה מזה משחררת את הנבחר מכך ומתלותו בבוחר, וממילא מחבלת בדמוקרטיה.

ב־1963 נעשתה קנוניה בין מפלגות הקואליציה, כש־מפא"י הסכימה להבאת חוק הכשרות בכנסת והמפד"ל הסכימה לוותר על מועד הבחירות הקבוע והארכת המועד מארבע לשש שנים. דווקא משום כך זהו אחד הסעיפים החשובים הקובעים את דמות הרשות המקומית, אם לחיוב ואם לשלילה. גילים אנו לצעורנו בולוול בענין זה, אם זה בהס' תדורות ואם זה במדינה. על כן היתה חשיבות גדולה מאד שענין זה יבוא על פתרונן. ואם מתפארים בחוק זה שהרי ראוינו, ככל שניתן הדבר, מושגות להוראות הבחירות המקבילות בחוק הבחירות לכנסת, הרי כדאי היה ללכת בעקבות הסעיפים 4, 44 ו־45 שבחוק יסוד: הכנסת, בתיאומים מה־אימים. כי הרי אותם סעיפים מכבידים קצת על מלאכת הולול במועדי הבחירות. קביעת רוב מן המספר הכולל של חברי הכנסת לגבי שינוי אופן הבחירות בקביעת רוב מיוחס של שמונים חברי כנסת לגבי סעיף 44, על כך שאין בכוחן של תקנות שעת חירום להפקיע אפילו זמנית את תקופה או לקבוע בו תנאים או לשנות חוק זה, מכבידים על מלאכת הולול בדמוקרטיה. ואגב הכנסת שינויים, אם באמת ההכנה לדמוקרטיה ולהשגות החוק לחוק יסוד: הכנסת, צריך היה לתקן מעוות זה, ואם זו היא הכונה — אני מקהה שסגן שר הפנים לא יטען: נושא חדש.

בדרך כלל יש פגם בחוק הקיים בסעיפים 21 ו־22, לפיהם יכולה הממשלה להחליט שאי־אפשר לקיים בחירות בשום עיריה, ושר הפנים — שאי־אפשר לקיים בחירות בעיריה פלוגית. סמכות להחליט כזאת, אפילו ללא מתן נימוקים, מאפשרת גם שימוש בחוק לפי נוחיות השלטון. כי הרי שונה הדבר מסעיף 143 בענין סמכות השר לגבי מועצה מתמקעת או נכשלת, כשמפורטים נימוקים לשימוש באותה סמכות. ואילו העדר חובה של מתן נימוקים פותח פתח לדחיות, אף אם אין להן הצדקה אובייקטיבית. ומשום כך קביעת סעיפים אשר ימעיטו אפשרות כזאת היתה בה חשיבות לחיסון הדמוקרטיה ולשמירת זכויותיו של האזרח. ואם כי הסעיפים 21 ו־22 קיימים גם בחוק הנוכחי, בכל זאת גם לגביהם חל שינוי, שינוי לרעה, וזה בשני מובנים. בענין שבסעיפים 21 ו־22 מדובר על כך שבמקרה של קביעת מועד חדש יהיה אותו מועד מיד לאחר שחלפת הסיבה לא־קיום הבחירות במועדן, הרי בהצעת החוק מתחלפת המילה "מיד" בביטוי "שהיה קרוב ככל האפשר לאחר שחלפה הסיבה". ואין זה שינוי סגנוני בלבד, כי אם שינוי של תוכן. ולא עוד אלא — וזה חשוב יותר — שבעוד שלפי החוק הקיים, בסעיף 22, קובע השר מועד חדש לבחירות בהתייעצות עם המועצה הקיימת אותה שעה, הרי בהצעת החוק שלפנינו הושמט הצורך להתייעץ ולשמוע את דעתה של המועצה הקיימת אותה שעה, והשר יעשה זאת לבדו. אינני יודע אם זה נעשה במכוון או בדרך מקרה בלבד, אך ברור שיש כאן צמצום הזכויות של האזרח ושל נציגותו.

— חוק הרשויות המקומיות (בחירות); חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7) (קושניר, ברזילי, קלינגהופר) —

יושב בו ביום הגשת הבקשה. אם העתיק את מקום מגוריו ואינו יושב עוד באזור הקלפי בו הוא רשום, אזי נתונה לו האפשרות, לפי החוק הקיים, תוך תקופה של שישים וחמישה יום אחרי היום הקובע, לבקש הכללת שמו ברשימת הבוחרים של מקום מגוריו. דבר זה עשוי להקל עליו לא מעט בשימוש בזכותו להצביע ביום הבחירות, שכן הוא פוטר אותו, בגבולות המועד האמור שהחוק קובע להגשת הבקשה, מן הצורך לנסוע ביום הבחירות למקום מגוריו הקודם. לעומת זאת יוכל, בהתאם להצעה המונחת לפנינו — אם תתקבל — כל חבר מועצה של רשות מקומית לדרוש הכללת שמו של בוחר ברשימת אזור הקלפי בו היה תושב ביום הקובע, וכנגד דרישה זו יהיה הבוחר חסר-אונים. תי" של מן הבוחר האפשרות להתאים את אזור הקלפי בו הוא יצביע, למקום המגורים אליו הוא עבר אחרי היום הקובע. בהתחשב במידה הגבוהה יחסית של ההגירה הפנימית בארץ, צנו, יגרום שניו זה של החוק להכבדה לא מעטה על מספר רב של בוחרים, שיוכרו ביום הבחירות לנסוע ממקום מור"םם למקום מגוריהם הקודם, על מנת שיוכלו למלא את חובתם האזרחית ולהשתתף בבחירות לכנסת. אינני רואה צורך בהכבדה זו, מלבד אולי הצורך המדומה, הנובע מטעמים צרים של נוחיות אדמיניסטרטיבית.

החומרה שבדבר מיותרת. היא גדולה פי כמה, כשה מדובר הוא בבחירות הרשויות המקומיות. שכן, בעוד שלגבי הבחירות לכנסת ההצבעה בכל אזורי הקלפי של המדינה מתייחסת לבחירת אותו מוסד, הרי לגבי הבחירות המקומיות היא מתייחסת, באזורי קלפי שונים, לרשויות מקומיות שונות. האם טוב ורצוי שהבוחר יבחר במועצת עירייה או במועצה מקומית עיריית תחום שיפוטה נטש, ולא יתן רשאי תושבו במועצת עירייה או במועצה מקומית שבחצומה הוא תושב? העמוד לו הזכות להשתתף בבחירות למועצה שאת קשריו עם אזור שיפוטה כתושב הוא ניתק, ולעומת זאת לא יוכל לתת קולו בבחירות למועצה שבאזורו הוא יושב כעת, שעם תושביה הוא מעורב עכשיו ובניהול ענייניה המקומיים הוא מעוניין. תיקון שתוצאותיו תהיינה כאלו, איננו מתקבל כלל על הדעת.

כדי למנוע אי-הבנה רצוני להדגיש, כי אני מחייב את הוראת החוק הקיימת, לפיה הזכות המאטריאלית לבחור תלויה ומותנית בהיות הבוחר רשום במרשם התושבים ביום הקובע. טוב הובר שנדרשת מן האזרח הבוחר תקופה מינימלית של ישיבתו בארץ. אולם משנתמלא תנאי זה, מה הטעם להרחיק לכת מעבר לכך ולהצמיד את הבוחר לאזור הקלפי בו היה תושב ביום הקובע? דבר זה יביא רק לינוי טרחה וטרדה מיותרת לרכים, שיוכרו לנסוע ביום הבחירות ממקום למקום, בלי שמכתיבה הסדר הסביר של דיני הבחירות תהיה בכך תועלת כלשהי.

בסוף דברי אעיר שאמנם אין אני מתנגד להעברת הצעת החוק לחקרה. אולם תקוה אני שהעדה תיתן דעתה על השאלה שהרשיתי לעצמי להעלותה, ויתן לה את הפתרון הרצוי והמתאים ביותר; פתרון שיהיה מוכרח במידה גדולה יותר על-ידי שקולים של נוחיות מהלכית-ביורוקרטית. על-ידי שקולים של נוחיות מהלכית-ביורוקרטית.

יהודה שער (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אעמוד על השי- פורים והתיקונים שמכניס החוק המוצע בסדרי הבחירות לרשויות המקומיות. עשו זאת במידה רבה חברי הכנסת שקדמו לי. רצוני לעמוד על שלושה דברים יסודיים ועקרי- יים, דבר אחד שאינו בחוק ושני דברים שישנם בחוק.

גוף ממנה — לא מוזכר ענין ההתראה בקשר לשינוי הרכב או פטורין ומיניו ועדה אחרת במקומה. בעוד שבסעיף 30 לחוק הקיים המניין החוקי של ועדת הבחירות הוא רוב חברי ועדת הבחירות, הרי הצעת החוק מעמידה מנין זה רק על שליש. ואילו כעבור שעה מן הזמן שנקבע להתחלת הישיבה, מספיק רוב של מספר הנוכחים. כן חסר האלמנט המוזכר בסעיף 31. יש לראות טעם לפגם גם בסעיף 19(ב), הפותח בכל זאת פתח לקבוע מקום קלפי במועדון מפלגתי, פוליטי, ב"תכנסת, מוסד ציבורי, מקום תפילה, בעוד שבחוק הקיים, בסעיף 66, אין אפשרות כזו נזכרת.

א"אפשר עוד להתעכב על פרטים נוספים, אך ברור ששינויים רבים אלה, שרובם אינם רצויים, אינם באים לידי ביטוי בדברי ההסבר הקלושים.

זהו אסל הקצה של רשימת העצרת שיוכלתי להעלות במסגרת זו של התיכוח, אך אין ספק שאין זה ממצא את הכל, ויתר המלאכה — מקוה אני — תוכל להיעשות בח' עדה אליה יועבר החוק בהתאם לקביעת ועדת הכנסת, אם להעדת החוקה, חוק ומשפט ואם להעדת הפנים, שהדבר הוא בתחום סמכותה. הבינוני שסגן שר הפנים הציע להע' ביר את חוק הרשויות המקומיות (בחירות) להעדת החוקה, חוק ומשפט; ואת חוק פנקס הבוחרים לכנסת — להעדת הפנים. אני מוכן להסכים להצעה זו.

ולבסוף אני רוצה להעיר עוד שתי הערות. אני יושב, יחד עם סגן שר הפנים, בהעדת נוסח חדש, ואנחנו דנים עכשיו בפקודת המועצות המקומיות, בסעיפים שהצעת החוק הנוכחית מנסה לבטל אותם. אין זו התופעה הראשונה. ראינו דבר כזה גם בחוקים אחרים, בחוק הפלילי, בחוק התעבורה וכו'. משום כך היה רצוי שיהיה כאן יתר תיאום.

הערה האחרונה מתייחסת לפנקס הבוחרים. כשקיבלנו את ההצעה כחוברת לבנה, הוסבר לנו שאנחנו צריכים לקבל זאת מפני שפנקס הבוחרים עשוי להתקבל ב"ס במאי. התאריך הזה כבר עבר, ודברי ההסבר נשארו באותו הנוסח. שמא ילמדנו רבנו מדוע נשארו הדברים באותו הנוסח, ומה האפקט המעשי של הדבר.

היו"ר י. ברזילי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קלינגהופר, ואחריו — לחבר הכנסת שער.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חברי וידידי, חברי הכנסת צימרמן, נקט עמדה מעמיקה ומפורטת כלפי הצעת חוק הבחירות לרשויות המקומיות, ומשום כך אסתפק אני בכמה הערות על הצעת החוק השניה שלפנינו. היא הצעת חוק התיקון לחוק פנקס הבוחרים.

הצעת חוק זו לא זו בלבד שהיא קצרה בהיקפה, אלא רוב הוראותיה הן בנות משמעות טכנית גרידא או משנית בלבד, ולא אתעכב עליהן בקריאה ראשונה, הצריכה לשאת אופי של דיון כללי. אולם ענין אחד, חשיבות מהותית נודעת לנו, וארשה לעצמי לעמוד עליו בקצרה. כונתי היא להסדר לחוש המצוץ, לפיו ניתן יהיה לאלץ בוחר לכך שלא ישתמש בזכותו להצביע בבחירות לכנסת אלא באותו אזור הקלפי שברשימת הבוחרים שלו היה רשום ביום הקו- בע, כלומר — ב"ב בצמבר האחרון שקדם לשנת הבחירות.

לפי המצב הקיים יכול הבוחר לבקש תוך שישים וח' מישה יום אחרי היום הקובע העברת שמו מרשימת הבוחרים, בה הוא כלול, לרשימת הבוחרים של אזור הקלפי שהוא

מראש לדחות את הבחירות למועד אחר, אם הוא מוצא, מסיבות של שיקולים של נוחות שלטונית או של המצב בדעת-הקהל באותו רגע, שיש לדחות את הבחירות. וכבר הטעימו קודמי שקיום בחירות במועדן הוא אחד היסודות לדמוקרטיה. אם השלטון יכול לבחור לו את המועד הנוח לו לעריכת בחירות — פירוש הדבר שתמיד ידחה אותו, או יתאים את המועד לפי הערכתו להצליח בבחירות. במש"ט הדמוקרטי צריך השלטון לתת את הדין במועד קבוע בראש. יכול לפעמים לקרות שיש צורך להקדים מועד זה, בגלל משברים שונים. אבל אי-אפשר לומר שאם השלטון מוצא שכעת דעת-הקהל אינה נוחה לו — הוא דוחה את הבחירות. והואיל וכבר נתנסינו במציאות שלנו שדברים כאלה קורים — אינני בא עכשיו לחוות שחוורת על דברים שלא קרו; זה קורה אצלנו בהסתדרות וגם ברשויות אחרות —, אני חושב שסעיף זה איננו במקומו, ומן הצורך למחוק אותו. אין פירוש הדבר שגם אז לא יקרה שידחו את הבחירות, כי המחוקק יכול תמיד לשנות חוק קיים. אבל אין נותנים מראש, בחוק שרק עכשיו מביאים לכנסת, גושפנקה ופייפרינג לדחיה, אף בלי להגדיר את הסיבות המצדיקות, לשנה שלמה. לדעתי, פה מדובר על ליקוי יסודי.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש וכנסת נכבדה, אני רוצה להעיר הערות קצרות על סעיפים אחדים. הרבה הערות כבר נשמעו מפי קודמי, והיתר בוודאי יבואו לדיון מפורט יותר בחזרה.

(א) אני בעד זכות בחירה לרשויות המקומיות לחי"שבים שאינם אזרחים. אני חושב שהנושא של הרשות המקומית שונה במקצת מן הנושא הארצי, ויכול בהחלט מישור להיות תושב טוב של המקום, ולא להיות אזרח המדינה. בעיקר כשאנו יורעים שבמציאות היהודית שלנו יש כמה וכמה תופעות שצריך להתחשב בהן, ואינני רואה סיבה שאדם חייב להיות אזרח המדינה כדי להצביע לרשויות המקומיות. הוא חייב להיות אזרח המדינה כשהוא בוחר לרשות המרכזית של המדינה; הוא חייב להיות תושב המקום כשהוא בוחר לרשות המקומית. אבל למה הוא חייב להיות אזרח המדינה כדי להצביע בבחירות לרשות המקומית, — אינני מבין, ואינני חושש מפני השפעה שלילית של אותם תושבים שאינם אזרחי המדינה על תוצאות הבחירות ועל ניהול עניני המקום.

(ב) סעיף 22 אומר שאם לא באו כל חברי ועדת הקלפי בזמן הספירה — יכלו גם חבר אחד בלבד לפעול כהעדת קלפי, והפרוטוקול שייחתם עלידינו אינו טעון חתימה נוספת. אני יכול להבין שסעיף זה אולי בא כתוצאה מן הנסיון שאין חברי ועדת הקלפי מתמידים ואינם יושבים עד הסוף. אבל נראה לי שמוסר קצת להגיד שגם אם נשאר רק חבר אחד — זה מספיק, ואם הוא חותם על הפרוטוקול — הפרוטוקול חתום. אם כן, אפשר לומר שהדבר כך גם אם שום אדם אינו חותם. אבל הואיל וקובעים פה מינימום של חבר אחד לפחות, אני אומר: שלא יהיה אחד, אלא יותר, כדי שלא נשאר ענין זה להכרעה של איש אחד בלבד.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

לפחות שניים שאינם ממערך אחד.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

סעיף 61 אוסר על חברי ועדת הקלפי לנהל תעמולות בחירות. לי לא ברור אם הכוונה רק ליום הבחירות או בכלל, מאז המינוי. יכול הייתי להבין שאיסור זה מוצדק ליום הבחירות. אבל אי-אפשר לאסור זאת באופן כללי. כי בדרך

מה אין בחוק? בחוק המוצע אין הוראה בדבר בחירות אישיות של ראשי הרשויות המקומיות. ועל כך מצטער אנוכי צער רב. סברה-הכנסת רוון העלה הצעה בנושא זה ביום 12 בפברואר 1964. מטרת הבחירה האישית של ראשי הרשויות המקומיות היא — להגדיל את סמכותם ואי-תלותם של ראשי הרשויות המקומיות, ובדרך זו להגיע למידה גדולה יותר של "דמפלגטיזציה", ליתר יציבות, מניעת קנוניות וכלנתרונים ברשויות המקומיות. אנו עדים שהשלטון המקומי סובל מליקויים אלה במידה שאי-אפשר להתגבר עליהם בשיטת הבחירות הקיימת. אילו היה ראש העיר נבחר באופן אישי, היה בלתי-תלוי באופן יחסי, ויכול היה לנהל את עניני העיר כפי להיות תלוי בקומבינציות חדשות שעלויות להתקם במועצה וצפוי להדחות שאנו עדים להן לעתים קרובות מאד. אני מצטער שבגלל חילוקי-דעות בקואליציה, ענין שהוחלט עליו באופן עקרוני בכנסת הרביעית, לא הגיע לכלל הכרעה בכנסת הזאת.

אני מצטער על שני דברים הכלולים בהצעת החוק, כי לדעתי אינם משפרים את מצבו של השלטון המקומי. הראשון הוא — סעיף 4 הקובע הצמדה בין יום הבחירות לכנסת ויום הבחירות לרשויות המקומיות. אני יודע יפה את הטענה שיש להמעיט בבחירות, כדי לא להכניס את המדינה לקלחת הבחירות כל שנה או שנתיים. נכון הוא שהבחירות לרשויות המקומיות נשארו אופי של בחירות פוליטיות כלליות. מאידך גיסא, העובדה שהבחירות לרשויות המקומיות מתקיימות באותו יום שמתקיימות הבחירות לכנסת, גורמת שלמעשה אין דיון רציני על בעיות הרשויות המקומיות. הבעיות הארציות הכלליות מאפילות על הבעיות המקומיות. כל מטרת הבחירות לרשויות המקומיות הוא להעמיד לדיון ציבורי את הבעיות העומדות להכרעה. אמנם קורה שאזרחים מבחינים בין הבחירות לכנסת ובין הבחירות לרשות המקומית, ולעתים יש אי-אלה הבדלים בתוצאות הבחירות, אבל רק כאשר המועמד לראשות העיר הוא איש בולט. אולם על הנושאים המקומיים אין דגים. ואני חושב שעליידי כך מקשה חים קיפוח רציני את השלטון המקומי.

ואין זה המקרה היחיד של "קיפוח" השלטון המקומי. אחד הבולטים הוא זה שמבקר המדינה מוסר דו"ח שנתי שעליו דנה הכנסת. אבל הוא מוסר גם דו"חות על הישגות יות המקומיות, ואלה לעולם אינם מגיעים לדיון.

יש לי הרושם שהשלטון המקומי טעון הבראה אף יותר מאשר השלטון הארצי המרכזי. לכן קביעת מועד אחד לבחירות לכנסת ולרשויות המקומיות דוחקת לקרן זהות את הבעיות והנושאים של השלטון המקומי. נדמה לי שבתחום זה יש צורך בתיקון כדי שנעמיד בעיות אלו לחיכוח מר-כיוצא. ודאק בשלטון המקומי יש פיגור רב, הנוגחה, אי-סדרים ודברים הטעונים הכרעה ציבורית, ורק הבוחר יכול לעשות זאת אם הענינים יבואו לפניו.

אבל יש גם דבר אחר בהצעה זו, שאני רואה אותו כמעין אישור לדבר לא-רצוי שרוצים כבר עכשיו להכין, ומתוך הנסיון אנו יודעים שזה יכול לקרות. סעיף 5 קובע שאפשר לדחות את מועד הבחירות. אבל הפעם יש כעין תיקון לטובה, אומרים: רק לשנה אחת. אבל למעשה על ידי כך נותנים אישור מראש לדחיה לשנה. בעצם, עליידי כך קובעים שאם השלטון המרכזי מוצא (כי הכרעה בענין זה היא בידי השלטון המרכזי, ואין פה כל פירוט של הסיבות שלפיהן השלטון המרכזי צריך או יכול להחליט על דחיית הבחירות; כתוב במשפטים: אם הוא מוצא) שאי-אפשר לקיים את הבחירות — פירוש הדבר שנותנים לו יסויי-כוח

בסעיף 12(ד) ניתנת סמכות לשר, לגבי רשות מקומית שלא נתקיימו בה יותר משלוש בחירות, להוסיף עד כדי רבע ממספר חברי המועצה על דעת עצמו. ונשאלת השאלה מדוע השר צריך את זכות היתר הזאת? המועצה מתייצבת בפני הבוחר עליי בחירות דמוקרטיות — והציבור יודע מה שהוא רוצה, ואם לא רצה באנשים מסוימים, לדעתי לא צריכים הם להיות במועצה המקומית עליי מינוי מלמעלה או עליי הכתבה מלמעלה. לא נראית לי הדרך הזאת. אני סבור שגם השר מעמיד עצמו במצב לא-נוח עליי כך. אין ספק שיהיו לחצים, ועליי כך הוא מומין בעצמו לחצים, ואני מציע לשחרר אותו מהם ולמחוק סעיף משנה זה.

אשר לפרק "הצבעה וספירת קולות", נראה לי שספר סעיף אחד שאולי הוא טכני בעיקרו ואינני יודע היכן מקומה בתקנות או בחוק, אבל אולי גם מקומו הנכון בחוק. נודע לי כי בבחירות האחרונות יכלו אנשים מסוימים להשיג מעטפה של בחירות ועליי מעטפה אחת כזאת יכלו לגלגל עשרות פתקי הצבעה אשר בעזרתם הכתיבו מראש למצביע במי יבחר. זאת דרך פסולה בהחלט. כדי למנוע תקלה זו, אני מציע שיוכנס סעיף לפרק של "הצבעה וספירת קולות" אשר תוכנו יאמר: ברגע שאדם נכנס למקום הקלפי ומקבל מעטפה להצבעה, תיחתם אותה מעטפה בחותמת המיוחדת הנושאת את מספרה של אותה קלפי. בדרך זו, אף אם יש לו מעטפה נוספת שהשיג אותה, אינני יודע מאין, לא יוכל להשתמש בה ואז אנו מוציאים מכלל אפשרות מעשים בלתי חוקיים כאלה.

אני מחייב את הסעיף האומר שסיעות הקיימות בכנסת או ברשויות המקומיות אינן צריכות לאסוף חתימות על מנת להגיש רשימת מועמדים.

זעור הערה לחוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7). בסעיף 2 — סעיף 23(א) לחוק העיקרי — כתוב: "חבר מועצה של עיריה או של מועצה מקומית רשאי להגיש לשר הפנים בקשה להחליט את שמו של בוחר מרשימת הבוחרים בה הוא כלול ולכלול ברשימת הבוחרים של אזור קלפי שבי חתום ישוב אחר שבו היה חושב ביום הקובע". אינני בעד מתן אפשרות כזאת לכל חבר מועצה וראש מועצה, הערעור הוא שאיש אשר נבחר לרשות המקומית נוטל לעצמו איננו נדון עליי שר הפנים. אמנם, הבקשה באופן פורמלי מוגשת לשר הפנים, אבל שר הפנים אינו דן בה. השיפוט בענין זה ניתן לפקיד, והם, הפקידים, יצטרכו לשפוט בין שני אורחים, אם, כיצד, ואיפה לקבוע את מקום הבחירה של האיש שמעוררים עליו. משום כך אני סבור שהסעיף הזה, או שיש לחקנו באופן שלא פקידים ידונו בנושא זה של ערעור אלא איזה מוסד שיפוטי, או למחוק אותו. בזה אנו מסירים אפשרות של התכלות לאנשים אשר רוצים להעבירם ממקום למקום. יכול להיות שדחוק הת' נכלות זאת תבוא לגבי אנשים שרוצים להכניס לרשימת נבחרים, אשר נציג רשות מקומית איננו מעוניין שהם יהיו במקום זה ואז הוא יבקש העברתם למקום אחר. אני סבור שאין לתת פריבילגיה כזאת לחבר מועצה של עיריה או של מועצה מקומית.

אדוני היושב-ראש, לכסוף אני מברך על הצעת חוק זו ומבקש העברתה למעדה.

היו"ר י. ברזילי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת וילנסקה, ואחריה לחברת הכנסת, ברד.

כלל חברי ועדת הקלפי הם נציגי מפלגות, ובאים כנציגי מפלגות, ואין כל סיבה סבירה למה לא יוכלו לעסוק בתע' מולת בחירות. יש מקום לומר שביום הבחירות, כשהם יוש' בים כחברי ועדת הקלפי, אינם זכאים לנהל תעמולה.

אדוני היושב-ראש. אני מסתפק בהערות אלו, מתוך הנחה שהרבה דברים אחרים יבואו לידי ביטור בוועדה. אבל בעיקר אני עומד על הענינים העקרוניים שהתעכבתי עליהם בראשית דברי. אני חושב ששאלה זו של הפרדה בין מועד הבחירות לרשויות המקומיות ומועד הבחירות לכנסת, וה' שאלה של אימתן סמכות מראש לאפשרות של דחיית מועד הבחירות, אפילו ללא הנמקה אלא רק על סמך החלטה של הממשלה או של השר הנוגע בדבר — הן שאלות מרכזיות הטעונות תיקון בהצעת חוק זה.

היו"ר י. ברזילי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ביבי, ואחריי לחברת-הכנסת וילנסקה.

מרדכי ביבי (אחדות העבודה—פועלי ציון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק המובאת לפנינו — או נכון יותר: הצעות החוק — ביסודן הן חירו' ביות מאד, ואני מברך על הבאתן ולו גם באיחור כזה, מאחר שאינני משוכנע שהכנסת אמנם תספיק בתקופה זו להשלים את קבלתו של החוק הזה שהוא בעיני חשוב, כדי שאפשר יהיה ליהנות מהיתרונות שבו כבר בבחירות הקרובות לרשר יות המקומיות. מכל מקום, נראה לי שבחוק הזה יש עוד כמה דברים הטעונים תיקון, ואני מניח שבועדה נעשה זאת.

בסעיף 5 כבר העירו חברי הכנסת שקידמוני את העירו' תיהם, ואני רוצה לומר דבריהם נוסף. בסעיף 4 קובעים שהבחירות יקוימו כל ארבע שנים, וקובעים את המועד. לי לא נראה שאם אנו קובעים בחוק מועד מיוחד לבחירות, ניתן יהיה לשנות מועד זה שלא עליי חוק. כלומר: אם אנו קובעים בחוק שהבחירות יקוימו במועד מסוים, נראה לי שיהיה זה בריא יותר אם גם שינוי המועד יהיה עליי חקיקה, כפי שקיים לגבי הבחירות לכנסת. ולא נראה לי שה' ממשה — עם כל הכבוד — תיטול לעצמה את הסמכות הזאת של שינוי מועד הבחירות. אני סבור שגם לממשלה היה נוח יותר שלא ליטול אחריות זו על שכמה, ולהביא זאת לאישור הכנסת עליי חקיקה מיוחדת לדחיית הבחירות למועד כלשהו, ולו גם יותר משנה. אני מניח שבאורח אוב' ייקטיב, בלי שום סיבה הנקראת בפיו "קנוניה", יתהדח מצב שהבחירות אינן יכולות להתקיים במועדן. הייתי מעדיף שבמקום שהממשלה תחליט על דחיה, תחליט הכנסת על כך. אם הממשלה יכולה להחליט על כך — בחדאי יש לממשלה רוב בכנסת להעביר החלטה זו. מדוע, אם כן, תקבל על עצמה את האחריות הזאת? לכן, נראה לי שכאן יש צורך בתי' קון, שהדחיה תעשה עליי חקיקה.

לגבי סעיף 7, דעתי היא שגם לתושבים צריכה להיות זכות בחירה ברשות המקומית, אם כי מבחינה עקרונית אינני סבור שתלושב צריכה להיות זכות בחירה. בנקודה זאת ישנה רגישות מיוחדת לגבי הסקטור הערבי, ששם התושבים מהווים אחוז ניכר ברשויות המקומיות, ולענין זה עלול להיות טעם לא טוב אם נשול מהם זכות זו, אחר 17 שנה שזכות הבחירה יהיה נתונה בידם. אמנם מבחינה עקרונית נראה לי שבמיוחד בבחירות לכנסת לא צריכה להיות לתושב זכות בחירה. אבל כאן מעדיף אני — על אף השלילה העקרונית — מתן זכות בחירה לתושבים ברשר יות המקומיות.

אסתר וילנסקה (מק"י):

בעבר. בצדק התעכב חבר הכנסת ביבי על התקלה הצפויה מן השינוי המוצע בשאלה זו בהצעת החוק. בתנאים המיזריים של קיום הממשל הצבאי כלפי האוכלוסיה הערבית, השינוי לפיו מוצע להעניק את זכות הבחירה לאזרחים בלבד, עלול לפגוע בחושבים הערביים.

מלבד זאת, אנו מציעים להוסיף לחוק זה סעיפים, לפי דוגמת הסעיפים 50 ו-51 של חוק הבחירות לכנסת, אשר יבטיחו אישימוש בסמכויות להטיל עוצר, אשר יבטיחו חופש תנועה בשטחים מיוחדים, בהם אינו מובטח, כלומר חופש תנועה בשטחי המגורים של האוכלוסיה הערבית.

הערה לסעיף 9. נאמר בו כי „לענין חוק זה אין לאדם בכל יום מן הימים אלא מקום מגורים קבוע אחד, שהוא מרכז חייו“. המונח „מרכז חייו“ אינו מונח גיאוגרפי, אלא זהו מושג המגדיר חיים נפשיים, פוליטיים, ציבוריים, ואין זה תמיד זהה עם מקום המגורים הקבוע. על כן נראה לנו, שנכון יותר יהיה לקבוע, כי לענין חוק זה אין לאדם בכל יום מן הימים אלא מקום מגורים קבוע אחד.

בניגוד לדעתו של חבר הכנסת שערי, רצוני לציין שיש חשיבות לשמירת השיטה היחסית של הבחירות המוניציפלי ליות. אין בשום פנים לבטל את שיטת הבחירות היחסית, מכיון שהיא מבטאת, בתנאי השיטה התברנית הנוכחית בארצנו, באופן הצודק ביותר, את יחסי הכוחות הפוליטיים בחברה הישראלית.

לדעתנו, יש לשמור על קיום הבחירות כל ארבע שנים. נוכח האפשרות של משברים ממשלתיים, כפי שהיה, למשל, בשנת 1961, והקדמת הבחירות לכנסת, ייתכן שתיווצר עילה לכך שהבחירות לרשויות המקומיות יידחו גם בעתיד מעבר למועד של ארבע שנים. לפני הרשויות המקומיות עומדות בעיות יום-יומיות חשובות של בריאות, חינוך, תעסוקה, פיתוח ותפקידים אחרים. המשברים הפוקדים רשויות מקריות רבות, יכולים להיפתר על-ידי חיזוק משקלן של הציבור. חיזוק השפעתו של הציבור לידן על הרכב הרשויות המקומיות ויתר דמוקרטיזציה שלהן. על כן, יש לשמור בהחלט על כך שהבחירות ייערכו כל ארבע שנים ולא יידחו מעבר לתקופה זו.

הי"ר י. ברזילי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת. בדרך כלל, אינני אוהב להיכנס לבעיות שבין חברי סיעה אחת, אבל לו היו שואלים אותי מה אני מעדיף: חוק הבחירות המקומיות הקיים, חוק ורהפטיג, או חוק בן-מאיר המוצע, הייתי מעדיף בכל זאת את חוק בן-מאיר. אין זאת אומרת, שאין לי נגדו טענות.

בעיית מתן זכות בחירה בבחירות עירוניות רק לאזרחים, זו בעיה של טעם, של רגש, אולם אין אני רואה הכרח בדבר, אם לא נרצה בכך. אם לא נרצה בכך, אפשר לתת ללא-אזרחים את הזכות להיכלל בפנקס הבוחרים. באופן אישי, אני חושב שהחידוש הזה אינו רע כלל.

בעיית הקשר של הבוחר ושל המועמד עם המקום, חמור רה הרבה יותר. הצעת החוק שלפנינו, בעצם, מחתרת על הקשר הזה לגמרי. לפי הצעה זו, כל אדם שהיה במקום ביום הקובע ונכלל בפנקס הבוחרים לכנסת באותו מקום — רשאי לבחור. מבחינת היעילות, אולי צריך לעשות צעד זה, כי רובם הגדול של הבוחרים במקום יהיו, בכל אופן, אנשי המקום. אולם לא מובן לי מדוע מחתרים על

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. בהצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) יש סעיפים חיוניים רבים, ובעיקר היובית היא ההתאמה היסודית לשיטה של הבחירות לכנסת וכן בשחרור סיעה הממצאת בכנסת או ברשויות המקומיות מאיסוף חתימות. עם זאת יש כמה ליקויים במסכת ההכנות לבחירות לרשויות המקומיות, הטעונים שינוי ותיקון.

ביחד עם חברי כנסת מסיעות אחרות רצוני להדגיש את השלילה שבסמכות המוענקת על-ידי הצעת החוק לממשלה, לא לקיים את הבחירות במועדן באחת הרשויות המקומיות, באחדות או ככולן. סמכות זו היא תופעה שלילית בהחלט, אם כי תקופת הדחיה הוגבלה. סעיף 5(א) קובע: „החליטה הממשלה כי אי-אפשר לקיים בחירות במועדן, או לא קיימו בחירות במועדן, בשום רשות מקומית, יקבע השר מועד חדש לבחירות שיהיה קרוב ככל האפשר לאחר שחלפה הסיבה לאי-קיום הבחירות במועדן“. סעיף-משנה (ב) מגביל את תקופת דחיית הבחירות לזמן שלא יאחר מחמש שנים אחר הבחירות הקודמות. יש בכך אפשרות של כפיפות מועד הבחירות לנוחיותם הפוליטית של החוגים השליטים בניגוד לאינטרסים של הציבור הרחב. נשאלת השאלה: מדוע אי-אפשר לקיים את הבחירות במועדן? מדוע צריך לדחות אותן? מה יהיה קנה-המידה להחלטת הממשלה לדחות בחירות במועצה פלולית או אלמונית? באחדות או בכולן? מי יקבע מהי הסיבה לדחיה ומתי הסיבה סבירה? דבר זה ניתן לפירוש שרירותי של השר.

קיום הבחירות במועדן זהו עקרון מהותי מאד ולא פורמלי. הבחירות לרשויות המקומיות הן מאורע ציבורי, דמוקרטי רב-חשיבות, תחנה חשובה במערכה להשתתפות מלאה של הציבור בקביעת בעיותיו היום-יומיות בתחומי הרשות המקומית.

סעיף 15 מאפשר לשר לפטר ועדת בחירות, אם לדעתו של השר אינה ממלאת את תפקידה כראוי, מתמהמהת, או מתרשלת במילוי תפקידה. החלק השני של הסעיף, המתיר לשר למנות ועדת בחירות חדשה במקרה שהמועצה לא תבחר בוועדת בחירות חדשה, חושף למעשה את האופי הציבורי שבקונפליקט זה. אין זה מתקבל על הדעת ששלח ציבור, שנבחרו על-ידי גופים פוליטיים והשואבים את סמכותם מן הציבור, יתגלו כולם כבלתי-ממלאים את תפקידם כראוי, כמתמהמהים, או מתרשלים במילוי תפקידם. מתקבל יותר על הדעת, כי הממשלה חווה מראש אפשרות של סכך בינה לבין הרשויות המקומיות, וכן חווה היא מראש אפשרות של סירוב מצד הרשות המקומית לבחור בוועדת בחירות. לדעתנו, אין להעניק לממשלה וגם לא לשר בודד סמכות לדחות את הבחירות המוניציפליות, לבטלן או לצמצמן. כן אין להעניק לשר סמכות לפטר ועדת בחירות. אם יש פגם כלשהו בוועדת הבחירות, יש להעביר את השאלה לטיפול של בית-משפט מחוזי.

אחת השאלות הטעונות תיקון היא המוניציפליזציה של כל הכפרים הערביים. אם כי בזמן האחרון התקיימו בחירות לכמה רשויות מקומיות בישובים ערביים, הרי נשארו עדיין כפרים ערביים משוללי רשויות מקומיות נבחרות. האינטרס של התושבים והעקרון של הדמוקרטיה דורשים, כי בכל הישובים הערביים, בלי יוצא מן הכלל, יוקמו רשויות מקריות, ובאופן זה תוענק לתושבים של הישובים הללו הזכות הטבעית לניהול עצמי מקומי והאפשרות המעשית לשפר את השרותים הציבוריים ההכרחיים.

זכות הבחירה צריכה להינתן לכל התושבים, כפי שהיה

כל הנתונים, לפני שיקבל חתימה, או שיישב בלשכתו והי אורחים יבואו אליו, כפי שבאים, להכדיל, ללשכת העבודה או אל המשטרה, כדי שקודם כל יתנו לו תעודת זהות, שהוא יסתכל בפניהם של האורחים וישחא אותם לתמונות בתעודות הזהות, ויכתוב פרוטוקול שישמש להגנה מפני אישום, בו יירשם מה הוא עשה כדי שאדם שאינו מכיר אותו אישית יחתום, ואחר-כך יקבל חתימתו. פרוצדורה זו, ד"ר בן-מאיר, אם נכניס אותה גם לבחירות לכנסת, אחרי כל הנסיון המר שהיה לנו עם חתימות — ועוזרי השר יכיר לים לספר לך רבות על כך — לא תאפשר שום רשימה, מלבד הרשימות של סיעות קיימות. אני גם רוצה להגיד שהדבר מסוכן ביותר, מסיבה אחת: באותם אזורים שיש שם מושל צבאי, היו מקרים שעשרות ומאות אנשים, אשר בלי כל ספק חתמו על רשימת מועמדים, לפתע הצהירו שלא חתמו. ועדת הבחירות המרכזית, ברוב קולות, מעולם לא קיבלה הכחשות כאלה. ידעו, שידו של המושל הצבאי חזקה; ידעו שהוא יכול לא רק להשפיע על החתומים על הרשימות, אלא אפילו על הבוחרים. אבל עכשיו, אדם שמר סר רשימה, — באיכות הרשימה, — יכול לעמוד במצוקה גדולה, שלמרות העובדה שאימת את החתימות, ואף-על-פי שבדק את החתימות וגזר — יבואו חברים ויאמרו: לא חתמנו. מה יהיה? יהיו עשרים נגד אחד. עם כל כוח האמי צאה, יש לחשוב על כך עשר פעמים.

סעיף 49, הנוגע לקולות פסולים, אינו מספיק. בחודת הבחירות המרכזית לכנסת קבעו כללים לפיהם אפשר לקבוע מתי הקול פסול, אבל מדי פעם בפעם יש צורך בכללים נוספים. ענין זה יש לקבוע בצורה גמישה יותר, ארוני סגן השר. כי אם באמת רוצים אתם שהכללים יהיו זהים עם הכללים המחייבים בבחירות לכנסת — וזה רצון סוב מאד —, לא די להכניס כללים מסוימים לחוק, דרושה איוו פרוצדורה גמישה יותר, אולי תקנות או משהו דומה.

אשר לבחירות בין החיילים. לגבי הבחירות לכנסת קבעו שכללים מפורטים בענין זה יקבעו יושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית והרמטכ"ל. כאן ההצעה היא שהכללים ייקבעו על-ידי השר והרמטכ"ל. עם כל הכבוד לכל השרים ובפרט לשר היתושב כיום במשרד הפנים — ואין זו מליצה — אינני יודע מי יושב שם. יש הבדל בין שופט בית-המשפט העליון לבין נציג מפלגה פוליטית.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
בבחירות לרשויות המקומיות אין שופט עליון.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני חושב שכללים כאלה צריכים להיקבע בצורה אחרת. על זה צריך לדבר בתעודה. לא די שהשר והרמטכ"ל יקבעו כללים אלה, בפרט שלא ידוע מי יהיה השר.

אשר לחלוקת המנדטים, יש תיקון בשיטת חלוקת העוד פים. עם זאת, עלי לומר שבדברי ההסבר אין אף מלה אחת על תיקון זה, אשר במקרים רבים יהיה מאד גורלי. לפי החוק הקיים, במקרה של התקשרות רשימות, מספיקים 50% של המנדט — אם כי לא קוראים לזה מודד — כדי שהקולות יבואו למנין ולחשוב לגבי חלוקת המנדטים. כאן דורשים מכל רשימה 75%. אינני מביע ברגע זה דעה לגבי חידוש זה, אבל אגיד שעם כל הכבוד לחידושים האלה צריך להק' דיש להם מספר משפטים בדברי ההסבר.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:
דיברתי על זה בנאום הפתיחה.

התנאי של ישיבה במקום במשך שישה חודשים לפחות לגבי מועמדים. זהו זמן קצר מאד, כי, בכל זאת, מועמד לעיריה צריך להיות אדם שלא שלחו אותו להירשם על מנת שיהיה חבר עיריה, או אפילו ראש העיריה. לדעתי, ההצעה של משרד הפנים מגזימה בדברים אלה. כאשר העתקתי את מקום מגורי מתל-אביב לרמת-גן, אמרתי לידידי מר לבנון: עכשיו אתה נפטר מסכנה, ממועמד נגדי לראש העיר. עכשיו כל אדם בעיר יכול לצפות שיבואו לו לתל-אביב את אבא חושי. ירשמו אותו ביום הקובע, הוא יקח לו דירה בתל-אביב ויהיה ראש העיר בתל-אביב, כמובן, אם ייבחר. — זהו כבר דבר מופקפק יותר. אני חושב שכאן דרוש תיקון. כל ענין חתימת בחירות על-ידי החלטת הממשלה, — לפי סעיף 5, — הוא דבר חמור ויש להתנגד לו. סמכות השר לדחות את הבחירות במקום מסוים — זהו דבר לחוד, אבל זה גורר דבר נוסף. סמכות הממשלה לדחות את הבחירות בכל העיריות. אני זוכר כמה דיונים היו בכנסת בקשר לנסיגות השונים לדחות את הבחירות לעיריות. היה רגע מסוים — מר ירמיהו ודאי זוכר אותו — כאשר רצו לדחות את הבחירות לעיריות, כדי להחליט על בחירה נפרדת של ראש העיר, בחירה ישירה. שום דבר לא יצא מזה, כי אי-אפשר היה לדחות את הבחירות לעיריות. עכשיו נותנים סמכות זו, בהצעת חוק זו, לממשלה, ואפילו לא חמש שנים. כאן סמ' כות וז היא בלתי-מובנת. דבר זה אסור שיתקבל בכנסת.

רצוני להגיד משהו מעניין יותר. מתוך זהירות רבה אמרו מחברי ההצעה, בסעיף 80, שהבחירות לעיריות תהיינה ביום הבחירות לכנסת השישית. יחד עם זאת אמרו שאין זה נוגע לסעיף 5. פירוש הדבר, לפי הצעה זו, שעד הרגע האחרון תהיה לממשלה ברירה או לקיים את הבחירות לכנסת השישית יחד עם הבחירות לעיריות או לדחות את הבחירות לעיריות.

רבנות, לא די למפא"י בכך שהיא דוחה את הבחירות להסתדרות? האם יש לתת לממשלה סמכות לדחות את הבחירות לעיריות בלי הסכמת הכנסת? השאירו זאת לחקיקה.

לענין הרכב ועדות בחירות — מה זאת אומרת שחודת בחירות מקיימת טענה אישור השר? לגבי רשויות חדשות ולא כליכך צעירות, בהן היו לא יותר מאשר שלוש פעמים בחירות מקומיות, הענין יכול להימשך לעתים חמש-עשרה שנה; לגבי תל-אביב — אפשר לעשות חשבון לעשרים-וחמש שנה. כל עיריה כזו תחשב כעיריה חדשה, והשר יוכל להר' סיף חברי ועדת בחירות מרכזית ומקומית — בחדאי מחברי מפלגתו, אם ירצה בכך. אבל לומר שאפילו בעיריות ות' קות דרוש אישור לחודת הנבחרת על-ידי העיריה וכן דרוש אישור ליושב-ראש החודת — דבר זה לא נוכל לקבל.

בדרך כלל, בחוק זה, כמו בחוק הקיים, יש למעשה שתי רשויות לניהול בחירות — ועדת בחירות ופקיד בחי' רות. נקבעו כנאל סמכויות במפורט, לכל מקרה ומקרה, למעשה בלי שיטה. בדרך כלל, יש להוסיף סמכויות לחודת הבחירות הנבחרות ולהגביל את סמכויותיו של פקיד הב' חירות.

יש חידוש מעניין בחוק זה: כאשר מגישים רשימה לא של סיעה ולא בשם סיעה בכנסת, אלא בשם אורחים, הצעת חוק זו מציעה שבמקרה זה ימסור באיכות הרשימה תצהיר, ובו הצהרה בשבועה, ואם הצהרה זו כוזבת, טענה הוא עונש של שלוש שנות מאסר. ד"ר יוסף מרבה בער' נשים: עוד מעט יקבע עונש של חמש או שבע שנות מאסר. באיכות הרשימה חייב לאמת בהצהרה בשבועה את כל החתימות. אני מבין, שפירוש הדבר הוא אחד מן השניים: שבאיכות הרשימה, בעצמה, ילך מאורח לאורח ויבדוק את

לחב"א את הדעות המנוגדות לעמק השווה, ואני יודע עד כמה קשה הדבר, כי זהו גוף המורכב מגופים פוליטיים.

מאידך גיסא, דומני שאי אפשר לבטל לגמרי את האס-שרות של דחית הבחירות. לפעמים יש צורך בדחיה. נניח שהבחירות לרשות מקומית פלוגת צריכות להתקיים כחצי שנה לפני הבחירות הכלליות במדינה. אם זוהי רשות מקרית קטנה, ייתכן שבכל זאת אפשר לקיים אותן בדיוק אחרי ארבע שנים. אבל נניח שהדבר הזה קורה בעיר. נתאר לעצמנו מצב שבעיר גדולה היתה ועדה קרואה, קרה מה שקרה והבחירות התקיימו חצי שנה לפני הבחירות הכלליות. אחר כך ישובה המועצה ארבע שנים, היא הצליחה בעבודתה ותקופת כהונתה עומדת להסתיים. אפשר לחכות חצי שנה לבחירות הכלליות, אולם אם אין אפשרות של דחיה, לא יוכלו לעשות דבר. האם אין זה מתקבל על דעתך, חברה-הכנסת קושניר? בטוחני שאילו עמדה עובדה זו לגבי עיני המסתגיגים, לא היו מציעים לבטל אפשרות של דחיה. יש אפשרות נוספת. אפשר כמובן לומר שהכנסת יכולה לקבל חוק בענין זה, אבל גם זה אינו פשוט כל-כך. כי אם היום הבחירות לרשויות המקומיות מתקיימות בתאריך אחד עם הבחירות לכנסת, ואם קובעים ארבע שנים, יש להניח שבמצב תקין, יתקיימו גם הבחירות הבאות באותו הזמן. על כן, אם ישנו מצב כזה, והמדובר בסך-הכל על שנה לכל היותר, פירוש הדבר שמדובר גם על אפשרות של חצי שנה או של שלושת רבעי שנה, ואז, כמובן האחרון של הכנסת, שישה חודשים לפני הבחירות, יופיע חוק הבחירות אשר יאפשר לרשות המקומית להתאריך את כהונתה בחצי שנה. נראה לי שאם חברה-הכנסת צימרמן וקושניר יחשבו על כך, ייחזקו שיש צורך באותה סמכות הניתנת לשל, ומה גם שהיא סמכות מגובלת.

חברה-הכנסת צימרמן ושערי וחברה-הכנסת וילנסקה התנגדו להצעה המעניקה זכות בחירה רק לאזרחי ישראל. מאידך גיסא, חברה-הכנסת קושניר היה בעד ההצעה הזאת. כבר אמרתי בדברי כי יש פנים לכאן ולכאן. באופן אישי אני רואה הרבה יותר את הפנים כלפי מתן הזכות רק לאזרחי ישראל, ולא לתושבים שאינם אזרחים. אני מוצא חיזוק לעמדתי בעובדה ששום ארץ אחרת לא הלכה בכיוון זה. עם זאת אמרתי כי ההצעה תבדוק ענין זה.

חברה-הכנסת ביבי העלה נקודה מיוחדת. הוא אמר כי מבחינה עקרונית הוא בעד ההצעה של הגבלת זכות הבחירה, אולם הוא חושש כי דבר זה עלול לפגוע במיוחד ברשויות מקומיות מסוימות. אמרתי בדברי כי יש לי סטטיסטיקה מכל מקום ומקום בארץ, ואיבא אותה להעדה. דומני שאם חברה-הכנסת ביבי יעבור על הסטטיסטיקה המדויקת של כל הכפרים והערים במדינה, יתפזרו חששותיו.

חברה-הכנסת צימרמן הציע להכניס בחוק סעיף המורה כי ייפסלו כמועמדים לרשויות מקומיות אותם אנשים שבחוק הבחירות נקבעו כפסולים למועמדות לכנסת. אמנם אס-שר להשתתף מספר סוגים, אבל דומני, לא זה כולם. לדוגמה, למועמדות לכנסת פסולים עובדי מדינה מעל לדרג מסויים, ואילו ברשויות מקומיות, לפי החוק שנתקבל, פסולים למרעמדות עובדי רשויות מקומיות. כן פסולים עובדי מדינה, אולם מסוגים מסויימים, ולא דחא אותם סוגים הפסולים למועמדות לכנסת. ויש הגיון בכך, כי יש הבדל בין בחירות לרשויות מקומיות לבין בחירות לכנסת.

חברה-הכנסת צימרמן התנגד לסמכות השר להוסיף חברים להצעת הבחירות. זכות זו הוגבלה אף בחוק עצמו לאותן רשויות חדשות שבהן לא התקיימו בחירות יותר מאשר פעמים.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני מטפל בחוקי בחירות זה שבוע-עשרה שנה ורואה מיד כי חידוש. אולם צריך שכולנו נראה אותם ולשם כך דרושים בדרך כלל דברי הסבר הרבה יותר מפורטים ומלאים מאלה אשר ניתנו בחוק זה.

אשר לעררים, כתוב שפסקידון של בית-המשפט המ-חוזי הוא סופי. הייתי מעדיף לפתוח דרך לערעור לפני בית-המשפט העליון. כדי שתהיה פסיקה אחידה וכדי שלא תהיה הפתעות בהחלטות כבוד השופטים של בתי-המשפט המחוזיים — ואם זאת אמרתי, הכל אמרתי —, מוטב שתהיה דרך של ערעור למעלה.

מה פירוש הדבר שכאשר מבטלים בחירות בעיריה מסויימת, מבטלים את מועצת העיר וראש העיר וממנים ועדה? ראשית כל, זה אינו שייך לחוק הבחירות, זה שייך לחוק העיריות. שנית, זוהי סנקציה. לפעמים סנקציה זו יכולה להיות מוצדקת, אם האשם בחזקת הבחירות המקרית, אבל סנקציה זו אומרת משהו אחר, שאם פעם ביטלו את הבחירות במקום, לא תתמנה עוד ועדת הבחירות המקרית מית עלייה העיריה, משום שאינה קיימת עוד, אלא עלייה התעדה שמנה השר. אינני חושב שזהו תיקון טוב.

דיברתי רק על כמה פרטים של חוק זה. יש, כמובן, בעיות כלליות יותר אשר חברי לסיעה, חברה-הכנסת צימרמן, דיבר עליהן, וגם אותן צריך להביא בחשבון. בסך הכל אנחנו ממייחסים להצעה זו לא בשלילה, אבל בוהירות רבה. לכן לא נצביע נגד הצעה זו, אבל גם לא נצביע בעדה. נראה מה יקרה בהצעה: אין שם נתקן את הטעון תיקון, ובחודאי הרברים הטעונים תיקון מרובים מאלה שדיברתי עליהם. אני בטוח שוועדת הפנים תעבור על הצעה זו במרץ, ואם תספיק לגמור את העיבוד עד סוף המושב הזה, יהיה זה סימן שהושגה מידה רבה של הסכמה, מידה רבה מאד.

היו"ר י. סרלין:

סיימנו את ההיכוח המשולב על סעיפים ג' וד' של סדר-היום. רשות הדיבור לסגן שר הפנים, לדברי תשובה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. דומני שבדיון הזה היה המסכת מרובה על השנוי במחלוקת, והניגודים היו או בעניני ניסוח או בענינים טכניים. בכמה פרטים היו גם כמה הערות עקרוניות, שעוד אעמוד עליהן, אבל לעצם מטרות החוק היתה הסכמה כללית. חברי הכנסת גם הביעו דעתם שמטרות אלה אמנם רצויות. היו גם כמה הסתייגויות לגבי מספר סעיפים בחוק, ועל כך אעמוד בראשית דברי.

חברה-הכנסת צימרמן, קושניר, שערי, ודומני גם חברת הכנסת וילנסקה, חלקו על הסמכות שניתנה לשר בקשר עם דחית הבחירות. חברה-הכנסת צימרמן וקושניר אמרו עם זאת: אולי צריך להיחזק על המועצה בנידון זה. עצם העובדה שרעיון זה נשמע מוכיחה שגם הם מתלבטים בבעיה זו, וגם הם מודים שאי-אפשר לקבוע בדרך החלטית את הבחירות בכל מקרה צריכות להתקיים באותו המועד. בכל זאת נוצרות מומן לזמן עובדות מסויימות ברשויות מקומיות מסויימות, עובדות שיש להתחשב בהן. אינני יודע אם כדאי להיחזק עם עם האינטרסנט וגם עם הגוף שמכיר את המצב אולי בדרך הטובה ביותר, אבל עובדה היא שהמועצה היא גם אינטרסנט. אין להתעלם מן העובדה שמועצה זו היא גוף המורכב מגופים פוליטיים. אנו הרי מתייעצים עם אנשי המקום בהרבה מקרים וממנים

כבר השנה, על הבעיות הטכניות של שינויים בפנקס, שלושה ארבעה חודשים לפני הבחירות. אינני שולל את הרעיון הזה, ועליי ניצול יתר של אפשרויות המיכון אולי נגיע בעוד שנים אחדות למצב ששלושה ארבעה חודשים לפני הבחירות יוכל אדם להיכנס לפנקס החדש, גם אם שונה מענו.

חברת-הכנסת שערי קבל שלא הכניסו להצעת החוק הוראה בדבר בחירות אישיות של ראשי המועצות. את הקוב"לנה הזאת הוא לא היה צריך להפנות אלי ולא למציעי החוק, אלא לכנסת. הכנסת דחתה בשעתה את הצעת חברת-הכנסת רון בדבר בחירות אישיות של ראשי המועצות. מסתבר שאין רוב בכנסת לרעיון זה, ומשום כך אינני חייב להתחמך עליו.

חברת-הכנסת וילנסקה הציעה לכלול בחוק מספר הוראות, כגון ההוראה בדבר אי-שימוש בסמכויות להטלת עוצר. ייתכן שיש לבחון הצעה זו, שאיננה בגדר נושא חדש, בהעדה.

חברת-הכנסת וילנסקה התנגדה לסמכות שהוענקה לשר למנות ועדת בחירות כאשר ועדת הבחירות שמונתה עליי המועצה לא מילאה את תפקידה, והמועצה קיבלה התראה על כך ולא מינתה ועדה אחרת. היא הציעה להעביר את הענין לבית-המשפט. אילו היחה חברת-הכנסת וילנסקה מעדינת בהצעת החוק ורואה את השינויים שמוצע להכניס בה, היתה נוכחת לדעת שהממשלה קבעה לבחירות זמן של שלושים וארבעה יום. זהו פרק-זמן קצר יחסית לפני הבחירות. כל חבלה עליי אימינוי ועדה יכולה לגרור אי-קיום הבחירות. על כן אין אפשרות ללכת בדרך אחרת.

חברת-הכנסת בדר הציע מספר הצעות מנסיונו, מהן הטענות עיון. אני בהחלט מסכים לכל מחשבה נוספת בנידון. הוא הציע להעביר את ההוראות בענין הקולות הפסולים לתקנות ולא לכלול אותן בחוק. אני מסכים שהוועדה תבדוק זאת. הוא גם סבור שצריך להיות ערעור לבית-המשפט העליון ולא רק לבית-המשפט המחוזי. דומני שהצעה כזו יכולה להכניס את הרשות המקומית למצב בלתי-יציב. חוסר בהירות רק מקשה על עבודה תקינה. מצב כגון זה איננו יכול להימשך זמן רב. מאידך גיסא מתנגד חברת-הכנסת בדר למינוי ועדה קרואה לנהל עניני המועצה בתקופה שבין פריסום תוצאות הבחירות ופסקי-הדין בערעור. התוצאה היא שיש סתירה בין הצעותיו של חברת-הכנסת בדר.

אני חוזר ומציע להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות מיות (בחירות), תשכ"ה—1965, לחקרת הפנים, ואת הצעת חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה—1965, לחקרת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר. י. סרלין:

אנו עוברים להצבעה. אם כי הוויכוח היה משולב, ההצבעה תהיה בנפרד על כל אחד משני החוקים.

ה הצ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות), תשכ"ה—1965, לחקרת הפנים נתקבלה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק פנקס הבוחרים לכנסת (תיקון מס' 7), תשכ"ה—1965, לחקרת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

חברת-הכנסת צימרמן התנגד אף להוראה האוסרת להחליף תוך שתי-עשרה שעות נציג סיעה מסוימת בחקרת הבחירות של רשות מקומית. דומני כי גם כאן נוקט חברת-הכנסת צימרמן את הסיסמה: תפסת מרובה תפסת. האם היה טוב לו היינו מגיעים למצב כאשר שעה לפני הבחירות היו מתחילים לריב, והיה מתברר כי שתי-עשרה שעות לפני כן חבר מסוים בחקרת הבחירות היה חבר טוב בסיעה ואילו שעה לפני הבחירות פסק מלהיות חבר טוב בסיעה ואי-אפשר לסמוך עליו? מאידך גיסא, אם קרתה לאדם תקלה פיסית, הוא חלה או נפגע, יש לו ממלא מקום. דומני כי אין זה אלא מרחיק לכת ביותר ללכת בכיוון זה, ולומר כי אפילו שתי-עשרה שעות לפני הבחירות אינן מספיקות כדי להביא לידי יציבות.

אני אף אינני רואה יסוד לחשש של חברת-הכנסת צימרמן, שאם תינתן זכות לסיעה בכנסת להכניס רשימה בלי מאתיים חותמים, יבא הדבר לידי פיצול. בכל זאת, הסיבות בכנסת הן סיעות מוכרות וארציות, ואם סיעה רוצה להופיע בבחירות לרשות מקומית, אין לדאוג שסיעה קטנה שאין לה ענין, תיתן את שמה רק כדי להביא לידי פיצול.

חברת-הכנסת קושניר סובר שאין להעלות את גיל הזכאי להיות מועמד להיבחר מ־20 ל־21. כבר אמרתי כי הצענו זאת מתוך שני נימוקים. הנימוק האחד היה שבכל המדינות, כפי שמצאנו, המינימום הוא 21. הנימוק החשוב יותר הוא הרצון לקבוע בענין זה אחידות עם הכנסת. מכיוון שלגבי הבחירות לכנסת הגיל הקובע הוא הזכאות להיבחר הוא 21, הצענו אותו הגיל לגבי הבחירות לרשויות המקומיות. אינני מתנגד שהגיל יהיה 20, אבל דומני כי אם נקבע בחוק זה גיל 20 כגיל קובע, צריך לשנות את הגיל גם בחוק הבחירות לכנסת. רצוי שתהיה אחידות בענין זה, ואין כאן בעיה של 20 או 21, אלא כעייית האחידות בלבד.

חברת-הכנסת קושניר התנגד להגדרה שיהיה רק מקום מגורים אחד, שהוא מרכז חייו של אדם. נשוחח על ענין זה בהעדה. לי נראה כי אין דרך אחרת, אלא מוכרחים להגיע ליציבות ביחס לקביעת מקום מגוריו של אדם.

חברת-הכנסת קלינגהופר הציע הצעה אשר מבחינת הרעיון שבה היא הצעה טובה, אולם נשאלת השאלה כיצד מבצעים אותה. הוא רוצה לתת אפשרות להעביר בפנקס מקום למקום. הבעיה היא עד מתי אפשר לתת אפשרות כזאת. אני מסכים שיש ללכת בכיוון המסכימי, ואני מקווה שיובא תיקון לחוק הבחירות לכנסת, ונוכל להציע להעדה, לא לגבי הבחירות הקרובות, אלא לגבי הבחירות הבאות, לשנות את תאריך כניסת הפנקס לחוק, ובמקום שהיום הקובע היה סוף דצמבר, יהיה זה סוף מארס או סוף אפריל. דבר זה יוסיף עוד שישה חודשים בהם אפשר יהיה לשנות את מענם של הבוחרים.

יוסף קושניר (מ"פ):

מה זה מועיל עכשיו כשהפנקס כבר אושר?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

אמרתי כי דבר זה יתאפשר עליי ניצול המיכון, והשנה הדבר בלתי-אפשרי. התחלנו להשתמש במיכון, אבל עדיין לא הגענו לאותו שלב במיכון אשר יאפשר לנו להתגבר,

ח. חוק לתיקון פקודת בתי הדואר (תיקון מס' 6), תשכ"ה — 1965 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר י. סרלין:

הכנסת תעבור לסעיף ה' בסדרהיום: חוק לתיקון פקודת בתי הדואר (תיקון מס' 6), תשכ"ה—1965, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הדואר.

שר-הדואר א. ששון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. פקודת בתי הדואר בצורתה הנוכחית מהווה בסיס חוקי הן לשירותי הדואר והן לשירותי הטלפון, על העבודות ההנדסיות המאפשרות מתן שירותים אלה. החוק המוצע עוסק בשני ענפים אלה גם יחד ומטרתו לתת ביסוס חוקי לנהלים וליצור תנאים שיקלו על מתן שירות. כמו כן הוא בא לקבוע הגנה על סמל הדואר.

כבילים תת־קרקעיים, אך היא אינה מאפשרת להם הקמת תאים או עמודים ללא רשות בעל הקרקע. לעתים לא ניתנת רשות זו, למרות העובדה שמשרד הדואר חייב, בהתאם לחוק, ומתחייב בכל מקרה, להעתיק את העמוד או התא למקום אחר, אם נגרמת הפרעה לתכניות בעל הקרקע בקשר לניצול שטחו. כדי להתגבר על הקושי הזה מוצע להרחיב את זכות הכניסה והעבודה של עובדי הדואר לשטחים אלה.

בעת ובעונה אחת מוצע שהמדינה תוותר על ההגבלות המוטלות כיום על תביעות פיצויים מטעם אנשים אשר ייגרמו להם נזקים עקב עבודות שיבוצעו לאחר תחולת חוק זה, בתוך אדמותיהם, לשם הנחת כבילים או עבודות הנדסיות אחרות.

ב. כידוע נגרמים נזקים לכבילי טלפון והפסקה בשירות הטלפון לעתים קרובות על־ידי ציוד מכאני כבד המופעל על־ידי חברות קבלניות או קבלנים יחידים לשם חפירה, כהכנה לבנינים, להנחת צינורות לכיבוי ולמים, הרחבת כבישים וכיוצא באלה. מטעמים בטחוניים אין משרד הדואר מפרסם כרבים במפות המפרטות את מקום הימצאם של הכבילים התת־קרקעיים. עד כה לא היה כל חוק אשר חייב את הגופים המבצעים עבודות אלה לפנות אל משרד הדואר ולקבל אינפורמציה זו לפני התחלת העבודה. גם פנייתו של משרד הדואר לציבור הנוגעים בדבר לבוא ולקבל אינפורמציה זו, לא הועילו. נוצר מצב שבו נגרם נזק חמור ביותר לא רק לדואר, ללא גם לציבור כולו, אשר התבטא בהפסקת שירותי הטלפון לזמן ממושך. לא אחת נותקו ערים שלמות או חלקי ארץ מקשר טלפוני עם שאר אזורי הארץ. בתחילת החורף הנוכחי היו גם מקרים חמורים, בהם ביצעו גופים מסוימים עבודות חפירה וניתקו כבילים בין־עירוניים ראשיים, למרות ועל אף אזהרותיהם המפורשות של עובדי הדואר, שביקרו במקום. במקרים רבים נעשה הדבר מתוך רשלנות, במקרים אחרים היתה תוצאה של חישוב קר של קבלן, שכדאי לו יותר לשלם את הפיצוי הפעוט מאשר להפסיד שעות עבודה של דחפור, שהן יקרות לו יותר. הנזק הנגרם לציבור ממניעת האפשרות להשתמש בקשר טלפוני במשך שעות הוא עצום ואינו ניתן להערכה.

מוצע עתה להתנות כל עבודת חפירה לצד כביש במרחק עד 25 מטר מציר הכביש בהיתר מטעם שר הדואר. על־ידי כך יש להניח כי חלק גדול של הנזקים ניתן למנוע. שר הדואר יוסמך להוציא מתחום תחולת הוראה זו שטח של רשות מקומית, והוא יעשה כן אם ייווכח כי באותו שטח ניתן להבטיח שיתוף־פעולה עם משרד הדואר בצורה אחרת.

בדומה לחוקים בריטיים מקבילים, מחוייב כל אדם הגורם נזק לכלל טלפון או לחוטי טלפון, לשאת בהוצאות התיקונים, מבלי שיהיה צורך להוכיח רשלנות. עקרון זה מקובל באנגליה לגבי מיתקנים ציבוריים רבי־ערך, וזאת כדי לחסוך מבעל המיתקן את הצורך להוכיח רשלנות, דבר שברוב מקרי הנזק למיתקנים כאלה אינו ניתן להוכחה. בחוק הקיים שונה המצב לגבי עמוד טלפון ותא תת־קרקעי, ומאחר שהרעיון שעליו מושתתת ההוראה המקורית יפה גם לגבי שני מיתקנים אלה, מוצע להרחיב אותו לגביהם.

באותו הקשר מוצע לקבוע במפורש, כי על גורם הנזק לשאת בהפסד ההכנסות שנוצר על־ידי הפסקת שירות הטלפון.

1) החוק המנדטורי הקיים — כמקורו הבריטי — יוצא מהנחה כי אין המדינה אחראית לנזק שנגרם עקב מתן שירות על־ידה. לאור זה אין בסיס חוקי לתשלום בעד נזקים שנגרמו לדבר דואר על בעקבות אובדנם. משרדי אמנם נהגו לשלם סכומים מסוימים, שנבקעו במקביל להוראות האמנות הבין־לאומיות בשטח זה, אולם כאמור אין לנוהג זה בסיס בחוק. החוק המוצע בא לתת בסיס זה. ההצעה נוסחה הן בהתחשב בהוראות הקיימות בארצות אחרות (כגון: שווייץ, ארצות סקנדינביה, הולנד, בריטניה, ארצות־הברית, קנדה ועוד), והן בהתחשב בהוראות אמנת הדואר העולמית וההסכם בדבר חבילות, שנתקבלו באותה 1957. לאור זה מוצע שהמדינה תשא באחריות לנזק ולאבדן של חבילות ושל מכתבים רשומים בלבד, בגבולות אשר נקבעו בתוספת לחוק זה. כן מוצע כי שר הדואר יוסמך לשנות — בעת הצורך, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת — גבולות אלה בתקנות, כדי לאפשר התאמת שיעור התשלומים לשינויים העלולים לחול. המדובר, כאמור, לגבי מקרים של אבדן או נזק בלבד, ואין המדינה נוטלת אחריות על עצמה במקרה של עיכוב במסירת דבר דואר או במקרה של מסירה מוטעית. העקרון העומד מאחורי הגבלה זו הוא הגבלת האחריות לנזק הישיר לדבר דואר בלבד, כלומר שאין המדינה אחראית לנזק שנגרם בעקיפין לשולח או לנמען על־ידי האיחור או המסירה המוטעית. עקרון זה הוכר כמעט בכל מינהלי הדואר בעולם, וכן מצא את ביטויו באמנה הבין־לאומית.

לגבי משלוחי דואר בשירות הבין־לאומי יחולו בארץ ההוראות הקיימות באמנה ובהסכם הנ"ל. אולם אם חבילה ניווקה בשירות הישראלי וארץ השולח או הנמען אינה מכירה באחריות לפי ההסכם הבין־לאומי — תפצה המדינה את השולח כאילו החבילה היתה חבילה בפנים הארץ.

עובד משרד הדואר שגרם לאבדן או לנזק לדבר דואר, ישא באחריות אם פעל בזדון, אחרת יהיה פטור ולא תוגש תביעת פיצויים נגדו.

2) לצורך בניית מערכת טלפונים יש לבנות תאים תת־קרקעיים לחיבור כבילי הטלפון, וכן להעמיד עמודי טלפון במקומות הדרושים. לעתים קרובות מחייבות הדרישות ההנדסיות את הקמתם של מיתקנים אלה בשטחים שהם ברשות היחיד.

אמנם פקודת בתי הדואר מסמיכה את עובדי המשרד להיכנס לכל מקום לשם ביצוע עבודות בחוטי טלפון והנחת

הגענו לאחר בדיקת המצב בשורת מדינות ולאחר התייעצות עם אנשי התביעה הכללית.

המדינה תוותר על חסינות מתביעת פיצויים בקשר להמחאות כסף, שניתנת לה בחוק הקיים. בכך אנו מבקשים להשוות את מצבו של משרד הדואר מבחינה זו לחוק הכללי הקיים בשטח אחריות המדינה לנזקים.

ולבסוף, סמל הדואר אינו מוגן כיום בחוק. כל אדם יכול להשתמש בו למטרותיו הפרטיות, ורבים עושים זאת. יש בזה פגיעה בזכותה של המדינה וכן הטעיית הקהל, העלול לראות במקרים רבים בדברים מעין אלה חומר דוארי רשמי. כדי למנוע זאת מוצע לקבוע את דמות הסמל בחוק ולאסור את השימוש בו אלא בהיתר מאת שר הדואר.

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה של הכנסת.

היו"ר י. סרלין:

אין רשומים לויכוח. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת בתי הדואר (תיקון מס' 6), תשכ"ה—1965, לוועדת הכלכלה, נתקבלה.

היו"ר י. סרלין:

הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הסדר זה מסתכם לעתים בסכומים ניכרים, והכוונה היא כי חייב זה יהיה גורם מרתיע ואזהרה לבעלי הציוד הכבד.

עד כה אין בסיס שיאפשר להעניש אדם המטריד מנוי טלפון. הטרדות אלה בשעות היום והלילה גוברות והולכות, ואם כי ישנה האפשרות הטכנית לקבוע מי הוא המטריד ולמסור אותו למשטרה, אין בסיס חוקי להביאו לדין. לכן מוצע — גם זה במקביל לחוק האנגלי — להטיל עונש על מטרידים אלה. כמו־כן יוענש אדם המצליח ליצור קשר טלפוני ללא תשלום, בין ללא חיוג ובין בצורה אחרת. השגת קשר בצורות אלה, המורגשת במיוחד בטלפונים ציבוריים, גורמת נזק לציוד האוטומטי הרגיש שבתאים ובמרכזות הטלפון.

עתה קיימות מספר הוראות בענין פטור מאחריות של המדינה לנזקים הנגרמים עלידי טעויות במדריך הטלפון וטעויות אחרות במתן שירות טלפוני. הוראות אלה נקבעו בתקנות. אולם התעורר סטק אם הבסיס לתקנות אלה, בפקודת בתי הדואר, הוא רחב די צורכו. כדי להרחיק ספקות, מוצע לקבוע הוראות אלה במפורש בחוק. כמו־כן תינתן סמכות מפורשת לשר הדואר בענין חיבור מנוי נוסף לקו טלפוני קיים, וזאת כדי לנצל ניצול־יתר את הציוד המותקן בארץ ולספק בעזרתו מכשירי טלפון למספר גדול יותר של מבקשים, בעיקר לרבים מן המקרים הדחופים והלוחצים, אשר בנסיבות הקיימות אין אפשרות טכנית אחרת להיענות לבקשותיהם.

העונש המכסימלי החל על המשתמש בבוול דואר אשר שימש כבר בעבר לתשלום דמי דואר, יוקטן משבע שנות מאסר ועבודת פרך לשישה חודשי מאסר בלבד. להצעה זו

הישיבה ננעלה בשעה 20.20.

1469

ד ו ט ו ק ד ל מט' 39/ב

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
בשבתה כועדת משנה לחוקי-יסוד
שהתקיימה ביום ד', כ"ו באדר א' תשי"ז - 27.2.57 בשעה 08.30.

השתתפו: נ. ניר - היו"ר

ע. איכילוב
ב. אזניה
מ. אונא
ד. בר-רב-האי
ש. הלל
ז. ורהפטיג
י. ישעיהו
ש. יוניצ'מן
ח. יהודה
ח. רובין
י. רוקח
י. שופמן

מוזמנים: פנ. רוזן - שר המשפטים
ח. כהן - היועץ המשפטי
א. ירין - המשנה ליועץ המשפטי

סדר-היום: חוקי היסוד (הכנסת).

אני פותח את הישיבה.

היו"ר נ. ניר:

אני מבקש את סליחת החברים על שהייתי נאלץ
לבטל את ישיבת הוועדה ביום ב'.

חוקי יסוד (הכנסת).

טעיף 26.

א. ירין:
חברי הוועדה עוררו את השאלה שיום הבחירות
יהיה תמיד בחודש חשון, והשאלה היתה איך
להבטיח את הדבר במקרה של פיזור הכנסת לפני תום תקופת כהונתה.

לפי הצעתי בסעיף 7(א) יהיה כתוב: "הבחירות
לכנסת יהיו ביום ג' הראשון לחודש שחון בשנה שבה תהא
הכנסת היוצאת". טעיף 7(ב) יישאר ללא שינוי. וסעיף 26 ינוסח כך:
(א) תקופת כהונתה של הכנסת תהיה ארבע שנים מן החודש בו נבחרה; (ב) החליטה
הכנסת להתפזר, תהיה תקופת כהונתה של הכנסת שלאחריה עד לחודש חשון הקרוב
ביותר לתקופה של ארבע שנים מן החודש בו נבחרה; (ג) הכנסת היוצאת תכהן
עד לתקופת כהונתה של הכנסת הבאה".

ב. אזניה:
אני מציע שיום הבחירות יהיה יום ג' השני בחודש
חשון. חודש תשרי הוא חודש חגים, וצריך להשאיר

זמן למלחמת הבחירות.

יחד עם זאת אני מציע לתקן את הצעת מר ירין
באופן שעל כל פנים תקופת כהונת הכנסת לא תהיה פחות מארבע שנים, ולא, אם
במקרה הצורך - יותר.

ועדת החוקה חוק ומשפט
בשבתה כועדת משנה לחוקי יסוד
27.2.57
חוקי היסוד (הכנסת).

הוחלט: 1. לאשר את הצעת מר ידין לטעיף 26, ולקבוע
כי הבחירות מתקיימנה ביום ג' השני של
חודש חשוון.

2. לקבל את הצעת ב. אזניה האומרת כי במקרה
של פיזור הכנסת, תקופת הכנועה של הכנסת
שאחריה לא תהיה פחות מארבע שנים.

טעיף 27.

ב. אזניה:

הטענה היתה שאין לקיים דיון בכנסת על
פיזור על פי דרישה של פחות מרבע מחברי
הכנסת. ברור כי ההחלטה הסופית היא ממילא בידי הכנסת. אבל השאלה היא
איזה חלק של הכנסת ראוי לעורר דיון רחב בכנסת. אני חושב שהדרך הפשוטה
תהיה אם נקבע שפיזור הכנסת ייעשה על-ידי חוק. אז נפתרת גם הבעיה
של קיום או אי-קיום דיון, והשאלה תוכרע על-ידי הרוב בכנסת.

נדמה לי שהיתה בטעיף זה הצעה להקטין את
מספר החברים הרשאים לדרוש זאת ל-25.

ש. יוניצ'מן:

אם חברי כנסת דורשים פיזור הכנסת, וראוי
שיש צורך בדיון יסודי בשאלה זו. יתכן שהתעוררה שאלה אשר לא עמדה
על הפרק בזמן הבחירות. אם חלק ניכר מחברי הכנסת חושב שיש צורך לקיים
דיון בשאלה הזאת, צריך לאפשר לקיים דיון על כך.

כל חבר הכנסת יכול להציע הצעה לסדר-היום.
השאלה היא מי יחליט בענין פיזור הכנסת.
אני מציע: רוב הכנסת, או הנשיא לפי המלצת הממשלה.

י. רוקח:

לדעתי, הצעה כזאת שייכת לפרק על הממשלה.

היו"ר ב. ניר:

זה אומר שמייעוט יוכל לפזר את הכנסת.
ממשלה שאין לה רוב בכנסת יכולה להטליף בפני

ז. ורהפטיג:

הנשיא על פיזור הכנסת.

הנשיא יכול שלא לקבל את ההמלצה. הוא יכול
להטיל על מישהו אחר להרכיב ממשלה חדשה.

י. רוקח:

יכול להיות מצב שבו לממשלה אין רוב בכנסת,
וכן אין רוב להצעה לפזר את הכנסת. הדבר
עלול להביא לשיתוק בחיי המדינה. ואז צריכה להיות אינטנסיביות מחוץ לכנסת
שתחליט על כך. צריך לתת את הדעת על האפשרות של פיזור הכנסת גם בניגוד
לדעת הרוב, באשר, הנשיא לפי החלטת הממשלה, או בדרך אחרת.

ד. בר-רב-האי:

עלינו להחליט על שתי שאלות: האחת - האם
מיעוט בכנסת יכול לחייב אותה לקיים דיון
בשאלת פיזור הכנסת; השניה - אם יוכל איזה שהוא מוסד מחוץ לכנסת לפזר
את הכנסת.

היו"ר ב. ניר:

א. ידין:
לטענה שזה נושא חדש: ברור כי מקומו של הדיון
הזה הוא בחוק זה. אלה הם דברים הנוגעים
לכנסת, והדגש הוא על פיזור הכנסת, גם אם מזכירים את הנשיא או את הממשלה.

אני מציע לדחות את ההצבעה בסעיף זה, כדי
לאפשר התייעצות.

ש. יוניצ'סון:

אם חברים נוטים לדחות את ההכרעה בסעיף זה,
אני רוצה להוסיף חומר למחשבה.

פ. רוזן:

נדמה לי שאם נדברים על פיזור הכנסת, הדרך
הפשוטה היא שבכנסת עושה זאת לפי החלטתה. ואם בדיון על הצעה לסדר-היום
מתברר שאין רוב הרוצה לדון בשאלה, מוטב שהדבר מתברר מיד. מכל מקום,
אני מפקפק אם הנוסח המוצע כאן מוציא מכלל אפשרות הצעת חוק על ידי חבר
הכנסת.

השאלה של פיזור הכנסת על-ידי הנשיא נתעוררה
בממשלה בקשר עם שאלה אחרת: במקרה של משבר ממשלתי שאי-אפשר לחסלו תוך
זמן מתקבל על הדעת. היתה פעם הצעה של הממשלה, שגם בתפרסמה, אשר לפיה
אם הממשלה לכוונן ממשלה איננה מצליחה תוך זמן מתקבל על הדעת, תוכל
הממשלה לפנות אל הנשיא בהצעה לפזר את הכנסת. למעשה, זהו המקרה
הקלאסי המעשי שיכול להיות של פיזור הכנסת על-ידי גורם שלישי. ואז
נתעוררה השאלה אם הנשיא יוכל לעשות את הדבר ביזמתו או רק לפי הצעת
הממשלה. לי נדמה כי המקרה היחיד שבו תיתכן פניה אל הנשיא בענין זה
הוא המקרה של משבר ממשלתי, ולא בדרך כלל, כפי שהציע חבר הכנסת רוקח.
הממשלה הסתלקה מן ההצעה הזאת, אבל אם משאירים את הסעיף לשיקול, אני
מבקש לשקול גם את ההצעה הזאת.

אני מציע תיקון להצעתי: הפניה לנשיא תהיה
על-פי החלטת הממשלה, כולל ראש הממשלה.

י. רוקח:

נדמה לי שאין להתייחס אל הצעה לפזר את הכנסת
כאל הצעה רגילה לסדר-היום, שמעלים אותה
ומורידים אותה מסדר היום. זה מאורע חשוב, וצריך טעם אחד להגביל את
השימוש באפשרות הזאת, ומצד שני לתת אפשרות לטיעון מפורט החושב שיש
לקיים דיון בשאלה, לעשות זאת. מובן מאליי שבסופו של דבר יחליט על
כך הרוב.

י. שופמן:

לשאלה השניה: מי יכול לפזר את הכנסת. ברור
שההצעה יכולה לבוא מצד הממשלה. אבל - לכנסת. הכנסת יכולה לדון בהצעה
כזאת לפי הצעת חברי הכנסת או לפי הצעת הממשלה, והיא המחליטה על פיזור.

ביחס להצעות שהממשלה תוכל לפנות לנשיא
ועל-ידי כך לפזר את הכנסת מבלי שתהיה על כך החלטה של הכנסת. יכול להיות
מקרה שממשלה מתפטרת ויש אפשרות להקים ממשלה אחרת, אבל הממשלה הזאת
מעדיפה ללכת לבחירות. אל תחשבו על הבעיה הזאת בתנאים ובמספרים של היום.

אז הנשיא לא יפזר את הכנסת.

ב. אזניה:

הנשיא הזה - לא. אבל נשיא אחר יכול לעשות זאת.

ש. יוניצ'סון:

אני מציע - וגם על כך מצטרף עוד להתייעץ בטיעוני-
שהמסכות לפזר את הכנסת תהיה בידי הנשיא רק
במצב שבו אי-אפשר להקים ממשלה.

י. שופמן:

מי יחליט על כך.

היו"ר נ. ביר:

הנשיא, במקרה שהוא רואה כי אין אפשרות ביחסי
הכווחות הקיימים בכנסת להרכיב ממשלה. ואז הוא
יעשה זאת גם בלי שתהיה הצעת הממשלה וגם בלי שתהיה על כך החלטה בכנסת.

י. שופמן:

ועדת החוקה, חוק ומשפט
בשבתה כועדת טבעה לחוקי יסוד
27.2.57
חוקי היסוד (הכנסת).

ז. ורהפטיג:

ישנן כמה אפשרויות: (1) הכנסת מוכרחה לשבת ארבע שנים, אין התפזרות ואין פיזור. (2) הכנסת מתפזרת על-פי חוק; (3) הכנסת מתפזרת על ידי החלטה (כדי לקצר את הפרוצדורה); (4) אפשרות של פיזור הכנסת על-ידי הממשלה, ווריציה אחרת של אפשרות זו: פיזור הכנסת על-ידי הנשיא לפי פניית הממשלה, אבל במקרה ול פניה כזאת הנשיא חייב לעשות זאת; (5) פיזור הכנסת על-ידי הנשיא לפי פניית הממשלה, כאשר הנשיא אינו חייב לעשות זאת, ונשאר בידו שיקול; (6) פיזור הכנסת על-ידי ראש הממשלה והנשיא; (7) פיזור הכנסת על-ידי הנשיא לבדו.

לי ברור כי אין להגביל את הכנסת ולקבוע כי היא אינה יכולה להתפזר, קודם כל מפני שלפעמים אין ברירה נמוטב לעשות זאת, ושנית, מפני שמטילא הגבלה כזאת לא תעזור, והכנסת אשר תרצה לעשות זאת תוכל לשנות את אשר נקבע על-ידי חוק.

אשר לשתי האפשרויות של התפזרות הכנסת, על-ידי חוק ועל-ידי החלטה, אני בעד זה שתהיינה שתי האפשרויות גם יחד. חוק - מפני שלפי השיטה שלנו אין מנוס מהאפשרות הזאת; החלטה - מפני שלפעמים צריך להעביר את העניין במהירות ולהבליט שזה בא לרגל מאורע מסוים. אמנם אני בעד זה שתהיה הגבלה בזמן כדי לסנוע החלטה פוזיזה, אבל הפרוצדורה של קבלת חוק בכנסת היא מסורבלת מדי למקרים כאלה.

לעומת זאת אני מתנגד לכל אפשרות של פיזור הכנסת על-ידי הממשלה, עם הנשיא או בלי הנשיא, או על-ידי הנשיא לבדו. מסירת העניין לממשלה פירושו שראש הממשלה יוכל תמיד להחליט על כך, וראש הממשלה אינו מייצג אתמיד את הרוב בכנסת.

אם סוברים את הדבר לנשיא כגורם מחייב, יש אסון-יתר בנשיא כגורם אובייקטיבי. אבל מאידך, הנשיא שלנו אינו נבחר על-ידי העם אלא כוחו נובע מן הכנסת. ולכן אין הגיון למסור לו את הסמכות הזאת. הדבר גם יכניס את הנשיא יותר מדי לבעיות של פוליטיקה יומיומית.

מסוים כך נדמה לי שיש לשלול את האפשרות של פיזור הכנסת, ולאפשר התפזרותה על-ידי חוק או על-ידי החלטה.

ח. רובין:

אני מסכים לחלק גדול מדברי חבר הכנסת ורהפטיג.

בסעיף 27 צריך לצאט את סעיף 10(א), כי אחרת לא ברור שהכנסת המתפזרת היא הכנסת היוצאת.

אני רוצה לחזור לסעיף הקודם ולהביע ספק אם אפשר יהיה לקיים בחירות על-כי חוק הבחירות הקיים במסך שמונה שבועות, נדמה לי שהתאריכים בחוק הבחירות הולכים אחורה עד 160 יום.

אני בעד התפזרות הכנסת ונגד כל פיזור הכנסת על-ידי גורם אחר. ועל כל פנים לא יתכן שממשלה אשר נפלה בכנסת תציע אצאא פיזור הכנסת. אסור שהממשלה תשיג רוב זה או אחר בכנסת תחת איום של פיזור הכנסת.

נכון גם שרוב בממשלה אינו מוכרח להיות רוב בכנסת, ואז פירוש הדבר שהמיעוט בכנסת יוכל להביא לפיזור הכנסת, דבר שאינו מתקבל על הדעת. השיטה הקיימת באוגליה, אשר בה יכולה הממשלה לקבוע לעצמה את התאריך לבחירות, אינה מתקבלת על הדעת אצלנו.

יש ללמוד גם מהנסיון. כשהיה מסבר והנשיא לא ראה אפשרות להביא להרכבת ממשלה, החליטה הכנסת על התפזרותה. לא היה מי שאמר: נמשיך לשבת. במקרים שיש צורך בכך, יש להניח שהכנסת תתפזר מעצמה. הרוב אשר הפיל את הממשלה הוא אמנם מספיק גבוה, אבל הוא יסכן את עמדתו אצל הבוחרים אם לאחר שברט להפלת הממשלה ולחוסר אפשרות להרכיב ממשלה חדשה, ימשיך לשבת בכנסת, כלומר, יאפשר לממשלה שהפיל אותה להמשיך בכהונתה.

ח. רובין:
אשר להצעה להעביר את הסמכות הזאת לנשיא,
לפי הקונסטיטוציה שלנו יש מוסר אחד הסמכות
את הסוברניות של העם, והיא הכנסת. כל המוסדות הממלכתיים שורשם בכנסת.
גם מבחינה זו אי-אפשר לתת לאחד מן המוסדות האלה סמכות מעל לטורם
אשר מסנו הוא צמח.

על-ידי ההצעה לתת את הסמכות הזאת לנשיא
גם מכניסים את הנשיא לתוך ריב המפלגות, כי הסמכות הזאת כוללת גם
את המפטרות לפזר את הממשלה, על-ידי פיזור הכנסת.

ש. יוניצ'טון:
עלינו לקחת בחשבון בניסוח הסעיף הזה כל
סיני-אפשרויות תימורטיות, ונדאי - ללמוד
מן הבטיון. עלינו לקחת בחשבון אפשרות שממשלה אשר קיבלה אי-סמון וחלק
ממנה עזב אותה, ממשיכה לכהן בזדון. רגש האחריות של מפלגה שלטת הוא
דבר סובייקטיבי. היא יכולה לרשוב שזה לטובת המדינה. והנשיא אז לא
יוכל לעשות דבר. יש רוב נגד הממשלה, ואין רוב להקטת ממשלה אחרת.
יכול גם להיות טקרה שכנסת שנבחרה, מלכתחילה מתברר כי אי-אפשר להקים
בה ממשלה, והממשלה שכינה בכנסת קודמת ממשיכה לכהן. אני טוען כי
במקרים כאלה הנשיא לא רק רשאי אלא חייב לפזר את הכנסת.

היו"ר נ. ביר:
אנינני מתאר לי שאתו רוב שהביע אי-סמון
לממשלה, ירשה לאותה ממשלה להמשיך לכהן,
על-ידי כך שלא יטכיים לפיזור הכנסת בטקרה של אי-אפשרות להקים ממשלה
אחרת באותה הכנסת. גם בנוגע לאפשרות שנבחרת כנסת חדשה אשר אינה
יכולה להרכיב ממשלה חדשה, אשר עליה דיבר חבר הכנסת יוניצ'טון, הדבר
תימורטי. למעשה, אותו רוב אשר בו אין אסון לממשלה שנשארה מכנסת קודמת,
הוא אשר יחליט גם על פיזור הכנסת.

אני מתנגד לכל התערבות של כוח "עליון",
מעל לכנסת, אם זה נשיא ואם זה גורם אחר. הכנסת היא אשר בוחרת את הנשיא,
ואין הגיון בכך שהוא יוכל לפזר אותה.

לכן אני מסכים עם חבר הכנסת ורהפטיג, שהכנסת
יכולה להתפזר על-ידי חוק או על-ידי החלטה.

ז. ורהפטיג:
חברי הכנסת המציעים כי הנשיא יוכל לפזר
את הכנסת בניגוד לרצונה, צריכים למצוא דרך
להבטיח כי הכנסת לא תוכל לחוקק לפני כן חוק אשר ימנע מן הנשיא את
האפשרות הזאת.

הנחלט:
לקבל את ההצעה להשאיר לשיקול בוסף של
חברי הוועדה את שתי השאלות הכלולות בסעיף:
האם הכנסת מתפזרת רק לפי רצונה או שיכול
להיות גם פיזור הכנסת על-ידי גורם אחר;
האם הכנסת מתפזרת לפי חוק או על-ידי החלטה.

סעיף 28.

ז. ורהפטיג:
אני מציע לחוק את הסעיף. טעמו של הסעיף
היה בשנים הראשונות לקיום המדינה, כשהיו
הרבה מאוד תקנות והיה חשש של שיכחה. היום אפשר לדאוג לכך שהתקנות
יוארכו לפני כן.

א. ידין:

כוונת הסעיף לא היתה רק לסנוע שיכחה.
כוונתו טראשיתו. היתה לשחרר את הכנסת
בשנועות הראשוניים לכהונתה מן הצורך לדון בהארכת תקפת של תקנות וחוקים
זמניים. גם עצם הטענה של חבר הכנסת ורהפטיג יכולה לחול על התפזרות
סדירה של הכנסת, אז יודעים טראש את התאריכים ואפשר לסנוע שלכחות,
מה שאין כן לגבי התפזרות הכנסת לפני תום כהונתה הרגילה.

י. שופמן:

אני בעד זה שנשאיר את הסעיף, אחרת עלולה
להיות אנדרלמוסיה בשטח זה. אני חושב שגם
בחודש האחרון לכהונתה של הכנסת היוצאת לא טוב שהיא תשב להאריך חוקים.
ואני מציע להרחיב את ההוראה גם לגבי החודש האחרון של תקופת הכנסת
היוצאת.

היו"ר נ. ביר:

אני מציע למחוק את המלה "הראשוניים". היא
מיותרת.

ש. הלל:

יש מצב שהכנסת יושבת להלכה, אבל לא למעשה.
כך הדבר בתקופה של חודשיים-שלושה לאחר שהכנסת
נבחרת. ועלינו לענות על השאלה מה יהיה דינם של חוקים אשר תקטם פג
בטקס התקופה הזאת. על אחת כשה וכמה קיימת בעיה כזאת אשר הכנסת מתפזרת
לפני תום תקופת כהונתה. ההגיון אומר שיש להחיל את ההוראה הזאת סיום
שהכנסת החליטה על התפזרותה, או, במקרה של כהונה סדירה, שלושה חדשים
לפני סיום תקופת כהונתה.

על הנימוקים של ד"ר ידין בענין זה אני
רוצה להוסיף נימוק אחד: בתחילת כינוסה של הכנסת אין יועדים עדין
אין ממשלה תהיה, ולכן אין מוכנים להאריך חוקים מבלי לדעת איזו תהיה
הממשלה אשר תצטרך לבצעם.

י. רוקח:

הסעיף יותר מדי רחב ויותר מדי כללי ברור.
אם הולכים לבחירות בגלל ענין מסוים, ובין
החוקים שמוערכים על-ידי הוראה כזאת יש חוק אשר דן בשאלה הזאת, האם
הוא צריך להישאר בתקפו ששה חדשים לאחר בחירת כנסת חדשה?

ס. ארנא:

הסעיף צריך להיות. יתכן שצריך להוסיף: אלא
אם הכנסת תחליט לבטל זאת.

י. שופמן:

זאת היא תמיד יכולה לעשות.

ס. ארנא:

אשר לשאלה שעורר חבר הכנסת הלל, ראוי
בכנסת הקודמת כי גם אם הכנסת מתפזרת היא
ממשיכה לעבוד עד לסועד סמוך מאוד לקיום הבחירות. אין בכך קושי.

ב. ארנא:

אולי במקום חדשים - חודש?

היו"ר נ. ביר:

אני מציע להשאיר את הסעיף ללא שינוי.

ד. בר-רב-המי:

באופן פורמלי רשמית הכנסת היוצאת לחוק
חוקים עד הרגע האחרון, אבל אין דבר שעלול לעשות
רושם רע יותר בציבור מאשר כנסת יוצאת הממחרת לקבל חוקים שיחייבו את
הכנסת הבאה אחריה. לכן נראה לי שצריך לתת זמן מסוים לפני תום תקופת
הכנסת, וזמן מסוים לאחר כינוס הכנסת החדשה.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
בשבתה כועדת משנה לחוק-יסוד
27.2.57
חוק יסוד (הכנסת).

ש. הלל:

אני מסכים להוסיף אחרי "יעסד בתקפו שלושה
חדשים נוספים" את המלים "אלא אם כן החליטה
הכנסת החדשה אחרת".

ב. מזניח:

זוהי פרוצדורה חדשה של שינוי חוק על-ידי
החלטה. ואני מתנגד לכך.

הוחלט: 1. לדחות את ההצעה להוסיף את המלים "אלא אם החליטה
הכנסת אחרת".

הסתייגות לס. מונא.

2. לדחות את ההצעה להשמיך את הסעיף ללא שינוי.

3. לקבל את ההצעה האומרת כי ההוראה תחול גם
על התקופה שלפני גמר תקופת הכנסת, בטקרה של
התפזרות לפני תום התקופה הרגילה - שהחלטה
על ההתפזרות, ובטקרה של גמר התקופה הרגילה -
חדשים לפני כן.

4. לדחות את הצעת י. רוקח להגביל את הוראת הסעיף
לתקנות ולתקנות לשעת חירום.

5. לקבל את הצעת ב. ביר לטחוק את המלה "המשוררים".

סעיף 29.

היו"ר ב. ביר:

אני חושב שאין זה המקום הסתאים לסעיף זה.
אני מציע שבקש ספר ידיו למצוא לסעיף את
מקומו הסתאים בחוק.

הרשימה הטופיעה בסעיף זה מקבילה לזו שבסעיף
6. מאחר שהוועדה שינתה את סעיף 6, השינוי
צריך לחול גם על הסעיף הזה.

א. ירדן:

הוחלט: 1. לקבל את ההצעה לשנות את מקומו של הסעיף
בחוק. (משרד המשפטים ימצא לסעיף את מקומו
הסתאים בחוק).

2. לקבל את הצעת א. ירדן לשנות את הרשימה הטופיעה
בסעיף, במקביל לשינוי שנתקבל בסעיף 6.

סעיף 30.

ש. יוניצ'סון:

אני מציע להאריך את הזמן: במקום 24 שעות -
72 שעות. צריך לקחת בחשבון שלפעמים עושים

זאת מתוך אי-הכנה ורובז.

ש. הלל:

כתוב פה "אישית ליו"ר הכנסת". לאחר זאת כתוב
"לאחר שכתב ההתפטרות הגיע אל יו"ר הכנסת".
מאחר שקבענו שההתפטרות צריכה להימסר אישית, אין מקום לתוספת הזאת.

ועדת החוקה, חוק וטעם
בשבתה כו' עדת טענה לחוקי יסוד
27.2.57
חוקי יסוד (הכנסת).

ואם חבר הכנסת בטענה בחו"ל ושולח טעם סכתב?
לדעת, צריך להוסיף כי ההודעה צריכה להיות
בכתב.

י. רוקח:

ד. בר-רב-האי: במלה "אישית" הכוונה היתה לטנוע תפטרות
של החתמת חברי הכנסת לפני היבחרם על-ידי
מזכירי המפלגות על סכתבי התפטרות. ואז מתעוררת השאלה של תאריך החתימה.

ש. הלל: יתכן שהמלה "אישית" הוכנסה בגלל הנימוק
שציינן חבר הכנסת בר-רב-האי, אבל לדעתי
יש לה טעמות אחרת: אם אדם מסוגל לכך, הוא צריך לבוא אל יו"ר הכנסת
בעצמו ולהגיש את התפטרותו. כבוד הכנסת דורש זאת. לכן צריך להוסיף כי
אם נבצר ממנו לעשות זאת בגלל היותו חולה או בגלל היותו בחו"ל, אז
מפטר להסתפק בכך שהוא יחתום על הסכתב בפני רשות מוסמכת שתאשר את
חתימתו. אם הוא חולה - יזמין נוטריון לאישור החתימה; ואם הוא בחו"ל,
ילך לקונסול ויחתום בפניו.

א. ידין: עיקר הכוונה היתה בטעם לטנוע התפטרות
בחתמה טראש. לכן צריך לכתוב כי אין להכניס
לסכתב התפטרות תאריך מאוחר יותר. אבל צריכה להיות מפורטת להגיש התפטרות
על-ידי סכתב, בטקרה שמין מפורטת לגשת אישית אל יו"ר הכנסת. אולי צריך
להוסיף: חתום בידו בתאריך ההתפטרות, או משהו כזה. וזאת - רק בטקרה
שבבצר מחבר הכנסת לבוא אל יו"ר הכנסת.

י. רוקח: הסעיף הזה אינו מתאים לו בסת. עבר זמנם של
סכתבים חתומים טראש. יש כבר פסק-דין של
בית-המשפט בעניין זה. וחבר הכנסת הרוצה להתפטר, צריך להיות חופשי
לעשות זאת על-ידי סכתב.

היו"ר נ. ניר: אני מציע נוסח זה: חבר הכנסת רשאי להתפטור
מכהונתו. ההתפטרות תישלח על-ידי חבר הכנסת
בכתב ידו ובתאריך התפטרותו.

ש. הלל: אני מציע שהסכתב יימסר ליו"ר הכנסת אישית,
ורק בטקרה שבבצר מחבר הכנסת לעשות זאת,
יעשה זאת בכתב.

ד. בר-רב-האי: אם חבר הכנסת בטענה בחו"ל, זה לא נבצר ממנו.

ש. הלל: אני מוקן לכתוב: נבצר ממנו מפתח סחלה או
מפתח היותו בחו"ל.

ב. מזניה: אני מציע שלא להכניס לחוק יסוד שלנו את
המושג: "היותו בחו"ל". אין זה נאה.

הוחלט: 1. לדחות את הצעת ש. הלל האומרת כי סכתב
ההתפטרות יימסר על-ידי חבר הכנסת אישית
ליו"ר הכנסת.

הסתייגות לש. הלל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
בשבתה כועדת משנה לחוקי-יסוד
27.2.57
חוקי-יסוד (הכנסת).

2. לקבל את ההצעה המוסרת כי מכתב ההתפטרות
ישלח על-ידי חבר הכנסת בחתימת ידו בתאריך
ההתפטרות.

אני מציע במקום 24 - 48 שעות.

ג. חזית:

החלט: לקבל את ההצעה המוסרת כי תקפה של ההתפטרות
יהיה מעבור 48 שעות.

אם כן, לא יריך להגיד "חברותי בפסקת"
אלא "תקציב ההתפטרות אחרי 48 שעות".

פ. רגלי:

מהבוסה הזה אין זה ברור אם חבר הכנסת
יכול לחזור בו מהתפטרותו.

ס. חלל:

לש פסק-דין של בית-המשפט העליון במקרה הזה
לא של חבר כנסת אלא של שופט, אבל חושבני

ז. ידלי:

שמוס להחליט את המקרה בחוק.

החלט: לקבל את ההצעה המוסרת כי תוך 48 השעות
יכול חבר הכנסת לחזור בו מהתפטרותו.

הישיבה תיפתח בשעה 11.10.